

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 28 04 03 003 7

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BM
755
E36K5
1921

Knöbil, Schewach
Gerem ha-ma'alot

ספר

גרם המעלות

מפעלות ומעלות גאון רבנו משולם

תולדותיו וקורותיו של האיש המירם מעם רב האי גאון
סיני ועוקר הרים רשכבה"ג מורנו ורבנו משולם אגרא
זצ"ל אב"ד ור"מ בעיר טיסמניץ והורם על כסא אב"ד
ור"מ בעיר פרעסבורג ותולדות צאצאיו הרבנים הגאונים
:: :: עד ימינו אלה. :: ::

ערכתי והכרתי בעזרת ד'

שבה קנעביל

בהרב הגאון משה אליעזר ליפמן זצ"ל שה"י אבדוק ראוניטוב.

הוצאה שניה עם הרבה תוספות.

שנת תרפ"א לפ"ה

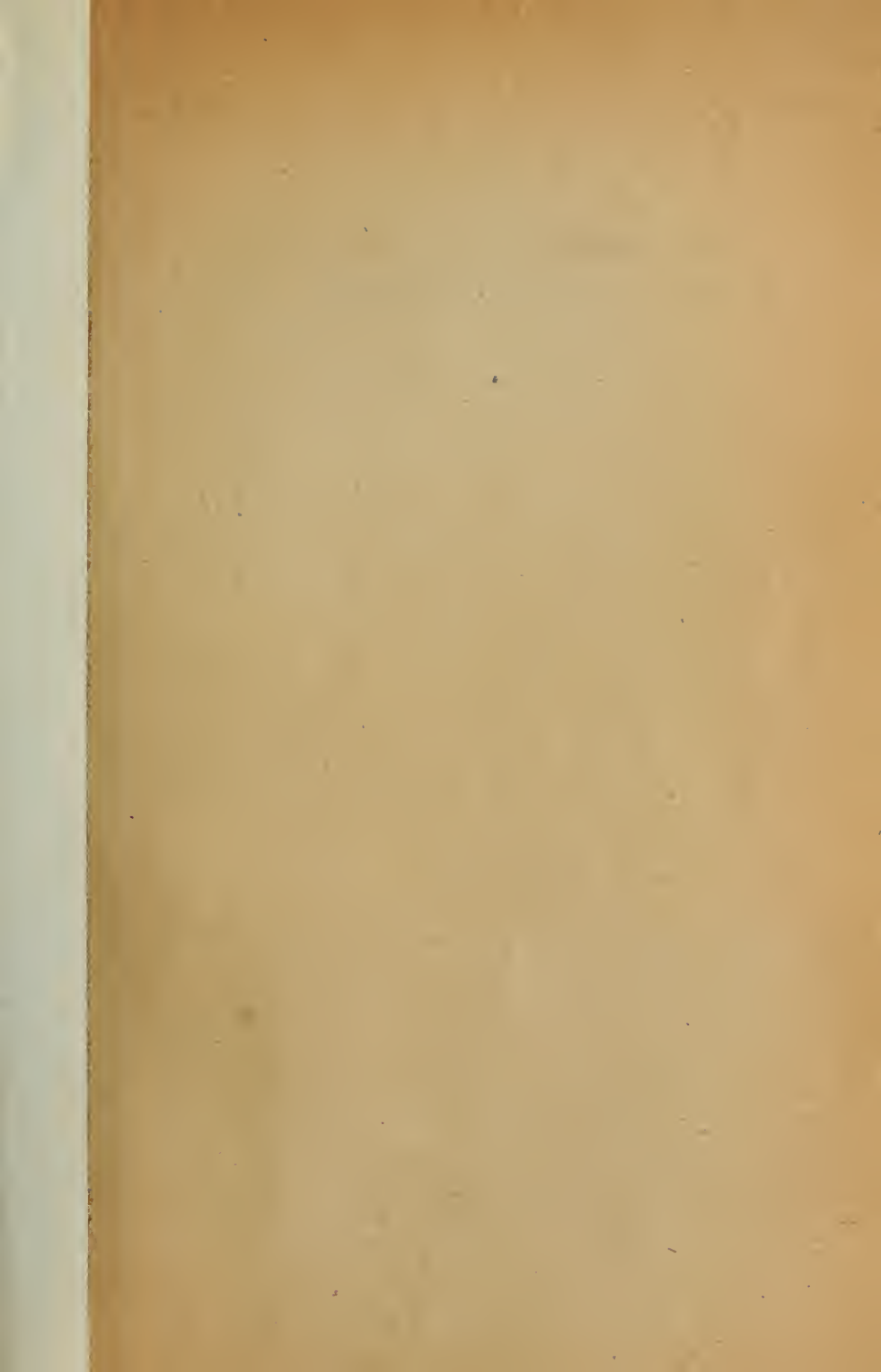
דפוס: אגוץ (האחים אשל) וינה מהח 9, רחוב ליכטנשטיין 21.

GEREM HAMALOTH

Biographie des berühmten Gaon Rabbi Meschulem Igra
זצ"ל aus Tysmienica in Pressburg (1752 — 1802).

Verlag des Verfassers

Schewach Knöbil, Wien XX. Romanogasse 11/13.

ספר

גרם המעלות

מפעלות ומעלות גאון רבנו משולם

תולדותיו וקורותיו של האיש המורם מעם, רב האי גאון.
סיני ועוקר הרים, רשכבה"ג מורנו ורבנו משולם איגרא
זצ"ל אב"ד ור"מ בעיר טייסמניץ והורם על כסא אב"ד
ור"מ בעיר פרעסבורג ותולדות צאצאיו הרבנים הגאונים
עד ימינו אלה.

ערכתו והברתי בעזרת ד'

שבת קנעביל מטיסמניץ

בעת בוניה XX רחוב ראמאנא 11/13

הוצאה שניה עם הרבה הוספות.

לפ"ה

תרפ"א

שנת

דפוס: אגוזין (האחים אפל) וינה, מהח' 9, רחוב ליכטענשטיין 21.

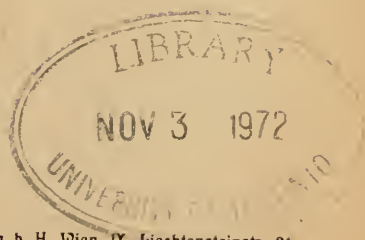
GEREM HAMALOTH

Verlag des Verfassers

Schewach Knöbl Wien XX. Romanogasse. 11/13.

Nachdruck verboten.

BM
755
E36K5
1921

כ"ה

הקדמה להוצאה שניה.

זה שנות שבע שהוצאתי ספרי "גרם המעלות" זה ותהלה לה' מצא חן בעיני מביני דברי, וגם מתחת ידי בקרת העתונות יצא הספר בשם טוב, אולם טרם החלתי לעסוק בהפצתו, באה המלחמה הגדולה, היל רוסייה בזו והרסו את כל אשר לי. ביהד עם כל ההוצאה ראשונה מספרי, וגם הרבה כתבים ילדירוהי הלכו לאיבוד, אני וביתי המרחנו אחרי בן לברוח מתגרת ידי העריצים, וטלטלנו ממקום למקום, מגלות אל גלות עדי באנו אל המנוחה הנה עיר וינה, אולם לא אל הנחלה. ועל אשר לא נשאר מכל הוצאה ראשונה אף ספר אחד, יעצוני רבים להוציא מחדש וכן שמעתי לעצתם, ואיחל כי רבים ישלחו ידם ויקחו מפרי עטי. ויהי נועם ד'א עלנו, ומעשה ידנו כוננהו.

וינה, בחודש ניסן תרפ"א.

שבה קנעביל.

מכתבי הסכמה ותהלה מאת מרנן ורבנן גאוני
צדיקי וחכמי הדור דע"י לכל אחד לפי תהלתו.

א.

שיר"ת בראדרי.

כבר אמרו חכמינו ז"ל האי צורכא מרבנן בון דנכיש נכוש. לכן שמחתי באמרי
נועם אשר קבלתי מאת תלמודי הרב המופלג הריף ושנין שלשלת היוחסן המושלם
במעלות ומדות כשית מויה שבה קנעבייל נ"י בהרב הגאון מוהרא"ל זצ"ל אבדיק
ראוניטוב ובשורה מוצאת בפיו כי הוא מדפוס ועולה תולדות מרן הגאון מופת הדור
ותפארתו אשר בכל ארץ יצא קו תהלתו ובקצויו תבל זכרו. רבן של ישראל רבנו
משולם איגרא זצ"ל ישלה אלי כמה עלים לתרופה. ומצאתי בהם דברים טובים
ודבר שפתיים אך למחסור. ובאתי אך להזכיר אשר כבר אמרו הח"ל אין עושין נפשות
לצדיקים אלא מעשיהן הן הן זכרונן ובקונטרס הלזה הוא מביא רוב מעשיו של אותו
צדיק מאשר שמע ואשר לקט. וכדבריו ישמחו חכמים וישרים יעלוו ודאוי ספרו זה
הנקוב בשם "גרים המעלות" לקבלו מאת הרב המחבר נ"י בכסף מלא ומכשיב
שלא יסיג נבולו שום איש הלילה — ואני תפילה כי ד' יהי בעוזו לכצע מעשיהו.
ולחפצו ע"פ תבל וימצא הספר הן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם. כנפש המעתיב
הבא עתה היום יום כי דעיית לסי כרך ד' הילו ופיעל ידיו תרצה תרע"ד לביק.
(* הקי אברהם בנימין קלוגר בהגאון מוהרשיק זצ"ל.

ב.

בעזרה"י סאמבור ג' בין פסה לעשור תרע"ד לפרט.

שלום רוב ברכה לכבוד המשכיל המפואר מופלא ומופלג. איש תבונות הרוי
חכמה והוגה תוש"י הבליטן המצויין כשית מויה שבה קנעבייל נ"י בטיסמנין.
מכתבו בעירוקה הנלוונות הנדפסים מספרו "גרים המעלות" הניעני ועשיתי ברצוני
ועברתי על דבריו כשום לב. וחוטבו מאוד בעיני. הן בהגוננם הופה והנאה והן
בתוכנם הנחרד והמשוכח. והנה משבח אני את מפעלו זה כי הוטרות כאלה המדברות

מתולדות

(* מיידי רבני הגאון הזה יע ונאסף אל עמו בשנת תרע"ז בעיר בודאפעסט.

מתולדות גדולי ישראל והכמות נכבדות הנה בערבן וכל איש אשר יעשר את ספרתנו במקצוע הזה לו נאווה תהלה ויקר. יהי ד' עם מעינה ויעל ירום כבודו וישנה הילול וזכה להדווש תורה והכמה מתוך הרחבת הדעת ומרחב כל נפש מקורו המכבדו והמברכו בנתיב.

אהרן לעווין.

(הוא הרב הנאון הנודע אבדיק סאמבור בעהמ"ה ספר דבר בעתו מטה אהרן ספר ברכת אהרן.)

ג.

ב"ה יום ד' לסדר ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכת ב"ה תורה'ים.

לפיק טיסמניץ.

רב שלום וברכה איב דיני רב הביבי הרב המופלג בתו"י המשיביל מפואר ההה"ש אוצר בלום ענק עין אבות מו"ה שבה קנעבייל נ"י — אהר"שה קנטרסו"ו היו למראה עיניו. ומאוד הושבו בעיניו. איך איזן וחוקר להביא את כל מתולדות הנאון מאוה"ע רבנו משולם אוגרא וצ"ל מפרעשבורג ובניו ותלמידיו עד ימינו אלה. ועצתי להביאו על מכש הדפוס כי תועלת גדול מביאין ספרים כאלה אשר ממנו ידאו וילמדו מעשיו. וכפרט בתורות הללו. איך התורה הוא בשפל המצב, כי במרם ידע הנער לדעת תורה דת מורשה קהלת יעקב מלעשים אותו כגמל בכל מיני למודים אחרים. ומתאמצים כמו השביע אותו המלאך שסמרו על פיו כצאתו מרחם אמו להשכיחו התורה וילמד אחיב כל ההכמות הוי"ן מהכמת התורה. ע"כ נהוצים המה מאור ספרים כאלה להראות את יקר תפארת גדולת אנשים מצוינים אשר עם בה התורה עלו יותר ממלאכי מעלה. וכן איתא במדרש בדאשיות ברא אלוקים בשביל התורה שנקרא ראשית. ובנו פרשתי סו"ם התורה לכל האותות והמופתים אשר עשה משה לעיני כל ישראל. בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית וגם דרשו הו"ל שאו את האש ישראל למשפחותם לבית אבותם שלפיכך מנא"ם בראש הספר לפי שלא וכו' ישראל להתורה אלא בשביל היוחסין אלו האבות פירש שראו את גדולתם וכו' לקבלת התורה ע"כ מהראוי והנכון שימחד ויהיש מעשיהו להביא את ספרו זה לביהדים יהי מהמנוח את הרבים. ודבר גדול עשה בזה. כי גדולים מעשי צדיקים כי יספר להורות הבאים ובזכות זה יתברך בכל מיני ברכות וישועות. דברו ידור הדושי"ת בלב' וגפיה המברכו כמחוש הק' יוסף האגער בתרה"צ מתרים וצללהת (הוא אדמו"ר הרב ה"י הצדיק ואב"ד שליט"א מטיסמניץ.)

ד.

בשם ד' ובעזרתו יום ד' דעי"ת יב"א השישון לפ"ק פלונסק
במחוז ווארשא

יתענג על רב טוב, וגמר טוב לכבוד יד"ג הרב המפורסם בתויר"ש
שלם ואיש המודות כי מו"ה שבח קנעביל נ"י בק"ק טיסמניץ.

השנתי הקנטרסים מספרו „גרם המעלות“ וראיתי בשב"ה המניע לכתבים כאומן
נפלא חקק במגלת ספר כתוב הדר לזכרון מעשי גאון הגאונים רבן ומאורן של
ישראל קודש הקדשים שי"ב רבנו משולם אבד"ק פ"ב וצקל"ה. אשר במאור תורתו
האיר פני תבל ומלאה הארץ פרי צדקתו וקדושתו. ומעשיו הנפלאים דור דור יספרו
ומעכ"ת באמרי שפר סדר דבר דבור על אופניו. וכל ישרי לב ומכבדי תורה ישמחו
במעשי ידיו ויאמרו לפעליו טבא. טבא הוא וטבא להו. כי גדולות עשה לנו ויאספו
הס' הזה לתוך בתיהם. ויעוררו השי"ת לברך על המוגמר ויעמוד בקרן אורה. עד
בוא לציון גואל במהרה כנפשו ונפש ידירו עוז.

צבי יחזקאל מיכלזאהן אבד"ק והגליל בעהמ"ס הגן שמים וש"ס.

ה.

ב"ה יום ב' י"ב לחודש תשרי „מאה ברבות“ לפ"ק.

כבוד יד"ג הרב היקר והנעלה מוכתר בנימוסין, איש המידות במעלות

ומדות שלשלת היוחסין כש"ת מה"ו שבח קנעביל הי"ו.

כבר אמרו חז"ל: „רצוננו של אדם זהו כבודו“. ואם כמ"ה רוצה בהחלט ודורש
ממני בחוקה להגיד משפט ספרו היקר „גרם המעלות“ בקהל רב נאלין הנני למלאות
הפצו כי כבודו יקר בעיני מאוד ואת אשר אראה אניד: — זה ספר תולדות האדם
הגדול בענקים, אשר כבודו נותן לפננו היו"ב. הוא מן הספרים שתועלתם מיו"ב
ומציאותם נהוין מאוד בזה"ז;

רבותינו נ"ע בדורות שעברו היו משפיעים שפע קודש על דורם. בהרבת
תורה בהדרכה לעמם בהורותם להם את הדרך, ואת המעשה, ועל כלם היתה השפעתם
מרובה ע"י התנהגותם הפרטית. במסירת נפשם על התורה ועל העבודה, ובקדושתם
התרוממות רוחם היו למופת לבני דורם, ויאצלו מרוחם עליהם „נופא בתר רישא
נרירי, העם נהה אחר רועיהם, רועי ישראל, ויאהו דרכו בקדושה וביראת ד' טהורה.
גדולים צדיקים במיתתם יותר מבהייהם! כי יוחקו בספר זכרון מעשיהם מפעליהם
הכבירים, אורחות חייהם קדושתם וצדקתם מדותיהם ומעלותיהם. הלא גם אַחרי שנות
מאות מאז עזבו את כדור הארצי, יחירו כוהר הרקיע וישפיעו משפעת אורם על

כל קורא בצדק, שיצטרפו למאות ולאלפים, להחם את הלכות ולחננים אור והום
זכפם פנימה עוד יותר מבחיהם!

זה יותר ממאה שנה מאז שקעה שמשו של הגאון הנורא רבינו משולם
איגרא ז"ל, עתה בא כבודו הרם, והעלה אור שמשו, פיזר את העננים והאיר אורו
על פני חבל, ומי מקוראי ספרו לא יתפעל בקוראו פעילות צדיק כבוד ורב פעלים
כז"ב, על מי לא יושפע שפע קודש מרי קוראו בספרו מקדושות ופרישות ומסירת
נפשו של צדיק ושר התורה הלוח?

שבח יקר ותהלה לכבודו הרם בעד עבודתו עבודה תמה, ופעולתו הרציני
ובעד הברכה אשר הביא בבית ישראל, ומי יתן וכל יהודי סלה ובני עליי כז"ב
שבקרבתו יבנו זאת, ויעשו מעשיהו להעשיר את ספרות החרדות בספרים כאלה
מתולדותיהם של רבותנו הגאונים רבי הפעלים אשר היו למאורות ברקיע היהדות
להעלות אור שמשם על אופק שמי ישראל ולכל בני ישראל יהי אור כמושבותם
כחפ"ן ידיו ואזהבו מוקירו ומכבדו בערכו הרם.

יקות יאל אר"י קאממעלהאר הר"מ רפ"ק סטאניסלאב.

(הוא הגאון המפורסם בעהמ"ה ס' בוקר יורה' הרושי הרמ"ב ומופת הדור אם
לבינה הדותא דשמעתתא ומ"ל אהל מועד).

ו.

ב"ה פה האנגאבער יום ד' בין כסה לעשור שנת תרע"ד לפ"ק.

עשרת ברכה ושלוש לכבוד הרב החוקר מוה"ד שבה קנעבייל נ"י.
בתורה רבה קבלתי הגליונות מספרו "גם המעלות" היא תולדות הגאון רבנו
משולם ז"ל אשר כבר הרעיש העולם בעורו נער ע"י הרופותו ועומק שכלו וכיזתר
שמתתי בו באשר בני יהודי של הגאון היה רבי יצחק אליהו היה יושב אהל בקהלנו
ודיה התן הגאון ר' בעריש אבדיק הנכבד וברא כרעא דאבוהו כי גם הוא קנה לו
שם גדול בלימודו, אך לא האריך ימים כמוכא בספרו, והלום ראיתי בעברו על
ספרו כי נכתב גסדר בשקידה עזה ועיני גדול, לא הניח מכית דבר גדול או קטן
מספרו אנשי שם אשר העירו על גדולת ר' משולם, ואספם כעמיר נורנה ועיר שם
ועיר שם, והיו לאהרים בידו, ואף ספורים מסורים מפה לפה לא הניח מלאספם אל
ספרו, גם הפיין אור בהעיותו עוד על שארי גדולי ארץ זאת אשר העירו כמה נאני
ארץ בספרותם אורות נאון רבנו משולם להושיבו בין הגדולים אנשו שם אשר שמום
נודע בכל העולם ולמצוה רבה יחשב למכית כי הציב מצבת עולם לאדם גדול
בענקים כזה וזכות רבנו משולם יעמוד לו ולביתו נפיש מוקירו ומכבדו ומברכהו
בברכת התימה טובה.

יצחק זעלוג (ד"ר) גראנעמאנן אבדיק האנגאבער והמדינה.

ה.

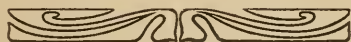
בשם ד' יום א' ד' תשרי שנת רבנו משולם לפ"ק דקלא.

הפוקד צבאות גדודים, יתום בספרן של צדיקים וחסידים. אהוב נפשי עוז הרב החלוש
בדע בשערים שם החילתו, מוקד עמו קדושתו מסודתו יד ושם לו בספרתו אבן חן
ספיר גורתו מד יטבח קנעביל אורו ונה נצה.

כבוך לא עבות אוד והרהז יופיע, בן שבעה לה נפשי עונג ושעשועי באשר
מול מראה עיני מכתבו הנעים הופיע, עם ביטורה נהמדה אשר הודיע, כי העיר ד'
את הרהז ואת לבבו הניע, להוציא לאור הדפוס חיבור נהמד אשר פיו יקבנו בשם
"רם המעלות" ידובר בו נכבדות קודות ומפעלות איש אלקים קדוש רבינו הגדול גאון
הנאונים מרן משולם איגרא וצ"ל אבד"ק פרעשבורג, הוא האדם הגדול בענקי הרהז
גדולי בני עלויו אבירי התורה והתישיו, אדירי היראה והעבודה הנקי אשר האיר פני
תבל בתורתו ובחכמתו, ביראתו צדקתו וקדושתו, והן עתה שחד לן מר גם הקונטרסים
מספרו זה אשר הופיע מבית הדפוס, ודרש ממני להגיד לו דעתי קבל עם על מעשה
ספרו הנכבד, הנני אומר לו בפה מלא בלב אמון ובלא שפתי הנק — כי הנק שנאתי
ולא ידעתי אפנה — כי מאוד שמח שמחני ספרו זה, כי בו מצאתי את שאחבה
נפשי, יפו ומועיל נשקו, מליצה והגיון נפשו ורוח התקוה יפעום בקרבו, כי כל איש
נלבב יתן לפועלו צדק, ולעומת המחברה ברוך יאמר, ואני תפילה, כי מעשה ידיו
יבין, ופעלו ירצה סלה, יראה טוב בעמלו, ינוב חילו וישגב פעלו, ודי הגלו ירום
יפיצו מעינותיו במהנה עבדים כנפשו ונפש אבדום אותבו הנושא כלי תהלתו.

אברהם סג"ל אימינגא בעהמחיס שם הגדולים השלישי, וסי שיהי

וסי דע"ז וש"ס נכד גאון ישראל וקדושו מוהרשיק וצ"ל מבראדי.

פתח דבר

כתיב אמרו צדיק כי טוב כי פרו מעלליהם יאכלו
(ישעיה ג) אמר ישעיהו הנבוא הטבו את הצדיק
כי טוב ושכחיהו. כענין שנאמר את ה' האמת
היום (כדים ב' י"ג) וד' האמריך היום (שם
י"ח): ד"א אהבו את הצדיק כמו שנאמר מה
תאמר נפשיך ואעשה לך (שי"א ב' ד') והיא מה
תאהב נפשיך (פירוש אמר הוא לשון אהבה) כי
פרו מעלליהם יאכלו אין כתיב באף אלא פרו
מעלליהם יאכלו. אשרוהו לצדיק שוכה לו ולכל
הנדבקים בו.

(מדרש לקה טוב בראשית ד')

כל עם ולשון באשר הוא עם, הוא קיבוץ של אנשים פרטים אגודה
של אברים רבים, התקשרותו בא ע"י התפתחות רוחו והשתלמותו
במעשים ומדות בתורה ובדת, מולד ספרות ארוכה כל אחד לבני דרגיה
ובספרות לבדה יש חלמים שונים ספרות דתית פיוטנית משפט ודון,
וגם ספרות התולדה הוא חלק השיב בה וזו האחרונה נוטל כמעט חלקה
בראשית בין כל עם יש כותבי תולדות גבורהם אשר להמו מלחמת
אמונה או אהבת ארץ מולדתם, ונפלו על שדי קטל. או תולדות אנשי
שם, רמי המעלה, חכמים וסופרים — ואנחנו עם ישראל אשר היוני
הראשונים שתולדות אבותינו נמסר לנו ע"י תורת משה בהר סיני'
ואהריה בכתובים בדה"ל וכל כותבי הדורות שאבו ידיעתם ממקור

תורתנו מעת הלכנו בגולה. ריחנו נמר, ומדברנאי דאומתא. מרוב הצרות והיגון ומרוב הטלטול. — אם כי ספרות התלמוד והלכות לקחו אתם בגולה, וזאת היתה נהמתם בעת צרתם — אך ספרות התולדות היתה אצלם כאבן שאין לה הופכין וכדבר שאין צורך בה.

ואמנם תולדות אנשי מופת העומדים לאות ולמופת בהכמתם ורוחב לבם, בכשרונותיהם ותכונותיהם, מדותיהם ופעולותיהם המה כראי-מוצק לכל העם כלו, בעת אשר היו בה, וקנאת סופרים תרבה חכמה להשקיף על תכונת האדם גדול דעה לילך בעקבותיו, להשתלמות הנפש והרוח כי האדם קטון הנבראים הזה, רפה אוניו בחומריותו בבנין גוו, וחלישת מזגו אולם ברוחו הכביר, ושכלו הרחב בכל ענפי חכמה ודעת עולה הוא עד שיא שמים. וכול כל אדם להיות כמשה אמרו חז"ל, והכמנו כנודו להאדם "עולם קטן" * ואמנם השם הזה מתאים לנושא, כי כל מה שנמצא בעולם וכל מרחבי הבריאה נמצא בו. *

מהומר

* האברבנאל (פ' במדבר א') וכל זמר לנלגדותם, לפי שהראש דומה לנלגל והכמי המחקר קראו עולם קטן.

** כמו שאיתא באבות ד'ר נתן (פ'ק י"א) וזה לשונו, הקב"ה יצר באדם כל מה שברא בעולמו, ברא חורשים בעולם, חורשים באדם זה שערו של אדם, ברא היה רעה בעולם, ברא היה רעה באדם זה הכינס של אדם, ברא קורצין בעולם, ברא קורצין באדם, זה אוניו של אדם, ברא ריה בעולם, ברא ריה באדם, זה הוטמו של אדם (ובמס' יטבת קנ"א) יש מאמר אחר כענין של זה, וד"ל והאור זה פירחה, וההוטם והריה זו נשמה, הכוכבים אלו הלסתות, חמה בעולם, חמה באדם, זה אורו של אדם, מים סרוחין בעולם, מים סרוחין באדם, זה מימי הוטמו של אדם, מים מלוחים בעולם, מים מלוחים באדם, זהו דמעות של עינים, נהלים בעולם, נהלים באדם, אלו דמעות, חומות בעולם, חומות באדם, אלו שפתותיו של אדם, דלתות בעולם, דלתות באדם, זה שיניו של אדם, רקיעים בעולם, רקיעים באדם, זה לשונו של אדם מים מתוקים בעולם, מים מתוקים באדם, זה רוקו של אדם, לסתות בעולם, לסתות באדם, זהו לחיו של אדם, מגדלים בעולם, מגדלים באדם, זהו צוארו של אדם, סתירדאות בעולם, סתירדאות באדם, זהו זרועותיו של אדם, יתדות בעולם, יתדות באדם, זהו אצבעותיו של אדם, מלך בעולם, מלך באדם, ראשו, אשכולות בעולם, אשכולות באדם, אלו שריו של אדם, יועצים בעולם, יועצים באדם, בליטות, רחיים בעולם, רחיים באדם, זה קורקנו של אדם, נמסים בעולם, נמסים באדם, זה מחלו של

מהומר אשר ברוחו הכביר יוכל לעלות מעלה מעלה על פסגי מרומי המדות והמוסר, להיות כמלאכי מרום, על ידי שאנחנו עם ישראל מקושרים ומצומדים לתורתנו תורת אל חי אשר היא הנותנת לנו כח ועצמה לעשות היל, ללחום נגד שונאנו בנפש בכית ובהויץ, והפתגם ישראל קוביה ואורייתא חד הוא, עומד חי וקים בכל דור, אבל לדאבון לבנו בדורנו אלו בעלי כשרון אשר יוכלו להיות למופת לדור אחרון ניתנו לעם אחר, ואת כל עבודתם, עובדים בשדה לא להם וכל נער פעל כשרון נפתה על נקלה להמשך בחכה ועוד בטרם למד דעת את עמו ותורתו ואת תרבותו ומדותיו הטובות יסחהו הורם, ויספחהו אל מקום אשר משם לא ישוב.

אי לזאת החוב עלינו, להציג לאות ולמופת אנשי רמי המעלה מכל דור, וממנם יראה הדור האחרון כי נטעי שעשועים בגן ישראל העוסקים בתורת ה' תמימה הגיעו למדרגות גבוהות עד מאוד אשר גם לדור אחרון לא ימוש זכרם, וזרעם המה כעין שתול על פלגי מים ענפיו עושה פרי מדע וכונה, משולב עם יראת ה' טהורה ובוה שגו אבותנו אשר ספרות התולדתית היה קלה בעיניהם והניחו אותה בשדה לא נחרש ולא נזרע, ובמשך כמה דורות היו אך מעטים אשר למה לבם לעבוד עבודה הזאת. —

אנכי אשר תורת איננה אומנתי ועתותי המה נתונים לבקש מחית ביתי בכל זאת לקחת לי מועד, וכפי אשר בחי הגיע לקחתי לי העבודה לנמוע בספרות התולדה ענף עין אחד גם אני, ובררתי לי להעמיד על נס, אחד מגדולי וגאני הדור העבר אשר לגדולתי בהכמת התורה אין

חקר

של אדם, אשפתות בעולם, אשפתות באדם, זה כרסו של אדם, מרות בעולם, מרות באדם, זה טבורו של אדם, מים היום בעולם, מים היום באדם, וחי מי הנלוו של אדם, עצים בעולם, עצים באדם, זה עצמותו של אדם, נכעות בעולם, נכעות באדם, זה ענבותו של אדם, עלי ומכתשת בעולם, עלי ומכתשת באדם, זה ארכבותו של אדם, סוסים בעולם, סוסים באדם, זה שוקו של אדם, מלאך המות בעולם, מלאך המות באדם, זה עקיבו של אדם, וזה ניכל לפרש, עוקבין להרוג את הנפש עפי הנמדא (מכות י') מאי עקובה מדם? אמר רבי אלעזר שהיה עוקבין להרוג נפשות פ"י מערימין ועוקב אחד מנאף) הרים ובקעות בעולם, הרים ובקעות באדם, עומד דומה להר נופל דומה לבקעה, הא למדת: שכל מה שברא הקב"ה בעולם ברא באדם

הקר. ולקדושתו ולתבונתו אין מספר. הוא גאון הגאונים רשכבה"ג מרנא רבי משולם איגרא זצ"ל אשר ישב על כסא הוראה בעירו טיסמניץ ואח"כ בעיר הגדולה לאלוקים פרעשבורג. ואשר הניח אחריו דור ישרים יבורך רבנים גאונים מפורסים, יושבים כסאות למשפט בהרבה עירות במדינתנו. וחקרתי והפישתי אחר ידיעת בית רבנו ומפעלות איש קדוש הזה וברב עמל ותלאה עלה בידי לאסוף כעמיר גורנה ולערוך את כל הדברים על הספר, אם כי יודע אני בעצמי שיעוד לא באתי עד לתכלית לתאר את האיש הזה ואת סוד שיחו ושיגו, אך מה שהיה בידי לעשות עשיתי. ובזה הנני להביע תודתי לאלה מאוהבי וידידי הרבנים הגאונים הגדולים החכמים והשלמים דע"י שהואילי בטובם להעניק לי מטוב עטם, ולהאציל מרוחם לבנין התולדה הזאת ואשר זכרתי שמש לתודה וברכה בתוך הספר. ובקשתי שמוחה לאלה היודעים מה מתולדת או מפעלות רבנו זה שיאבו לעשות לי החטיבה הזאת להודיענו הכל וברצות ד' בהוצאה חדשה אשית עליה נוספות (וכן עשיתי). וזכות רבנו נבג"מ יגן עלנו ובעדנו להושענו בכל משאלותנו ושאוכה גם במהרה להוציא אורה ספרי דמר אבא הגאון יהו' זכרו ברוך. —

טיסמניץ בחודש אלול תרע"ג.

שבה קנעביל בן הרב הגאון מו"ה אליעזר ליפמן זצ"ל

אבד"ק ראזניטוב.

ג'רם המערות

פרק א.

הגאון האמתי מאור הגולה מופת הדור עוקר הרים בפלפולו ואין חמר לתבונתו מו"ה משולם איגרא נולד בשנת תק"כ בעיר בוטשאטש בגאליציה המדינה לאמו מרת ריזל ולאביו בן איש חי רב פעלים מו"ה שמשון א) (נפטר בשנת תקכ"ד) הן התן הגאון מו"ה אפרים פישל אבד"ק קאלאמעא

א) בשבנותיה דרבי שמשון דר אחד שהחזיק בית מרוח ולא שמר את השבת כהלכתה כי היתר לעצמו למכור את ימנו ונטל מעות אצל הקונים בשבת. ושכנו ר' שמשון הוכחהו על פניו כמה פעמים מדוע יהלל את ז"ל הקדוש הזה. אולם שכנו זה לא הטה אזנו לכל דברי תוכחהו וכיון שראה שדבריו לא נכנסו לאזניה הלך להרב אביד הזומיני לדין. ובשמוע שכנו כי הרי שמשון מזמינו לדין התפלא ע"ז מאוד הלא ידע כי אין לו כל מרימ עמו ומיהר לבוא לבית הרב לשמוע על מה ולמה הקריבו ר' שמשון בפלילים. אז צוה לר' שמשון שיסדר טענותיו. והוא אמר הן הו"ל אמרו במקום שיש חילול שבת דליקה מצויה (שבת ק"ט). ע"כ הוא דורש מאת שכנו או שיסור מדרכו זה. ואל יהלל את השבת או שיקנה ממנו ביתו שעומד בשבנתו כדי דמי שו"י כי ירא ויפחד על ענישו של זה ישמחלל את השבת ישורף ביתו. בשמוע שכנו על מה ולמה הזמינו לדין נכלם מאוד מפני הרב אביד ובית דינו והבטיח אותם להדול מלהלל את השבת מאז והלאה וכן עשה (ס' אוהל נפתלי בשם הרב הגאון מו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ אבדיק ברפ"שיץ).

ב) שאלתי את ידידי הרב"ג מר ירנא פייבל ווילני נ"י דין מעיר בוטשאטש אם נודע מקום טמון בו הרב ר' שמשון אבי רבנו ז"ל שמה. ואם יש איזה שארית ממצבת קבורתו. השיב לי: הרחיצ ר' אברהם יוסף איגרא מקשאנוב היה כאן בתודש אלול ישנת תרמ"ה לבקר את קבר זקנו הרי שמשון ז"ל ואז היה כאן שמש אחד בכיהמ"ד שהיה נהודין ליה שבילי דבית עלמין הישן והראה לו מקום הקבר. והשמש הזה מת בשנת תרמ"ט. ואתו מתה ידיעת מקום הקבר הזה. ואחר הרבה שנים היה הרבה יצ הנזכר עוד הפעם לבקר את קבר זקנו זה. אולם אז לא נמצא עוד איש שידע מקום קבורת הרי שמשון. וכאשר בא בן שב בלי למצוא הקבר.

קאלאמעא c) (נפטר שנת תקמ"ג) התן הגאון מו"ה משולם אבד"ק קאלאמעא התן הגאון מו"ה אפרים פישל, בן הגאון מו"ה חיים אבד"ק קאלאמעא ור"מ בק"ק לבוב ונפטר שם כ"ו אדר תמ"ג ה' בן הגאון מו"ה יהושע אבד"ק טיקטין פרעמישלא, האראדנא, ברוסק, לבוב הי"ן העיר זקראקא, ונפטר שם כ"ו אב שנת ת"ה בעהמ"ה ספר מגיני שלמה (י' שו"ת פני יהושע והרושים על הלכות יחזיקה, הגאון מו"ה משולם אבד"ק קאלאמעא הנזכר היה בן הרב הדיין מו"ה ישעי' מלוצק בן הגאון מו"ה אהרן משולם דיין הגדול ואח"כ ריש מתיבתא ומו"ץ דק" לבוב (נפטר בקאלאמעא ט' תשרי תצ"ג) נין ונכד להגאון מו"ה משולם זלצבורג בהג"מ אברהם אשכנזי אבד"ס לבוב עמיתו וחברו של הגאון רבנו בעל תו"ט ה) הגאון

ג) בן הגאון מו"ה אפרים פישל היה הרב הגאון מו"ה ישראל אבד"ק קאלאמעא, אשתו הרבנות מ' הגה היתה בת זמני הגאון הצדיק מו"ה טוב"י יואל מיכל היילפרין אבד"ק בעלזא ובערוזאן הותנו של הגאון מו"ה ארי' ליב בעהמ"ה ס' פני אריה הרבין תורה בכמה קהילות ובסוף זמנו בק"ק הניבר, ואבי הגאון המופת הדור מו"ה הנינא יוסף היילפרין אבד"ק ברעזאן, אבי הגאון מו"ה אברהם זרה אריה יודא ליב הנקרא רבי ליבש אבד"ק הנ"ל אבי הגאון מו"ה אלחנן אבד"ק פרעמישלאן אבי הצדיק והקדוש מו"ה אברהם שבה מזוונא אבי הצדיק מו"ה מרדכי היילפרין מבראדי אבי אמי הרבנית הצדקית מ' רבקה טעמיריל ע"ה אשת מר אבא הגאון החסיד מו"ה אליעזר ליפמן זצ"ל אבד"ק ראזניטוב בעהמ"ה שו"ת והדושי מוהרא"ל כ"י — (בימי מהומת המלחמה הלכו לאיבוד הכ"י ונשאר לי אך עשרה גלוונות הד"ת מעתיקים לדפים השם יעזור לי שאוצא אותם לאורה) — מובא בשו"ת שואל ומשיב בשו"ת דברי חיים, שו"ת חסד לאברהם, מקראי קודש, משכנות הרועים, שקל ושרי עם הגאון ישועות יעקב זצ"ל והיה תשובה ממנו בכ"י, ונדפס ממנו תשובה אחת בקונטרס הכשר כלים מגיבו הגאון מו"ה אליעזר ליפא ז"ל אבד"ק זורונא וראה מקצת שכתו בחבורות, פאר הדור"י מנכדו היא בן אחותי ההרף ושלם מר אלטר ווילף נ"י מראזניטוב, (האבד"ק השלם הזה מת בדרוכו בעת ברחו מביתו מפחד המלחמה בעיר ברין בכ"ד אלול תרע"ו הנצבחה).

ד) יש לו הסכמה בס' לב אריה עה"ת התן הגימ צבי הלוי מווילנא אבד"ק מעזריטש הובא בס' גבורת אנשים ס"ה ה'.

ה) אחר נסיעת הגאון מו"ה יהושע במו"ה יוסף בעל מגיני שלמה מלבוב

נתקבל

* מגיני שלמה זו נפית על שבת בחגים ביצה וספוט כתיבת קרישין כזק חילין ומיישם קייטות התוספת על רש"י ז"ל דפ"ס אשכנזיים העיר.

הגאון רבנו משולם ׀ נתגדל בבית זקנו הג"מ פישל זצ"ל הראשון
אבד"ק קאלאמעא הנוכר.

אביו ר' שמשון שהכיר בבנו הקטן כי לגדולת נוצר החל להוליכהו
על שדה החכמה והתבונה. אולם יותר אשר מלמדיו ומדריכיו למדהו
הרכה לעשות היל בלמודים וצלהה עליו רוח ד' קשיות ושאלות שונות
התרוצצו בקרבו. ואין גם אחד מרבותיו יכול עמוד נגד חד שכלו והיו
כאלמים וחרשים נגד התלמיד הקטן הזה. ועד היותו בן שש שנים ׀
כבר התפתחו אצלו כוחות הדעת והתבונה לפרק הרים ולשבר סלעים
בשים ופוסקים בפלפולו ובהריפתו מאין כמוהו.

בעת

נתקבל במקומו לאב"ד ולר"מ בחוץ לעיר הגאון מאיר הגולה מו"ה משולם ולצבורג
במו"ה אברהם אישכנזי והוא נזכר בשו"ת פני יהושע * להגאון בעל מנני שלמה
בחיב סי' נ"ג שהסכים שם עם הגאון המחבר בשו"ת דענונה ביריד ירסלוב בשנת
ת"י לפ"ק ושם העתיק מפנקס הקהל שהתם על פסק דין אהר, ביהר עם הגאון מו"ה
אהרן קלונימוס גראפען בתגאון מו"ה שמשון נכתב ביום ג' י"ב טבת ת"א לפ"ק
ונפטר בשמיני להחדש השני בשנת ת"ח לפ"ק. הגאון ר' משולם ולצבורג הנה אחריו
בנים נינים ונכדים גדולים בתורה וגדולה ואחד מבניו היה הרב הגדול מו"ה אברהם
עבירל ז"ל שבא בקשר ההותן עם הרב הגביר שר זנ"ד בישראל מו"ה שלום שכנא
הכהן התן הגאון בעל מנני שלמה שהיה פרנס הדור ומנהיג בעיר קראקא והמדינה.
גם התניו לוקחי בנותיו היו רבנים גדולים ועצומים ומצוינים ולהגאון מו"ה משולם הנ"ל
היה נין ונכד ישויה גאון הגאונים מו"ה משולם איגרא זצ"ל שהיה אבד"ק טיסמניץ
אב"ד ור"מ בעיר פרעשבורג ושם מנתתי כבוד והוא נ"ב נין ונכד להג"מ יהושע הנ"ל
בעל מנני שלמה (ס' כלילת יופי היא מהגאון מו"ה ה"ן דעמביצר ז"ל רבד"ק קראקא).
׀ יר"ד נפשי הרהיג מו"ה אברהם אישכנזי נ"י מדוקלא כתב לי וז"ל. שמעתי
מפי ידיג החסיד הישיש מו"ה משה ג"י בשם אביו הרב החסיד מו"ה נפתלי הורוויץ
ז"ל מפה שהוא בעצמו שמע מפה קדוש הרדיק מו"ה נפתלי זצ"ל מרפשיץ ז"ע
שאמר כי כל הקורא לרבנו משולם מפרעשבורג בשם ר' משולם ולא אמר רבי ר'
משולם עובר בעשה (ברכות י"ג) וכמו"ש הו"ל במדר (וירא פ"ט) כל מי שמוכר
את הצדיק ואינו מכרכו עובר בעשה.

׀ בהיות העלם רבי משולם בן שש שנים היה או הבעש"ט הקדוש זצ"ל בעיר
בוטשאטש. וראה את העלם הזה בין שארי ילדים כנילה. ויבט עליו הבעש"ט ותמחו
וישאל בן מי זה העלם. ויגידו לו כי בן רבי שמשון הוא. או אמר הבעש"ט. זה

העלם

(*) פני יהושע שו"ת על ד"י ש"ע.

בעת הזאת היו לו ההומרות בראשונים ואחרונים קלות להולמם. וספרים אשר רבנים גאונים, עמלו להקור אחר תוכנם, לבוא עד תכונתם היה להילד הרך רבי משולם דבר קטן הערך, ופעם אחת הוכיחהו אביו מדוע לא ישום עיניו על ספרי פני יהושע אשר הלומדים ישימו כל מעינם בס, ואתה לא יחמוד לבך להוגה במ לראות דברי שארנו גאון ישראל זה, אולם הנער ענהו אבי יקירי, אל תתפלא עלי גם לבי יהגה יראת הכבוד לפני גאון גדול כזה, וכבר למדתי אותם מרישא עד גמירא, והמה כמונחים בקופסי, ואני זוכר את כלם, אביו אם כי כבר הכיר את ערך בנו הקטן הזה, לא האמין למשמע אזניו, ע"כ תהה על קנקנו, ואיך שמח ורחב לבו שראה כי כל ספרי פני יהושע יגוררים על זכרנו הדם היטב ה).

פרק ב.

בהיות רבנו משולם בן תשע שנים כבר הרעיש כל העולם בהריפתו ובקיאתו ודרש במקהלות ביום שבת קודש בכיהב"ג הגדול בעיר בראדי (אולי בעת בא שם להתקשר מעדנות פקשר החיתן עם בת הגביר ר' שמואל ביק מבראדי) עיר ואם בישראל מלאה ת"ה וגאונים, וכרם התפלאו על עלם קטן וצעיר כמדהו, כי ימלל רברבן כאחד הגאונים הגדולים אשר בארץ, וגם הגאון המפורסם מ"ה יצחק הלוי איש הורוויץ הנקרא רבי איציקל המבורגר בן הגאון מ"ה יוקל הורוויץ אב"ק גלוגא רבתי, היה אז אב"ד בעיר בראדי ט) וגם הוא היה בן הבאים לשמוע

דרשת

העלם נהנו מן הנשמות החדשות (כ' אוהל נפתלי) פירש כי בעת הגלות ליכא נשמות חדשות והכל רק גילגולים והיא היה נשמה חדשה, כי לפעמים יש זכי לצדיק בעבודתו שזוכה להביא נשמה חדשה להאיר לו מה שיהי לעתיד (כשם הרב הצדיק מ"ה אברהם יוסף שליט"א (וצ"ל) מקשאטוב).

ה) הגאון ר' יוסף לעוונישטיין שליט"א אב"ק סעראצק בפולניא הרוסית כתב באחד ממכתביו אלי וז"ל, בהיות רבנו משולם בן ט, ידע כל סברות וחדושי אא"ז פני יהושע, ודלג על השלחנות ואמרם בע"פ.

ט) הגאון ר' יצחק הלוי איש הורוויץ בן הגאון מ"ה יעקב יוקל האב"ד גלוגא רבתי בן הגאון הקדוש מ"ה מאיה האב"ק טיקטין בן הגאון מ"ה שמעלקי האב"ק טארנא בן הגאון מ"ה יהושע האב"ק פרעמישל בן הגאון מ"ה יעקב ז"ל בן האלף

מ"ה

דרשת העלם הנפלא הזה וכאשר שמע הרב דברים עתיקים ויצאים
מפומא דהאי יניקא היה משתומם על המראה ופלפל עמו זה מותיב וזה
מפרק, והילד הקטן הזה נצה להרב הגאון, וכאשר בא הרב אל ביתו
הבירה בו אשתו הרבנית י כי רוח עצב שורר עליו וסברה כי זה סיבת

נצחין

מזיה פנחס פרנס ד"ר ארצות ניסו של הרמ"א בן הרב מזיה ישראל מפראג בן
הנימ ישע"י (אחיו של הגאון מזיה אברהם אביו השלישי) בן הנימ שכתי שעפשייל
בן הרב מזיה ישע"י הלוי ז"ל מק' הורוויץ הסמוכה לפראג ויען שה"י שר עיר ההיא
ע"כ נקרא בשם איש הורוויץ והנימ שמעלקא הנ"ל היה התן הגאון מזיה משה האבדיק
קראקא בן הגאון מזיה יהושע ב"ר יוסף בעל מגני שלמה וצ"ל — בילדותו למד
הנימ יצחק בעיר בראדי ובעודו צעיר לימים היה מורה הוראה בישראל אחיו של
ה"י יצחק הנ"ל היה הרב הגאון מזיה מנחם מאניש ז"ל אבדיק לבוב והרב ר' מנחם
מאניש היה ניסו של הרב הגאון מזיה יחזקאל לאנדא בעל נודע ביהודה, ובתחילה
היה רב בעיר האדריוב ואח"כ נתקבל לאבדיק גלאנזי למלא מקום אביו והתם שם
ראבדיק גלאנזי ונתקבל עתה לאבדיק בראדי ובשמת הגאון ר' זנתן אייבענשטיין ז"ל
התועדו הקהל דשלשה עירות אלמנא המכורג וואנדובעק בחודש שבט אודות מנוי
רב הדין והיה על הכורג ההנימ טעבלי שיועד אבדיק באמבערג ההנימ אברהם
אבדיק בריסק, ההנימ נתן דק' פראנקפורט, ההנימ צבי הירש אבדיק הלברשטאדט,
ההנימ יוסף שטיינהארט בעהמ"ח שו"ת וברון יוסף אבדיק פירטה ההנימ יחזקאל
לאנדא אבדיק פראג, ההג"מ יצחק הורוויץ אבד"ק בראדי וההנימ אברהם אבא
אבדיק פראנקפורט, ופרנסי הקהלה שאלו את הגאון רבי יעקב עמדן, ונתן דעתו
והסכמתו על ההנימ יצחק הורוויץ ונתכבד לאבדיק אחיו יוסף שכט לסדר לא
הענה על רב לפ"ק, ומצאצאיו היו הגאונים מזיה מרדכי צבי הלוי אבדיק הורהוב
ומזיה נתן אבדיק שדה לבן ומזיה אלעזר אבדיק ולאזיין ומזיה יעקב יוסף אבדיק
אלעקסניין ומזיה אברהם ארי' מעיר בראדי, והתניו הגאון רבנו משולם אינדא והגאון
הצדיק מזיה מנחם מענדל מליסקא, והגאון מזיה יששכר בעריש אבדיק הנובר (שה"י
אח"כ מהות של רבינו מכובא להלן) ובזיווג ראשון הגאון מזיה יעקבקא סניל לנדא
מבראדי בן הגאון בעל נודע ביהודה, אך נתגרשה ממנו והגאון מזיה היום אבדיק
ראודאל בן הגאון בעל מרכבת המשנהן פירש על ששה סדרי משנה ובפרט על ס'
העיים ופ"י הערמה ופ"י על מסכת קנים הכל בקיצור מאוד, ועוד הרבה ענינים בקיצור
נמדין הפלא ופלא.

י הרבנית זו היתה האשה המשכלת מ' רייצא בת הקצין מזיה יעקב באבדי
בן הגאון מזיה יצחק באב"ד אבדיק בוועזאן ובראדי.

ותנאי

נצחון העלם על בעלה. והיא הוכיחה אותו מהנע ירד מרום גדולתי
 ללהום מלחמתו של תורה בתוך קהל ועדה עם עלם קטן כזה ובאותו
 שעה ישבה בתו הילדה אצל אמה. או השיב הרב לאשתו: "רגש לבי
 הולך וסוער על פליאה נשגבה מאתי הלוים ראיתי פלאות לולי ראיתי
 בעיני לא האמנתי עלם צעיר כזה יהי סיני ועוקר הרים אין כמוהו —"
 והניח ידו על ראש בתו הילדה (היא היתה בתו הבכירה ורבקה אסתר שמה)
 וברכה יהי רעוא שתנשא לאיש דוגמת הילד הזה שדרש היום בביהכ"נ.
 רבנו משולם אחר זה שהגיעו שנותיו לשלש עשרה נשא את בת
 הגביר האדיר מו"ה שמואל ביק מבראדי והוא התהלל עם הכלי יקר
 ומפואר שהומין לו ד' לחתן לבתו אולם בתה זאת לא יכלה לדור עמו
 ולא יכלה לסבול גדול' הסידתו וקדושתו ע"כ לא רצתה אך שיתן לה
 גט פטורין יא וכל אנשי העיר כאשר ראו זאת בן תמהו. ושאלו את
 הר' שמואל הנזכר מדוע עשה כדבר הזה לגרש אברך גאון גדול וקדוש
 כמוהו. וענה הגביר הנ"ל מה אעשה הלא גמרא בודאי קדושה ומהורה
 ועכ"ז אי אפשר לדור עם הגמרא. ואז נסתבב שנתקיימה ברכתו של
 הגאון מו"ה יצחק הלוי אבד"ק בראדי ונכבדות מדובר בו לקחת את
 בתו לאשה עוד טרם נסעו המבורגה לישיב שמה על כסא הרבנות
 בשנת תקכ"ה בחודש אב או אלול. — ובאותו זמן נתעורר הרעיש בין
 הגאונים אודות הגט שסידר גאון אחד מעיר בראדי. וגדולי גאוני עיר
 הזאת ערערו על הגט הזה והעריכו בענין זה שאלות ותשובות הרבה.
 וגם הגאון הצעיר רבנו משולם ערך תשובה גדולה וארוכה בענין גט זה
 ברוח הריפתו ובקיאותו ותגאוניס מבראדי שלחו את כל התשובות להרב
 הגאון מו"ה ישעי' פיק זצ"ל אבד"ק ברעסלא להכריע ביניהם עם מי
 הצדק. ובין התשובות היתה גם התשובה של רבנו הגאון רבי משולם.
 וכאשר קרא הגמ' ישעי' פיק את התשובה של רבנו משולם השתומם
 מאוד מעוצם החריפות והבקיאות. ע"כ נכספה נפשו לדעת מי הוא בעל
 התשובה הזאת. ובעת ההיא בא הגביר הר' שמואל ביק הנזכר לעיר
 ברעסלא לרגל מסחרו וישלח הגאון ר' ישעי' פיק את משמשו אל הר'

שמואל

יא ותנאי התנה רבנו משולם עם הזהני שישאו את גרושתו לתיא. וכן קיים
 חותנו שהשיאה להרב הגאון מו"ה אר"י יהודא ליב תאומים אבד"ק לזענסק וק' בראדי
 בעהמח"ס נור אר"י יהודה סי' יעלת חן וסי' אילת אהבים.

שמואל ביק וביקשו לבוא אליו. וכאשר בא אל ביתו שאלהו מי הוא
הה"ר משולם איגרא בעיר בראדי. ויען הר' שמואל ואמר הוא אברך
אחד צעיר לימים מאוד ת"ח ומופלג. ולאשר שמע הגמ' ישע' פוק כי
הוא עודנו אברך רך בשנים הוסיף עוד להשתומם יותר, וישאלהו הר'
שמואל על מה הוא משתומם כל כך ויען הגאון רבי ישע' יען מכל
התשובות אשר שלחו אליו תשובת רבי משולם עלתה על כלנה.
וכנראה מכותלי התשובה כי האברך הזה הוא גאון עצום אין דוגמתו בכל
העולם בשמוע הר' שמואל את הדברים האלו. יצר לו מאוד על אשר
גירש אותו ומרוב צער ויגון התחיל להתעלף בבית הגאון הנזכר. וכאשר
שב רוחו אליו שאלו הגאון הנזכר סיבת התעלפותו. ויספר לו הר'
שמואל כי הוא היה חתנו וגירש אותו. אז אמר לו הגאון רבי ישע' א"ב
איפוא תוכל אתה להתעלף הלאה. אם שלחת אברך יקר גאון גדול
וקדוש כזה מביתך. י

רבנו משולם בעת היותו בבראדי נוכל לצייר בנפשנו איך היה
לשיחה בפי כל הכמו העיר וכלם שבחיהו והללוהו וקרבהו כמו נגיד
והלכו לו הכבוד ביאות לאברך גאון גדול כמוהו ובכל מקום היה בראש
המדברים. כי מי היה שגיא כה ללחום אתו במלחמת התורה. וגם היה
אהוב והביב לבל, ומה מאושר היה האיש אשר נתכבד שהגאון רך
בשנים זה יהי מבאי ביתו. ופעם אחת נקרא לסעודת ברית מילה
לאחד מנכבדי עיר בראדי ושמה היו גם הרבה ת"ח. ורבנו ישב אז
בראש הקרואים והשלחן היה מלא דשן בלחמו ויינו של תורה ופלפלא
הריפתא. ואז היה בדיחי דעתו. ואמר בפני המסוכים: בהיותי בן תשע
שנים הייתי בקי בכל ספרי שארי הגאון בעל פני יהושע בעל פה.
וכאשר הייתי בן שתים עשרה שנה יכולתי לחשוב כל המקומות
שמהולקים

יב) בספר אוחל נפתלי מובא הסיפור הזה. כי הגט שנתתה מחלוקת על ידו
בין גאון עיר בראדי היה הגט שנתן בן הגאון מי מרדכי ואב הוקן אברך לבוב.
אולם זאת היתה בשנת תקמ"ז כמובא בשו"ת רבנו משולם חלק הא"ע סי' ל"ב. גם
אז היה רבנו משולם בן ל"ה שנים והי' אב"ד בעיר טיסמנין. וגם הרב ר' שמואל
ביק כבר לא הי' בין החיים. אך המחלוקת הי' בנט אחר ולא כהגט שנתן בן הג'
הג"ל וגם ידו"ג הרב הג' מ"ה אברהם אושיננא נ"י ששמנו הובא הדבר בס' אוהל
נפתלי כתב לי שגם הוא בירר הדבר כי המחלוקת שהי' אז לא הי' אודות הגט שנתן
בן הגאון מהרמ"ז ז"ל הג"ל.

שמהולקים רש"י ותוס' ככל הש"ס ועתה יש לאל ידי (בעת הזאת היו שנותיו חמש או שש עשרה) להראות בכל ספר הש"ך המקור מכל ספרי הראשונים להחדושים שהמציא, ואמרו המסובים נתי ספר הש"ך ונחזי בו ואמר רבנו משולם כי אין צורך להביא הש"ך והתחיל להציע דברי הש"ך מרישא עד גמירא. והראה על כל דבר ודבר מקורי הראשונים והיה לפלא בעיני המסובים. י

פרק ג.

בן יבע עשרה שנה היה רבנו משולם בעת שנתקבל לאב"ד ור"מ בעיר טיסמניץ. זאת היתה בשנת תמכ"ט. ובעת ההוא היתה עיר טיסמניץ עיר ואם בישראל, ובכלוב מלא עוף, בן היתה העיר הזאת מלאה תורה חכמה ועשירות גם יחד וביניהם היה בעל-בית אחד מצוין גאון וגדול בעל משרפות י"ש (וואנער) ור' הירצל קאנטשיקער שמו (ה) והמה שקלו וטרי בהלכה טו והיה אהבה עזה ביניהם: טז ורבנו משולם ישב על כסא כבודו בעיר טיסמניץ ומצודתו פרוסה על כל מהוד

סטאטיסלאב

י) ובהמרה לשוית רבני משולם כתב נכדו המביא לביה"ד מעין דברי אלר בהיות רבנו כבן י"ב שנה השיב לשואליו מה חודש כל אחד מבעלי תוס' כמו הר"י והר"י, וכן בכל הש"ס. והיה סופר ומונה חודש כל אחד מהם בכל מסכת ומסכת איש על דגלו. וכשה"י לאיש אמר אי חזו אשתכחת תורה מישראל היה מהדר ליה בפלפולו. יד) בעת שנתקבל רבנו לאב"ד ק טיסמניץ מצא בשם את הגאון ר' הירצל קאנטשיקער או כאשר נקרא ר' הירצל וואנער. ואחר שנשא ונתן עמו בד"ת אמר אלז לא באתי לשכון בעיר טיסמניץ אך על אשר שיש שם תיה כמותו די לפני. (כתב לי ידידי הרוף ושנן בנשיק מו"ה אפרים קטן נ"י מביאלא בן הרח"צ מו"ה יצחק קטן זצ"ל מטיסמניץ).

בשוית רבנו משולם הלך הו"מ סימן כ"ד מובא תשובה אחת אליו וז"ל רב נוכרין משלשלת הוזהסין. לית דין צריך קילוסין היה א"ה או"י ש"ב חביבי וידידי, ידיד ד' הרב המאה"ג הרוף ובקי המפורסם נ"י ע"ה היה כשית מו"ה נפתלי הדין חכהן. וע"ג כותב המו"ל זה הדי' הירצל קאנטשיקער - וגם בס' ישועות יעקב או"ה סי' הניג מובא ר' הירצל הג"ל ויכנהו תלמידו.

טז) בהיותו כבר רבנו משולם בעיר פרעשבורג בא אליו הגי' ר' הירצל קאנטשיקער ורבנו זימנו לשלחנו, ובהודך שיהתם סיפר הגי' רבנו משולם לאוישפיאז שלז

סטאניסלאב כי היה נקרא בשם "קרייזרב" והוא זקן יושב בישיבה שפט את עדתו בצדק ומישרים. והרביץ תורה להרבה תלמידים אשר באו מכל אפסי ארץ להקשיב לקה וסברא מרב צעיר בשנים וזקן בדעת ובהכמה ובתבונה יתירה. ואשר מהם נעשו לגאונים גדולים עמודי הוראה אשר כל בית ישראל נשען עליהם ואלה הם קצת מתלמידיו אשר שמם נודע בשערים הגאון הגדול מופת הדור מ"ה מרדכי בנעט י" והגאון הצדיק מ"ה נפתלי צבי מדאָפשיין

זה הדבר: בעני פלוני מטיסמנין בוא יבוא הנה בכל עשוק* עם ענלתי מלאה סהודות בכניסת שבת אחד צאת הכוכבים. הלא הויל אמרו במקום שיש הילל שבת דליקה מצויה. הרי הירצל הרניש בעת דיבר רבנו דברות קדשו בלהבת אש. והבין כי לא דבר דיק היא וכי בודאי דבריו הקדושים יעשו רושם ע"כ הכיט בתוך שיהתם על מורה השעות לראות באיזה שעה דיבר רבנו דבריו הקדושים. וכבוא אחיכ ד' הירצל לביתו לעיר טיסמנין שמע כי ביום הזה באותה השעה שדיבר רבנו דבריו הבערה ללהב יצאה ושרף את בית בעל הענדה הנ"ל ואת כל הונג ורכושו. (כפי אוהל נפתל בשם הרב הגאון מ"ה פתח הלני איש הורוויץ נ"י ויל) אבדיק בראדשיץ.

י" הגאון ר"מ בנעט נולד בכפר שודנע בליל ווייסענבערג אשר במדינת הונג בשנת תקי"ג. מצד אמו היה נכד הרב החסיד מ"ה אבדיל בנעט וצ"ל וז"ל בנימ נפתלי בתן צדק וצ"ל מפונגא וממשפחת אביו היה מנוע החכם צבי בתורתו בן ה' ימים שלחווה הוריו ללמוד בניקלסבורג בן י"א שנה שלחווה הנכד ד' נברואל מיב שהיה לו לאב בניש לניסו הנימ אבדיק איטינען במדינת עלוס. שמה למד ד' שנים. בן שזו שנים נסע לפונדרא אל הנימ וסך שטיינהארט בעל שו"ת זכרון וסך והוא היה רבו מוכהק. בשנת תקל"א שב עידה ניקלסבורג ושם ארש לו את בת הנימ נומפל פרוסטיין. ומיד נסע לפראג ושהה כשנתיים עד נשואיו. בעת היותו בפראג למד עם תלמידים רבים ישםכבוהו. והיה יוצא וזכא בבית הגאון בעל נובי וצ"ה אחר פטירת חותנו נשבר מטה לחמו והוכרה לקבל את משרת דומיץ בעדתו בני דינא של הגאון מ"ה נישון חתן וצ"ל משם קבלותו קהל לינדנבורג לרב ומורה. והוא או בן שלשים ושתים שנה. ושפט את עדתו כשנה ומחצה וקבלותו קהל שוסבורג הגדולה אשר באונגריה לרב אב"ד. אחר פטירת הנימ נישון היות אבדיק ניקלסבורג בא בין כל הרבנים שבאו לחלק לו את כבודו האחרון גם הגאון ד' מרדכי בנעט. וישא חן בעיני העם הראשון ונתקבל בכבוד גדול בשנת תקי"ג לרב ור"מ בקי ניקלסבורג ומדינת מעהרען. כשנת תקס"ב שלחו אנשי קיך פרעשבורג אנשים חשובים וידועים עם

מראפשיין יח' בן גיסו הרב הגאון הצדיק מו"ה מנחם מענדל זצ"ל אבד"ק ליסקא והרב הגאון המפורסם מו"ה יעקב אבד"ק קאליש וק"ק ליסקא בעל הת

אגרת הרבנות שיהי' לרב ימורה לעדהם ולא נתנוהו קהלת נים להפדר מהם. בשנת תקפ"ט בא שמשו זצ"ל (העתק למעני הביה הרוק ושלם מר ישראל בן ידע הגאון מו"ה יקותיאל אד" קאמלהאר נ"י רימ בסטאניסלאב).

(א"ח בתולדתו זו וגם בשום מקום לא נמצא שיהי' רבי מרדכי בנעט תלמוד רבנו ואמנם יש לפקפק מזה הרבה א' הלא היו כמעט שנים בשנות הייחם וז' היה מהק רב ביניהם. וכפי שכותב נכד רבנו בהקדמה לשו"ת רבנו משולם. וגם כותבי הדורות אחריו ה"י ר"מ בנעט תלמוד רבנו בעת שגד בעיר ברדאי וכפי התולדה שנכתב כאן היה באותו הזמן רמ"ב הרק ממדינתנו בעיר אינטיגען במדינת עלום להקשוב שמה לקה ואולי יודע מי לפתור את השאלה).

בהקדמה לשו"ת רבנו משולם כותב נכדו המלביד ז"ל. זה כהמש שנים היה איש תמים בעיר ניקולסבורג ואשתעי ליה זקן אחד שבעם אחת תמהו כל אנשי העיר על הגאון מו"ה מרדכי בנעט שביזם אחד לא הודש ולא שבת עשה משתה לקראו ואמר להם היום עמדתי על דעת רבנו הקדוש רבי משולם זצ"ל במילי דאורייתא ששמעתי מפיו זה ארבעים שנים.

יח' הרב הצדיק המפורסם הגאון הגדול והסודא קדישא מו"ה רבי נפתלי צבי זצ"ל מראפשיין היה בן הרב הצדיק מו"ה מנחם מענדל זצ"ל אבד"ק ליסקא בן הגאון מו"ה יעקב זצ"ל אבד"ק ליסקא והתן הגאון מו"ה יצחק הלוי איש הורוויץ אבד"ק המבורג ועיר ברדאי וניסו של רבנו משולם (עין הערה ט) בני הרב הצדיק מו"ה נפתלי צבי הנ"ל המה. א) אשת הגאון הק' מו"ה אשר אבד"ק ראפשיין אבי הצדיקים מו"ה מנשה אבד"ק הנ"ל ור' אהרן ור' יחזאל אבד"ק קולבסוב ור' מנחם מענדל אבד"ק גלוניב ואשת ש"ב הרב הצדיק ר' פייבש היילפרן זצ"ל מבערזאן ור' אלימלך אבד"ק סוקולוב. ב) הנתיב ר' יעקב הורוויץ אבד"ק קאלבסוב ומעליין אבי הרבנים מו"ה יודל אבד"ק מעליין (אבי ר' נפתלי אבד"ק מעליין) והר' הנ"ל הורוויץ אבד"ק אילניב התן דודו הנתיב מו"ה אליעזר מדויקוב ור' אברהם אבד"ק שענדישוב 'אשת הרחוק ר' אליעזר מקאנינין ואשת הר' העשיל אבד"ק אלפין ואשת הר' נפתלי אבד"ק ואבנא. ג) הנתיב מו"ה אברהם הי"ם הורוויץ אבד"ק ליסקא אבי החור נפתלי אבד"ק הנ"ל ואשת הרב ר' ישראל הורוויץ אבד"ק בארנב בן הנתיב מו"ה אליעזר מדויקוב ואשת החור אביגדר הברישטאם אבד"ק דוקלא. ד) הנתיב מ' אליעזר מדויקוב אבי החור ישראל הנ"ל התן דודו והחור מאיר אבד"ק דויקוב והחור ראובן אבד"ק דעמנין והחור

הות דעת. (ט) והרב הגאון המפורסם מו"ה נחמ"א אבד"ק סאסוב (ו) והרב המאוהב הצדיק מו"ה מאיר לאנדעסבערג אבד"ק פעזינג הסמוכה לק"ק פרעשבורג

משה אבדיק ראזוואדוב ואשת הה"ר נתן מאיר בהנה"ק ר' חיים הלברשטאם זצ"ל מצאנו אבי הנחזק ר' שלמה אבדיק ויוניצא ואשת הר"י הנינא אבדיק אילינב הניל ונדולה מעשיו של רבנו נפתלי צבי הניל כתובים בספר אוהל נפתלי באריות.

(י) הגאון רבי יעקב אבדיק קאליש וליסא בעהמה ספר הות דעת נתובת המשפט מקור חיים ושאר חבורים היה בן הרב הגאון מו"ה יעקב משה אבדיק וברוב בעל המחבר ספר הדושים על מסי כריתות בן הגאון משה נתן אישנו זצ"ל מעיר בראדי בן הגאון חכם צבי זצ"ל הגאון הזה למד אצל רבנו בעיר טוסמניץ והעתיק את כתבי ידו בח"ת ויש לו תשובה בשו"ת רבנו משולם חלק אה"ע כ"י כ"ה וכאשר היה לו איזה שיה ושני מרבנו זה קרא אותו בשם רבנו תם בעל התוספות. יודי הרב הגדול השלם מו"ה אברהם אישינא נ"י מדיקלא כתב לי באחד מכתביו אלי ז"ל. הלמד רבנו הגאון בעל הות דעת שאל אותי פ"א ילמדנו רבנו. מדוע את דברי הרשביא אני מבין היטב ואת דברי רבנו איני מבין. האם דברי רבנו עמוקים יותר מדברי רבנו הרשביא? וען הרב הקדוש רבנו משולם ויאמר. דע כי גם את דברי הרשביא אין אתה מבין כי מי זכ"ל לבא עד הקד עומק תבינתו. רק הרשביא היה בכחו בזוב חכמתו להלביש את דבריו דברי פי חכם באופן זה אשר כל איש יבין את דבריו כפי השנה שכלו. אבל אנכי לא בן עמדי כי לא בכחו כתי להעטיף מחלצות דברי שיה"י מוכנים לכל אחד ואחד כפי יד שכלו מנעת. על בן דברי כלתי מוכנים לך כי המה עמוקים מאד.

(כ) יודי הרב הניל כתב הלאה. שמעתי מפי דודי הרב הגאון מו"ה אברהם בנימין קלוגר שליט"א (ז"ל) מבראדי כי רבנו משולם היה לו תלמידים גדולים וחריפים שהיה לומר עמם בעיון רב בפלפול הרף ועצים כדרכו בקודש. וגם היו לו תלמידים בנינים שהיה לומר עמם כל יום בבוקר השכם קודם התפלה גפית בדרך פשוט ואחד מתלמידיו החם היה גם הרב הגאון מו"ה נחמ"א אבדיק סאסוב. והרב הניל היה גאון גדול וה"י הכיב מאד אצל מר זקני הגאון רשכבי"ה מרן שלמה קלוגר ז"ל. וכאשר נסע איזו לעיר ברדיטשוב אודות השוי"ב דשם כתב להגאון הניל שיבוא לעיר בראדי למלאות את מקומו בהוראות איזה במשך הימים אשר יתעכב בעיר ברדיטשוב וסיפר לי דודי הגאון הניל שהוא היה או עלם צעיר לימים. וראה גודל התמדתו בתורה עד אין לשער ובכל ליל שבי"ק העמיד גר דלוק בתוך החלון וסגר היטב את דלת החלון. והיה עומד כל הלילה רגלו אחת על הארץ ורגלו השני על ספסל וה"י

פרעשבורג באו בהרב הגדול מו"ה יוסף לאנדעסבערג ז"ל והרב הגאון הגדול מו"ה מרדכי דוד אבד"ק יעניקא הוא אביו של הגאון מו"ה אהרן קאָרנפעלד אבד"ק הנ"ל בעהמ"ה ספר ציונים לדברי הקבלה (והר" אהרן הנ"ל נפטר בן פ"ז שנים ג' מרחשוון שנת תרמ"ב) הרב הגאון מו"ה הירש קונין שהיה אבד"ק בעלעך (כ) והרב הגדול מו"ה יעקב צבי הכהן קאנער ממאָהליב (כ) והרב הגאון מו"ה נתן נטע מאָליצער אבד"ק פודהויץ והרב

הוגה בתורה, וכשית סת"ם לאא"ז היו הגיל מוכא תשובה להניח נחמ"י ביה תפילין. סי' ליב תשובה י"ד וכותב עליו ידידי וידיד נפשו הרב הגאון הגדול החרף ובין כשית מו"ה נחמ"י נ"י אבד"ק סאסוב, וכפי שכתב לי ידידי ההוג מו"ה אברהם יעקב הורוויץ נ"י אבד"ק פראכניא הי' הוא עם הגה"ק ר' משה ליב מסאסוב התנים לתרי אחי בסאסוב ושימש הרבה צדיקים בעלי הרוחק והיה צדיק גדול ונפטר בשנת תר"ז זמ"ז בעיר סאסוב.

(כא) הרב הוג מו"ה מאיר לאנדעסבערג הי' ליד עיר זכאיש הסמוכה לטריניפאל זכשחר טל ילדותו בא עם רבו הגאון רבנו משולם זצ"ל בעת נתקבל לאבד"ק פרעשבורג למדינת אונגארן ומתורתו וצדקותו של רבו שתה לרוב עד היה לאיש ובעיר פעזונג מצא את ווינו בת נכירים וטובים ונתקבל שם לראבי"ד ושם מנחתו כבוד, בנו היה הגאון מו"ה יצחק אהרן לאנדעסבערג זצ"ל אבד"ק גראסווארדיין. הוא אביו הרב הוג הוקר ומבקר מו"ה יהודה ליב לאנדעסבערג נ"י אבד"ק סענהאלם, ההוג ר' מאיר הגיל היה חכם בחכמת הקבלה והגאון בעל חתם סופר זצ"ל הצטרף אותו כענין קבלה מעשויות בנער שיצא מדעת. אביו של הרי מאיר הי' היה גדול בשם ר' יוסף בן הח"ד מנחם מענדל בן הח"ד שלמה בן הגאון הקדוש מו"ה ארי' ליב דרשן מפוזנא הקדוש הי"ד שנתהג על קה"ש בפוזנא בשנת תצ"ו ע"י עלילת דם, אמו של ר' מאיר מ' דעביל היתה בת המפורסם ר' אויזיק בן לאותו צדיק המקובל מו"ה אפרים זלמן מויצ ומימ דק' זאלקווא הנקרא בשם ר' זלמן ליקבר בן אהותו של רבנו בעל תבואות שור. (כב) הוא היה דודו של הנימ אברהם אלעזר זאב אלט אבד"ק קיוד והוא תמיד סיפר ששמע מפי דודו הנימ הירש הגיל שה' מספר מעוצם גדולתו של רבו רבנו משולם שנדא מאוד היה לראות כמה אימה ופחד ורעדה נפל על רבנו בעת בירך ברכה או התפלל כשהגיע להזכרת ד' הנודא יתעלה.

(כג) הרב ר' יעקב צבי הגיל למד אצל רבנו שתי שנים בעת היותו בטיסמניץ הוא הי' אביו הרב החסיד מו"ה מיכל קאנער ז"ל מטיסמניץ והותנו של הנימ מנחם מענדל הורוויץ אבד"ק באלהוב בעהמ"ה ספר שושנת יעקב על הור"מ כלו בכ"א

כד) והרב הגאון מו"ה משה מיניץ אבד"ק אובין ישן כ"ה) והרב הגאון הצדיק מו"ה ברוך פרענקל תאומים ז"ל אבד"ק לייפניק בעהמ"ה ספר ברוך מעם ושאר חבורים ויצא שמו על פני כל הארץ בחידושי ודגהות על י"ם והגהות

רחב כולל הרבה קובצים גדולים ושל הגימ אפרים אבד"ק ראדוויל וק' וויניצא. הגי' ר' יעקב צבי הנ"ל נסע בסוף ימיו לאה"ק וישב שמה ערך שמונה שנים בעיה"ק צפת הוב"ב ונפטר שם.

כד) הגאון ר' נתן נטע היה מגזע רבנו בעל הטורי. הוא חי קודם תלמוד רבנו משולם ואה"ב ישב לרגל הגאון מו"ה צבי הורש קרא וצ"ל אבד"ק בוטשאטש בעהמ"ה שיה נטע שעשועים שקל וטרי עם הגאון מהרש"ק ז"ל מבראדי ועם הגאון מהר"ם טייביש וצ"ל אבד"ק יאססי בעל שו"ת תועפת דאס ומובא בתשובותיהם נפטר בערך שנת ת"ד נכדו ותלמידו הוא הגימ שמעון מעללער אבד"ק פודהייץ ואה"כ ראבד"ק סטאניסלאב אבי הרב הגי' מו"ה יונה מעללער נ"י מסטאניסלאב.

כה) הרב הגי' מו"ה משה מיניץ נולד בכפר מינקאוויץ ובהיותו כבר עשרים שנה בא לעיר בראדי כי נשא שם את בת הרב הגניד מו"ה יוסף הלוי הרב דק' גאלינא כמ"ש בחיבורו שו"ת מהר"ם מיניץ סי' כ"ו. מעיר בראדי נתקבל לאבד"ק ראדוויל וכבאו שמה ויהן את פני העיר עמד ותיקן שם דבר גדול לסדר גיטין בעיר ההוא. איש מיום הוסדה לא יוכלו לסדר שם גיטין כי היו ספקות הרבה בנידן קביעת שם העיר והוא בנוהל הריפתו ובקיאותו קבע את שם העיר וערך בענין זה תשובה ארוכה ורחבה ושלחה אל הגאון בעל גיב"י וצ"ל וביקש ממנו את הוד' והגאון הנ"ל השיב לו בכבוד גדול כמבואר בתשובת נוב"י ח' אה"ע סי' קמ"ו. האיש משה גדול בתורה ומורה גם הוא יורה בשפה ברורה בנמרא וסברא הוא נהו אהובי א"כ הרב הגדול שכתו לספר הניד הרל סנינא הריפא וכו' פ"ה ע"ה כ"ש מו"ה משה אבד"ק ראדוויל מכתבו קבלתי וברוך מתני' לשלום והנה קיים בקהילתו ויהן את פני העיר ותקן להם דבר חדש שלא הורגלו שם מימי סדס לסדר גיטין וקבע שם העיר. והדבר הוא נהוץ לשעתו כי היה נט' שבי"ב. ועתה הוא שואל אם ישאר כן לדורי דורות. והנה אני תמה שהוצרך להביא ממרחק להטו לשאול ממני. והלא ידי משה איננו כבדים ומימי הריפים והדים וכו' וכל דבריו אמת להלכה כי כנט' שם ישראל עיקר וכו' ע"ש. מעיר ראדוויל נתקבל לאבד"ק אבין ישן. עפ"י השתדלות הגאון בעל נוב"י ובשנת תקנ"ד כבר היה בשם ואז נתן הסכמתו על ספר דגול מרבנה לרבנו הנ"ב. בעיר ההוא ישב על כסא הדבנות משך מ"ה שנים ונפטר שם ביום ב' ו' אלול שנת תקצ"א. הרב מהר"ם מיניץ חי גיטין של הגאון מו"ה משה יהושע העשיל וצ"ל

והגהות על ש"ע אר"ה יו"ד והו"מ מו"ה הרב הגאון מו"ה יצחק משה פערלס זצ"ל אבד"ק באניהאד בעהמ"ה שו"ת בית נאמן (ד' ס' געט תרס"ו) זכראט ספרו זה מובא קורות ימי חייו הגאון הזה, ובתוך שאר הדברים נאמר וז"ל: בעת ההוא כבר יצאו לו מוניטין בעולם להרב הגאון מו"ה משה משולם איגרא ותלמידו הגאון מו"ה מרדכי בנעט אבד"ק נ"ש והמדינה. אשר יצק מים ע"י רבו רבי משה משולם איגרא בהזוהו עוד רב אב"ד במחוז סטאניסלאב ובעיר טיסמנין, ויסופר נפלאות מעינים הריפתו של רבו וגודל בקיאותו פרישותו וחסידותו. ואחריו אשר בא הישמועה שהגאון ר' משה משולם נתקבל בשנת תקנ"ד לאבד"ק פרעשבורג למלא את מקומו של הגאון מהר"ם ברבי ז"ל או נשא ר' יצחק משה פערלס את

תלוי

זצ"ל אבד"ק טארנענראד ודיק ראהאטין בעהמ"ה ס' ים התלמוד בהגאון מו"ה מרדכי זאב זצ"ל אבד"ק לטוב כי נשותיהם היו שתי אחיות.

כו) הה"צ ר' ברוך פרענקל תאומים היה בן הרב הגאון מו"ה שאול פרענקל תאומים זצ"ל אבד"ק אסטראווצא אחי הנאנים מו"ה ארי' לייב תאומים אבד"ק בראדי בעהמ"ה ס' שו"ת נור ארי' יהודה ויעלת הן והגאון מו"ה שמואל אבד"ק לובוצין בני הני"מ יוסף תאומים אבד"ק אסטראווצא ורי"מ דק' לובלין בן הני"מ ארי' לייב אבד"ק קרעשוב בהני"מ יהושע פייבל תאומים אבד"ק פשעמישלא וז"ב בק' קרעשוב בהגאון רשכבה"ג מו"ה זונה ברי' ישעי' תאומים אבד"ק מיין בעהמ"ס קיקין דיונה ולמעלה בקודש. כאשר בא עתו עת הדום השיאו אביו עם בת הנניד ר' יודל פרנס מווישניצא בהנניד מו"ה ברוך פרנס התנא רבי נשיאה ארי' הנתיק מו"ה יצחק סניל לנזא ז"ל אבד"ק קראקא. הוא היה אחד בין תלמידיו של רבנו משולם המצוינים. ואשר ירד לעומק הריפות ובקיאות של רבו וצלל במים אדירים מי הכמת רבו. ועליו אמר רבנו משולם כי הוא אחד ומיוחד בין תלמידיו שהוא יורד לעומק תבונתו. ועל שנים אחרים מתלמידיו שהיו אה"כ גדולי הדור על א' אמר שהוא אינו יודע שאינו יודע ל' על א' אמר שהוא 'עכ"פ יודע שאינו יודע. והני"מ ברוך היה אהוב והבוב מאוד אצלו. ושמעתי מפי איש נאמן ששמע מפי הרח"ק הני"מ מו"ה שלמה הלברשטאם ז"ל אבד"ק באביב כי בעת שהיו הני"מ ברוך הנ"ל אבד"ק ווישניצא היה שם בעה"כ אחד ת"ח גדול ושמו היה ר' העשיל נכד הגאון רבי ר' העשיל והיה מהלוקק ביניהם וכאשר נפטר הרי' העשיל הנ"ל אמר ר' ברוך הנה הו"ל אמרו שני ת"ח היושבים בעיר אחת ואין נוהין זל"ו בהלכה אחד מת ואחד גולה (פוסט מ"ש וסוף מנילה גורסא אהרת ע"ש) ובין שהוא מת עלי להיות גולה ואז קיבל את הרבנית מלויבנק.

לעת

עמד מנגד שיטה זאת (כ) היו כל מעשיו ותנועותיו בקדושה וטהרה לא היה יום אשר לא רחץ בשרו במקוה מים כשירה. האריך מאוד בתפלתו שהיה בהתלהבות ורוח קדושה ונורא מאוד היה לראות המורא והפחד שנפל עליו בעת ברוך ברכה או התפלל (כ) כשהגיע להזכרת ה' הנורא יתעלה. מאס מאוד בתענוגים מכשר ודגים אכל אך משבת לשבת כלילה לא נתן שינה לעיניו לעפעפיו תנומה. כל מהמדי תבל שנא תכלית שנאה. ואהב את הבדידות ולא נהנה מסעודת הרישות אך מסעודת מצוה והיה הצנע לכת עם ד' ומספרים ממנו נפלאות עד אין חקר. וראה מה שכותב נכדו הרב ר' משולם מענדלסבורג ז"ל בהקדמת שו"ת רבנו משולם. רבנו עוד מילדותו החל לעבוד עבודת הקודש מלבד הגותו בתורה יומם ולילה קדוש היה לאלהיו. ולא נהנה מעוה"ז מאומה. היין משיבת ווי"ט. פת לא בא אל פיו בלעדו יין של תורה יין ושכר לא שתה. שונא ומואס בכצע כאשר ימאס איש בכזוי הברואים. קול כנור ונבל לא שמעה אזנו מעודו. ומה גם המתבונן על הקדושה השפוכה על כתבי

קדשו

(כ) רבנו משולם לא אהב את דרך החסידות. ופעם התוכה עם ניסו הרב הצדיק הגאון מו"ה מנחם מענדל זצ"ל מליסקא בעניני החסידות והגיד לו רבנו משולם כי דרכו אשר יחלוק במו לא ימצאו הן בעיניו ונס התנהגות רבו הגאון הקדוש רב. אלימלך מליזענסק זצ"ל לא יפיקו רצון ממנו. ובבטוים קשים ביקר את מעשיהם אולם תכ"ד התחרט על דבריו. והלך לפיים את ניסו ד' מענדיל הגיל ובתוך דבריהם ביקש את רבנו משולם שיסע עמו לרבו הקדוש ליזנסקה. ויתחקה על מעשיו. וראה שצדיק הוא בכל דרכיו ועולה בתפלתו הררי אל ובונה שמים מעליותיו. ורבנו משולם אמר לו הנה לי בכדי שלא אהי' מכרה עוד הפעם לבקר מעשיכם (ממכתב שישלה לי בן אחותי החרוף והשלם מו"ה אלטר ווילף ז"ל מראזניטוב).

(כ) ידי"ג הרב הני מו"ה אברהם איזנא היו כתב לי ששמע מהיה הישיש מו"ה משה הורוויץ נ"י מדוקלא שהי' פ"א משובתי שבת אצל הרב הגאון הקדוש מהר"ה הלברשטאם זצ"ל מצאנו זי"ע. והי' או ניב הרב הצדיק מו"ה אברהם יוסף שליט"א מקשאנאז נכד רבנו משולם. וסיפר הר"ק מצאנו להה"ד אברהם יוסף הגיל כי רבנו משולם. בעמדו לישפוך שיה לפני שוכן שהק לא היה אפשר לשום בן אדם לעמוד כל אורך הכותל המזרחי שהיה עומד שם ומתפלל יען כי מרוב דבקותו והתלהבותו היה רץ בכל אורך הכותל הנה והנה. כרע והשתחוה כארי וכלביא. עד כי מפני ההשתחויות והכריעות העצומות והנראות לא היה יכול לעמוד על מקומו.

וכשארם

הדשו מקצה כי בשתיים יעופף. כפרקים ירוצצו הגיוני חדושי. וגם עמו דאה כנשר על הספר. עוד יראתו קדמה להכמתו כי תמיד שוה די לנגד עיניו. ומלבד צונוי בראש כל עמוד. גם מבין שורותיו יצהירו זכר שמו יתברך אשר הוציא במספר צבאם לפי כונתו הקדושה בסוד די ליראיו. לחאר את צדקת רבנו ומפעלות תום דרכיו. ואיך רוח קודש רחף עליו אבוא כאן איזה הגדות אשר יסופר ממנו (ט) פעם אחת נקרא רבנו להגיד עדות בענין אחד לפני הערכאות בעיר סטאניסלאב עם עוד איזה בעלי בתים נכבדים מעיר טיסמניץ ובה לאוישפוזא להרב הגאון מו"ה אר"י ליבש הלוי איש הורוויץ אבד"ק סטאניסלאב שהי' בן גיסו הג"מ אלעזר ז"ל (עין הערה ט') ויהי בהשמע הרב הגאון מו"ה יעקב בעל הות דעת אשר היה אז מאובלי פת בג הותנו בעל משרפות י"ש בעיר סטאניסלאב כי רבו רבו משולם בא עירה סטאניסלאב מיהר לבוא לקבל פניו. וכאשר אך בא עד סף הבית אמר רבנו משולם לו ולבן גיסו הג"מ ליבש הנ"ל הבאתי לכם מנה אחת אפים קושיא חמורא בהרמב"ם והציע לפניהם ברב הידיד הספקות והמחשיות לו ואמר להם. לבו להדר הסמוך ולמדו היטב הרמב"ם ונושאי כליו. והנני נותן לכם עת חצי שעה להשיב על שאלותי שניהם עשו כאשר צוה להם רבנו. והמה התוכחו והתפלפלו זה בכה וזה בכה. אולם שניהם לא יכלו למצוא פשר דבר.

ובין

וכשאדם מניח בזיוות זו מצאו בזיוות אחרת. פעם אחת בא רבנו אל ביהמ"ס ומצא שם איש אחד עומד ומתפלל. ומתקק בקוף אחר מעשה הרב ר'ן הגה והנה כורע ומשתחזה בתנועות משונות ויגש אליו רבנו משולם ואמר אליו בשלמא אנכי כשאני עומד ומתפלל יעלה על שרעפי לתרין אלף קשיות של בעלי התוס' ומכלכלים אותי מתפלתו ומברח אני לעשות תנועות משונות להסיב מחשבותי מהם. אבל אתה מה ימדיצך לעשות תנועות משונות באלה. האם גם עשהגתך יהרו ויהני מחשבות הורה באלה?

(ט) אחרים קראו תגר על אשר הבאתי עניני מופת מרבנו הגאון רבי משולם זצ"ל. ואנינו מוצאים תואנה כלל על אלו כותבי תולדות חכמי האומות שמביאים כל תהליכותם עם עונביהן ומיטרתיהן בכל פרטיהם ודיקדוקיהם עד שנפש יפה קצה בהם. (ל) ידידי הרב הגאון מו"ה זוסף לעווענשטיין הי' אבד"ק סטראצק כתב לי באחד מכתביו אלי בהיות הגאון בעל הות דעת אבד"ק קאליש היה לו שאלה המורה ובה לפני רבנו משולם רבו ואמר לו שיעין באיזה סוגיא באותו דף ולמד שם ולא הבין

ובין שעבר הזמן באו לפני רבנו והגידו לו שלא מצאו דרך ישר להתיר
 הספקות והקושינות. והוא פתח פיו בחכמה והגיד להם פשר דבר ותאורנה
 עיניהם ואמרו אין זה כי אם מלאך אלוקים אשר כל שבידו דאורייתא
 נהרין ליה לא ואמר רבנו הוחלתי כי לפחות בן גיסי הה"ד ליבש יהיה
 לאל ידו לתרין את ההומרא. כי לו יש מזה גדול ומשובח מאשר
 לתלמידיו רבי יעקב אבל תוחלתי נכונה. בין כך ובין כך בא הזמן לילך
 בשעה המיועדת לבית המשפט להגיד עדותם והבי' אצו למחר לילך
 שמה. אולם הוא השיב להם התורה מגינה ומצלתה. ועסקתה היא גדולה
 מלאבד העת לילך לערכאות. אל תדאגו הדבר איננו הברחי כל כך.
 הבי' אשר אימת הדין היה עליהם רצו בעצמם לבית המשפט להגיד
 עדותם. ואם יצטרך רבם להגיד עדותו ומהרו לקרוא לו. ומה התפלאו
 כי באו שמה שמעו כי אחד מהשופטים בעת עלה לבית המשפט נפל
 מעל המדרגות ושיבד את רגלו ע"כ נתבטל יום הזה דבר המשפט. והיה
 דבר הזה להם לפלא (סיפר לי ידו"ג הרב הג' בן של קדושים מו"ה
 משה בערגער ממשפחת האגער היו"מ מסטאניסלאב).

בכפר לאדצקא הסמוך לעיר טיסמניץ היה מומר אחד אשר בקיץ
 מכאוב היה בעיניו מה שדולקים כבוד רב לרבנו משולם אב"ד צעיר
 לימים זה. וכל פה ייטב ויפאר את גדולת צדקתו. אמר בלבו הוא
 יבשיל את הרב הזה במאכלו איפורה ויראה אם לא יאונה לצדיק כל
 און מה עשה לקה אפרות אחת ונתן לה לאכיל אך מאכלות אסורות
 מיום יצאה מביצה עד אשר נתגדלה. והיתה שמנה וטובה. ושלח את
 אשתו למכור את העוף הזאת. וצוה עליה שלא תמכור אך להרבנית
 אשת רבנו משולם בעד כל מחור שתתן לה. וכן עשתה. ולמהרת

כאשר

עד שהוד אליו ושאל אותו עוד הפעם. ובכל פעם נתן לו מראה מקום אחר עד
 שהיה לו ליה מראה מקומות ואחזי נולד לו מביכה ממקום למקום עד שישב ג' חדשים
 ועסק בענין זה וראה כי הראשון היה המראה מקום מהאחרון וכלם פשט ספיקו.
 לא הרב ר' משולם נכד רבנו מביא בהקדמת שו"ת רבנו משולם ז"ל שמעו
 אונן מפי ר' יעקב ז"ל בעל חות דעת. בילדותו בחינתו בעיד קראב הסמוכה לזובלין
 בד אתא להתם והתאספו אליו גדולי ההנה מסביב. וידעו בו שהיה מכיר חיל רבנו
 משולם באורייתא והנסיסו חכמתו ודייק ונמר שמעתא מפומי שאלוהו על מעשי
 תקפו (נבחרו כאביב חלדו השיב האם תבקשו לדעת מעשיו של רבנו תם ?

בהקדמת

כאשר נתבשלה העוף הביאה הרבנית הרוטב לפני רבנו אולם אם אך הריח בה שאל להרבנית מאיזה בשר בשלה המאכל הזה, וסיפרה לו שקנתה אתמול תרנגולה פטומה ושמנה וממנה בשלה היום. וצוה להסיר הרוטב מהשלהן ולהביא הבשר. אולם גם הבשר לא היה לפניו לריח נהוה, ואמר הבשר משרית מדבר איסור וצוה להעמיד הכלים להצד עד שנודע לו פשר דבר, ולמחרת התפאר המומר כי הכשיל את הרב במאכל איסור וסיפר את כל אשר עשה. אולם אנשי העיר כבר ידעו את אשר נעשה כי רבנו לא רצה לאכול מהעוף אשר הרבנית קנתה מאיפת המומר וספרו לו כי לשוא היה עמלו לפני המומר הפו.

זקנו עיר טיסמניץ יספרו. פ"א נקרא רבנו משולם לחופה לסדר קדושין לכהן אחד שנשה אלמנה, ובעת קריאת הכתובה קרא במקום ארמלתא דא "מתרכתא דא" וכששמעו העומדים שמה כי הרב קרא הכתובה בטעות עוררו אותו כי טעה וכי צריך לקרוא ארמלתא דא רבנו משולם החל לקרות הכתובה מחדש עוד הפעם. אולם גם בפעם השני קרא במקום ארמלתא דא "מתרכתא דא". והאנשים הזכירו אותו עיד הפעם כי טעה בקריאה. אך רבנו משולם פנה אל הכלה והתחיל לחקור אותה ושאלה בעלה הראשון מת, או נתגרשה ממנו? הכלה השיבה לו כי בעלה מת. אולם אחר הפצרת רבנו הודתה האשה כי היתה נשיאה עוד לבעל אחר עת קצרה זה ימים בכירים ונתגרשה ממנו ואח"כ נשאה בעלה שמת. ע"כ נתפרד החבילה בפקודת הרב והיה לנס.

רבנו משולם היה בתלמוד ותיק שמתהר ומטמא בק"ן טעמים. וכאשר בא העם לדרוש תורה מפיו בעניני איסור והותר תיבך עלה במוחו כמה טעמים להכשיר ובנגד זה כמה טעמים להטריף. וכן אמר בשר, ואם השואל עיד לא הלך לדרכו, או התהרט ואמר לא בן כפי דעת פוסק זה או זה יש לאסור וכן הוזר הלילה לב ע"כ ידעו אנשי עיר

טיסמניץ

לכ בהקדמת ספר תאר משה על הלכות שהיטה מהגאון מיה ליב לישש וציל שחיה דין בעיר פרעשבורג כותב שמעתי מהתורני המופלא השוחט דפה מיה עזריאל זיל שפ"א היה לו שאלה אצל הגאון מיה משולם טיסמניץ וציל שהיה אביד פה בראיה אחת שהורדא שינתה מקומה שלא היתה מנהת בתוך הכיס וצוה לו הגאון זיל שינתה בתוך הכיס ונפה והיה מנפה ולא היתה נשאה בכיס ושאל

לו

טיפמנין אס באו לשאול לז איזה שאלה, והכשירה הרב אזי מהרו בחיץ מקשת וברחו מביתו כי יראו לנפשם פן יתחרט ויטרפה. ואם אולי דן השאלה לטריפה אזי המתינו פן ואולי ימצא דרך להיתר. ופעם אחת בלילה הראשונה של חג הפסח אירע שאלה אצל סנדלר אחד ויעקב שמו. ולז היה הרבה נערים מלומדי המלאכה ושלה אחד מהם לשאול את פי רבנו ואז כאשר בא הנער לשאול את שאלתו התחילו ב"ב לעשות הכנת להסיבה. הנער הציע את שאלתו ורבנו השיב לז כשר. אז מיהר הנער לרוץ לביתו להגיד את שולחיו פשר דבר כי בן צוה עליו האומן. ורבנו ישב אצל השלחן ועסק בשאלה זו פעם אמר המין ופעם אמר כשר וכן שקל וטרי וגשא ונתן בעצמו בענין זה עד חצי הלילה ואח"כ התעורר כמו משונה לז ושאל איה הנער השואל, השיבו לז בני ביתו, כי כבר חמה ועבר בעת אמר רבנו בפעם הראשון כשר. וכמה אנשים אנשי ביתו של הסנדלר הזה? שאל להם. ערך שמונה או עשרה אמרו לז. אס בן היא יפה דנתי וכשר הוא וכן הפכימו עמי מן השמים.

פרק ה.

את עמקות רעיוני רבנו משולם ושכלו החד היה עד להפליא עד אשר גם גאוני וגדולי הדור לא השיגו אורחות פלפולו (ראה להלן פרק י) ובקושי גדול הבינו את דבריו החריפים והחדודים עמוקים מני ים: כי לרוב בדבריו תורתו ופלפולו עלה עד שיא שמים בסברות חדשות ושנינות דקה מן הדקה ונוקב ויורד עד התהום לחקר הלבנה והעלה פנינים

לז האיך הדין ואמר טרפה. והור ואמר לז שיהפוך הראיה כמו שהוא מנחת כחמה וצוה לז שנית לנפוח הראיה והיתה נשארה בתוכה והכשירה. כי בן היה הרבו לחפש אחר הדין לדוני אמת לאמתו ואמר הנאון הנ"ל ז"ל היה לרבנו משולם שימש גדול בפולן שהלך תמיד להשיגה על השוחטים והבודקים כשהיו אביד בטיפמנין. לז בעת היות רבנו בכראדי הלך מביהמ"ד לביתו ומחמת רעיונות הנשנבות המתרוצצים אז כמוהו נטה מהמסילה לאמצע הדרך וענלה אהת באה ונסוע. והגפה את רבנו והפילו לארץ ואנשים מהרו להקימו והוא היה נתעמק כיב ברעיונותיו עד אשר לא ידע מה נעשה אתו. ואמר אבל מ"מ צדקו דברי הרמב"ם (יש"ב הב"ח המושלם אברהם קופפערבערג בשם מור הנאון מ' אברהם בנימין קלוגר ז"ל מכראדי-פעם.

פנינים יקרים לברר הלכה כראי מלוטש וד' עמו בכל מקום הלכה
במותו. לה

רבנו משולם כשמן תורכו שמו והו' נורף למרחוק הוא היה נודע
בכל קצווי ארץ ברב גאונו וחד שכלו ומכל עבר ופינה פנו אליו בשאלות
שונות נהינות להלכה אלמעשה וגדולי הדור הריצו אליו ספקותיהם
ושאלותיהם, ובהכנעה גדולה ובשבחים ארוכים מארץ מדתם העריכו
אליו דבריהם וכיניהם היו הגאונים המפרסמים רבי סנדר מרגליות
מסטנוב הוא היה גאון אמתי וצדיק מפורסם אחד ממוהדים שבחכמי
הזרז אב"ד ור"מ בק"ק זבארין וכו"ק סטנוב ושאר קהילות קדושות בן
הגאון מו"ה מרדכי מרגליות אשר היה חבר להגאון בעל נודע ביהודה
לה והגאון מו"ה ארי' לוי הכהן זצ"ל אבד"ק ראזניטוב ואח"ו נתקבל
לאב"ד ור"מ בעיר סטריא בעל המחבר ס' קצות החושן שב שמעתתא לה

והגאון

לה פעם אחת שאל הגאון בעל ישועות יעקב להגאון בעל הות דעת נתיבת
המשפט מדוע ספרים אלו שחיבר בית מקובלים בעולם כל הלומדים ימשמשו בהם.
וספרי ישועות יעקב אך מעט הלומדים אותם, הלא אנכי מאוד דקדקתי בעת כתיבתי
ספרי שיהי דעתי צלולה ומישבת בלי טרדות עיניו חול, אמנם צדק בעל הישועות
יעקב, ענהו רבי יעקב ליסא, לא בן אנכי עמדי, אנכי כתבתי הידושי תורה כל
השבוע, ולא השתי אם דעתי צלולה או לא, אך בכל יום ראשון לשבוע בעת אשר
נרתי בעיר סטאניסלאב נסעתי טיסמיצה, והראתי את כל אשר כתבתי למודי ורבי
ר' משולם ואת אשר מצא הן בעיני הנחתי למשמרת והנשאר דנתי לשריפה, עיב
יצאו ספרנו סולת מנופה אשר ימצאו הן בעיני כל הוגה במ (סיפר לי ידע הרב הגו
מיה משה בערנער התן הגו מ' יוסף הרוויין ז"ל אבדיק אוסצ'א).

לה בהסכמה של הגאון מו"ה יוסף שואל הלוי נטנאוהן אבדיק לבוב על הס'
אינרא רמה מותב כוה"ל: והנה קטן אנכי לבוא עם הספר ולהעיד על האדם הגדול
בענקים נודע בשער בת רבים אשר בנוהו מדהם עודנו עלם כבן ששנה שנים רעשה
תבל מחכמתו הרבה, ושמעתי מאאמור הגאון נ"י שיטמע מאכיו, וקנו הרב ז"ל שיטמע
מפי הגאון המוכהק מו"ה סנדר מסטנוב וצללחיה שנס לקראת הגאון התריף הגורא
רבינו יונתן מפראנ ז"ל עזר בה לערוך מלחמה במלחמתה של תורה אמנם לא בן
עם הגאון רבי משולם זצ"ל.

לה הגאון בעל קצות החושן היה פ"א בפדעשבורג אצל רבנו משולם ז"ל.
וכבר היה ספר קצות החושן חלק א' נפוין עיפ תבל וכאשר התחיל להציע לפני

והגאון מו"ה ארי' ליבש הורוויץ זצ"ל אבד"ק סטאניסלאב. הגאון הצדיק מנחם מענדיל זצ"ל מכאסיב, והגאון הצדיק מו"ה חיים זצ"ל אבד"ק טשערנאוויץ ושאריו קהילות בעהמ"ה ס' באר מים חיים סדורו של שבת ארין החיים ושערי תפלה לו והגאון רבי הירצל הכהן קאנטשיגער, הגאון מו"ה יהודה צבי מרגליות מזבארוב בעהמ"ה ס' טל אורות וקרבן ראשית ועוד ומלבד תלמודיו הרבים: עוד בימי פעוטו עת היותו בכראדי פנו אליו חכמי בראדי אודת הגט אשר על ידו נתהיה מחלוקת ביניהם (עין לעיל פרק ב') ואח"כ אם היה איזה סכסוך בין גאוני גדולי הדור, מהרו לפנות אל רבנו לשאול את פיה וכל אחד רצה למשכו לצדה ושיסכים עמו. וכן בעת המחלוקת שנתהיה נגד הגאון מו"ה רפאל הכהן זצ"ל לה

פנו

רבנו משולם פלפול אחד הקדמו רבנו ואמר בלי ספק יאבה כבוד תורתו לאמר באופן זה ויאמר לא. מזה התבונן רבנו משולם כרנע ואמר לו בלי ספק דעתו לומר באופן זה. ועוד באופן זה. עד כי לא נשאר לבעל הקצוזה מה לדבר בזה. כי הגאון רבנו משולם הבין דרכו בלימודו ע"כ ביון לדעתו מה שיוכל להדריש באותו ענין אז אמר לו הקצוזה, הנני עובר בעת היבורי קצות החושן על הוי"מ ח"ב ומה לי להתניע עליה. יאמר נא לי כבודו מה ישאחדש בסימן ר' ומשם והלאה. הגאון רבנו משולם התבונן בו כי נחלשה דעתו ויצר לו כי החליט דעתו והבלים אדם גדול כיו"ב ע"כ פיוסו וקיבל על עצמו להתענות בויה כל ימי חייו על העון שציער את הקצוזה (סיפר לי יריג הרב הגאון מו"ה יקותיאל ארי' קאמעלהאר נ"י ר"מ בעיר סטאניסלאב).

לו הגאון ר' חיים הנודע בחכב גדולתו וצדקתו נתגדל במקום מולדת רבנו בעיר בוטשאטיט וכיהן פאר בתור אב"ד בכמה קהלות קדושות ושמו והבוריו נודפים למרחקים, והנני כאן להביא איך כתב לרבנו שאלתו בהכנעה גדולה ושבחים ארוכים בשו"ת רבנו משולם הלך האהיו סי' י"ב וז"ל: אל ארו אשר בלבנון, גודל ענפי צלו להתלונן, פרוי נמצא כזית רענן, יפה תואר נוה שאנן היא ניהו כבוד הרב הגאון המפורסם אור העולם אספקליא המאורה, מנורה השחררה, נהרין ליה שבילין דאורייתא באור הזהיר, צבי תפארת ישראל מחצבת סנפירין נ"י ע"ה פ"ה כבוד שמו נודף משמן התורם מו"ה משולם יצ"ו נ"י לא ידעך עד ביאת ינון שמו אב"ד ור"מ דק' טיסמנין והקרי"ו סטאניסלאב.

לה הגאון ר' רפאל הכהן בן הגאון מו"ה יקותיאל ויסקינד שהו' אבד"ק ליפלאנד הגדולה נולד ביום כ"ד מרחשון שנת תפ"ג בימי עלומיו למד אצל מרמד

פנו אל רבנו מהצד שרכבו את ריב הג"מ רפאל הכהן וגם מצד הגאון מו"ה שאול ז"ל לט' הציעו את דבריהם לפני רבנו. וליוקר הענין הנני להביא בזה את המהלוקות וגם השאלות שנערכו בענין זה אל רבנו

מפורסם ר' אברהם, וכנן שתיים עשרה שנה הביאו אביו אל בית שארו הגאון המפורסם מו"ה ארי' ליב בעל המהבר ס' שאגת ארי' אשר היה בימים ההם ראש ישיבה בק' מינסק, ושם למד כל רזי התורה ונפתחו לו כל מעינת ההכמה, וכשהגיע לשמונה עשרה נשא את בת גילו מרת תמר ממשפחת הסמ"ע. ובשנת תקי"ב, והוא בן תשע עשרה שנה ויבחרו אותו לראש ישיבה בק' מינסק במקום רבו אשר נתעלה אז לאביד' ושש שנים הרביץ שם תורה ברבים, ויצא שמעו הטוב בכל הארץ ההוא אה"כ בחרו אותו בק' ראקאווי לרב ומורה עליהם, ובשנת תקי"ז קבלוהו לאבד"ק ווילקאביד' הסמוכה לעיר ווילנא. ובאו אליו לומדים מופלגים מק' ווילנא ללמוד אצלו וישב שם כעשר שנים, ואז קבלו אותו לראש ושופט עליהם בק' מינסק בגליל העליון בשנת תקי"ז יום ה' לסדר ושכנת בתוכם. ואחר שש שנים נבחר בק' פינסק והמדינה ונהג את ממשלתו כעשר שנים ושם חיבר את חבורו היקר "תורת יקותיאל" ובשנת תקל"א נסע לברלין להדפיס ספרו היקר כי לא נמצא אז במדינת פולין דפוס נאה ומסודר, ובברלין קבלו את פניו כל גדולי ונכבדי העיר, ויצערו בו מאוד להדווש להם דבר ד', ודרש להם כרב עז, תוכחת מוסר בערב ר"ח ניסן, ויען שלא היה אז רב ומורה בברלין, כי האביד' ר' אהרן נבחר לאביד' במדינת אנשבאך רצו הקהל לקבלו לאביד' אולם הוא לא רצה שמוע בקולם ושב לעדתו.

בשנת תקל"ג נבחר לר"מ ואבד"ק פאזן אשר שם ספון זקנו בעל הלבושים זצ"ל. ובעיר ההוא השיא את בתו להרב המפורסם החרף מו"ה צבי הירש יאנאווער אשר היה אז ראש ישיבה בפאזן ואה"כ הופיע אור תורתו בפירטה ונקרא כפי כח ר' הירש הריף, ושם בפאזן נהג ר' רפאל את ממשלתו שלש שנים וזיכורו ב' כ"ז ניסן תקל"ז אחר שמת הראביד' ר' ישעיה יפה, הובחר בועד הקהל על פי רוב דעות לר"מ ואביד' בשלשה קהלות אלטונא המבורג וואנזביק.

לט' הרב הגאון מו"ה שאול בן הגאון מו"ה צבי הירש ז"ל אבד"ק בערלין היה הריף ושגן ובקי בכל הכמי ומדע. אולם בעל רוח עזה, וכמו סננו הגאון מו"ה יצחק הלוי אבד"ק קראקא כותב עליו, הוצת בו אש המדות ואורייתא קא מרתחי ליה והיבר ס' מצפה יקותיאל נגד הגאון ר' רפאל והנהות על ס' בשמים ראש ואשר מאיש חודף היה לנרדף כפי הקורא יראה להלן. עד אשר הוכרה להרחק נרוד מעיר ברלין ונסע עירה לאנדאן וגם ישמה לא מצא המנוחה והמרנוע לנפשו עד אשר הלך

רבנו משולם זצ"ל מ' וזה הדבר. הרב הגאון מו"ה רפאל הכהן אבד"א
 אה"ו היבר ס' תורת יקותיאל על ש"ע. והנה בימינו הוחל רוח הדיש
 לפעם במחנה ישראל. ויסודי דת ואמונה נהרסו ובפרט כבערלין פרצות
 העם רבו. וגם בשלוש קהילות השעלים מחבלי כרמים גברו. ואז עמד
 הוא בפרץ והגור בעזו מתניו להקים ולהגביל תורתנו הקדושה ורבים
 שפכו עליו מרורתם וידברו על צדיק עתה בגאווה ובוז עד אשר לא רצה
 להתום על החומשים בתרגום אישכנו מאת רמ"ד. וגם אמרו עליו ועל

הגאון

את הליו ובימי עלומיו נדע פתיל חיתי באחד מבתי החולים בעיר לאנדאן יהיה
 זכרו ברוך.

מ' אם כי לא נמצאו אך השאלות שנערכו לרבנו משולם בענין המהלוקות
 הנה והתשובות שענה עליהם רבנו איננם. ככל זאת הנני להעתיק השאלות לבדן על
 אשר אך מעטים המה שראו אותן. והמה נרפסו בספר. והמה בכתובים מנחלת
 האהים לבית יאליש מלבוב שהוציא אותם לאור הרב הגי' ירא ושלם מו"ה אברהם
 פדאפעסאר דיר בערלינער מבערלין ז"ל.

א.

כ"ה יום ג' ה' ניסן תקני"א קראקא.

יקר נגדלו באורך דליותו כרוב ממושה הסיכך באברותיו. הכמתו נד לרנלו.
 ואור לנתיבותיו כבוד אהיו שים ומחוי יודי ד' וידיד נפשי הרב הגאון הגדול הר"ק
 המפורסם בדורו. על כנפות הארץ תהלוך אורו. מורג הרץ בעל פיפיות. תל תלפיות
 נ"י ע"ה פ"ה מו"ה משולם נדו.

אדמתו ואכנתו לא ידעתו אמנם לשמע אוזן שמעתיו אשר כל פה שבע
 ביום יחללוהו כל קבל די רוח יתורה השתכחה ביה. ואני זה ימים קודות לבי הומה.
 ישקרו יתרפקו על דלתות מחשבותי לעוררנו למשוך בשבט הסופר ודברי שזים
 אמנם לא ידעתי אי קבוע שם בי הוא דמתא. עד כעת שמחתי באומרים לי שאיכל
 להריץ דברי דרך ק' סטאטיסלאב. אמרתי לדרוש מאת ידידי רוי"ט בית. בלי ספק
 כבר הניע לאזני ע"ד הספר תורת יקותיאל מהגאון מהמכונה אשר בא רעהו והקרן
 והיבר עליו השגות בקראו שם הספר. מצפה יקותיאל ודאי נשמע ניב לרום בית
 שותא דעלמא מכטן מי יצאו הדברים גם מתוך כותלי הספר ניכר כי המשיג ההוא.
 וזוא אחד מן גדולי המפורסמים שבדורנו הסוכך בכנפי תבונתו על פני תושיו. ולאשר
 כי הוצת בו איש המודות ואורייתא דקא מיתהו ליה. לפעמים הוציא מפיו מילין
 להטיה דברים כלפי מעלות הגאון בעל תורת יקותיאל ולואת בכוא דברי בעל ספר

המצפה

הנאון מו"ה יחזקאל לאנדא בעהמ"ח נודע ביהודה שהחרימו את ספרי רמ"ד על זה שהיה רמ"ד הראשון שלעז את השם בלשון אשכנזי * ובאמת בוגתם בצדקתם וחכמתם היתה לטובה. שידעו שיזיקו להדור מאוד, ויפסידו האמונה השלימה, והוכיח סופו על תחילתו שכמה אלפים מישראל הלכו אחרי התחדשות ובוגדי הזמן, ובימים לא כבירים המירו דתם ואין זכר למו.

בשנת

המצפה להמבורג, לא שעו לבם לחקור אחר אמירת הרבנים, וזרקו מי נדוי על המחבר, מצפה יקותיאל והרבה מגדולי רבני אשכנז לבס הוד ויתר ממקומו, ולולי טעמים כמוסים אשר לא נתנו לכתוב, כבר היו כותבים אשכולות מיריות, וברזה אפס יכלו החרס^ההיא, וכאשר לבס רוס כיה ויבין ניכ ממכתב הנאון מפראג הנה הוא לוטה פה, וכאשר נתפרסם הדבר וגם הנבול למדינתנו אהונו השבין, וכתבתי באריכה שאין כאן לא נידוי ולא חרם, וכאשר אני שולח בזה את ילידי רעיוני אשר הולידו והצמיחו, ואני אמרתי לפרסם הדבר בפני כל גדולי הדור, ובכללם אדרוש ניכ מאת ידידי רוס כיה, תהי נא ירו ניכ עכנו, וברזה בינתו יכלכל דבריו ובנועם מליצותיו יהכמנו, הלא קנאת ד' צבאות תעשה זאת לבטל דברי המולול בקדשי שמים, ושלא ליתן יד להמני עם הלמידין הילל הילל בניש, ואם במצוקי ארץ כך כו, וכבר הישגתי תשובה באריכות שפתים מהנאון מסטנאב ומהנאון מולקווי ומגדולי מדינתנו, כולם מסכימים עמדי לבטל דברי דיני המבורג ושאין כאן נדנד חרם, ודררא דנידוי כלל, ואני איהל כי גם רוס כיה הרמה יבוא לעזרת ה' בנבורים, ואם אשתעשע בדבריו דאשימם עטרה לדאשי אצפה לתשובתו הרמתה בני דואר הזותר מיקדמת, ולהיותי כעת מוטרד במרדי שונות לא ינחני הזמן להשתעשע כהפצי, ובוה שלום יגדל נא כנפיש שארו הקרוב אליו ומח' הדויש כלב תמים.

הקי יצחק הלוי מלכוב אבד"ק קראקא והגליל יצ"ו.

נשים לקרת נשים — בנו הרב היה וכו' דודש שלומי — לקי טיסמניין יצ"ו.
לכבוד הרב הנאון הגדול ההרף המפורסם ניי עיה פיה מו"ה משולם גרין
אביר ורימ דק' הגיל.

ב.

כיה יום ו' עשיק י"א מנחם ברלין.

אדשיה כמשפט הנועני אמרותיו החביבים עלי עד מאד, ואם היות קשה עלי מלאכת הכותב ומה גם עתה שעדיין לא פליטנא מהולשא דתעניתא, גם לבי דוה עלי

* אחר נמר גליין הרביעי מספרו זה, שלדתי הנלוות להרב הגדול הנודע פיאפעא ד"ה אברהם בריליג ז"ל שישם עינו עליהם, השגתי ממנו אז מכתב ארוך שהשיג על זה שכתבתי כאן, ועל אשר בא המכתב אלי כעת ישכר נמר כפרי כפיסם, הבשחתיו אז בעת שאציא את ספרי בחוצות הדשה להדפיס את מכתבי הנזכר, אנכי מדמק"ר ששאבתי דברי והבאתי כאן אין בידי לשנות, ועל הקרא המשפט, יהמכתם מאת הרב ד"ה בריליגני מוכח בסוף הספר.

בשנת תקמ"ט נדפס בבערלין ספר מצפה יקותיאל מלא הרפות וגדופים נגד ספר תורת יקותיאל ("שחיבר הגאון מו"ה רפאל הכהן. והנה במשך הזמן הארוך משנת תקל"ב שהדפוס ספרו תורת יקותיאל עד שנת תקמ"ט. לא נראה ולא נשמע מערער בדברי ס' תורת יקותיאל. ולא קם איש אשר הוכיח את מחברו כי שגה או הויד להתיר את האפור ולטהר

עלי כיום מר אשר המר שדי לנו וגרינו מאיצנו ובית קדשנו ותפארתנו בעוננו היו לשרפת אש. השם יתעלה ירחם עלינו וישוב שכותנו ככראשונה וכבודו עלינו יראה מי' לא אוכל מליט מלהשיב על אמרי נועם. מה דאית בהון הזות קשה דבעי דרישה ואינו עומד להדישה ע"ד המכתב דאתי לתמן דבעי למעבד השרשה לשתולי דת מורשה.

והנה בתהלה אמינא תישואות הן לידידי נר"ו אשר הטת לב כבוד הגאון המפ' מ"ח כבוד מר' משולם נר"ו ועתה באתי בנף הדבר עם היות שלא הודיע לי מעלת ג"א הרב אי מזה תבוא קול ענות. מ"מ לדעתי כי האיש המעיר ומעורר עלי ועל בני הגאון ג"י ובא במהרתו אשר זה ימים רבים שכתב לכבוד מהו' כב' הגאון ג"י קושיא אהת. והגאון הנ"ל השיב לו. והכס אחר השיב באופן אחר, ואותו הכס האחר כתב לו שהוא קרובי ושיראני מכתבו. כך סיפר לי א.ו. אבל לא הראה לי דבר וכל זה מפני המחלוקת שהיא לבני עם האבד"ק המבורג שרצה לעקור כבודי וכבוד בית אבא. ומה' יצא שנעשה מה שנעשה אשר לא לרצון ובנף הענינים הכתובים בספר זה שמו בשמים ראש הוינא לדעת" שכל המלוקט ממנו הוא מהולל ואנכי לא ידעתי איזהו לקט. אבל אלהים הוא יודע ועד כי מאז בואו לכאן ע"י בני הגאון ג"י כמות שהוא לא העדיף ולא החסיד (והני דאמרו מתלי תליל"י הייהם יהיו תלויים מנגד ולא יראו בטובה) צויתיו להעתיק לי ואנא עבירנא לי' סמניות על סדר הטורים זה לי יותר מעשר שנים ולא הוינא ב"י תיוהא ולעיל על דברי הכמים כי אם כמשפט הראשונים, ואם נמצאו בו דברים דלדעתי לית הלכתא כוותי' או דלא נהוינן כוותי' משנה לא וזה ממקומה ואם באנו לדון אחר כל ספר וספר מן הראשונים והאחרונים ז"ל נמצאו בכ"ז א' (2) להעתיק כמה קולות מאסורי דאורייתא ולזה ניתנה התורה למדרש קל והומר אלו אוסרין ואלו מתירין.

ושרי לי' מר"י דקרי לקודש הלולים הלולים. וכאמת אי צורבא מרבנן נקט לפני איזה דברים דהשיב להו לקולא ולא הוינא בהו מידי דאית בהו הילולא, ומהם אשר דעתי נוטה ג"כ להלכה ומהם אשר אין דעתי נוטה אליהם, אבל הלילה לאפטורי שפה ויש לבדוק בראיות החוק הוא הרפה, ואוי להם לבריות מעלכונה

של

ולטהר את הטמא ופתאום קמו שני אנשים בכערליון ר' יצחק כ"ר דניאל
 יפה וגיסו דוד פריעדלענדער. והדפיסו בדפוסם ספר מצפה יקותיאל
 השגות על ס' תורת יקותיאל מהג"מ רפאל הכהן בדרך גנאי ובוזין.
 וכתבו עליו שהשחית את הנייר בדברי הלזמות, ומראה עזות גדול וקלות
 ראש מאסורי נבלה ויטראוי ספרו ולגנוז ועוד דברים כהנה וכהנה ושלחו
 המדפיסים

של תורה, שהדבור אין בהם להראות פנים, ודבריהם רק יוציאו דבה ואומרים זה
 מתיר אסורים, ולא זהו דרכה של תורה. ובאמת ספר כזה לא ניתן להמוני עם,
 אשר לא ידעו בין ימים ושמאלם, אבל מבקרי מומין הרוצים להוציא לעז, ולהטיל
 מום בקדושים, ופרשו לפניהם הרע בעניהם כי יתנו עליהם בקולם, ותמיהני על כבוד
 מהו' כבי' הגאון נ"י אשר שמו נודע בשערים, וגם על מכת' דמוכטחני כ"י כי לא
 נופל מאיש למשפחות לבית אבותיו, אך ישיתו לבם לדברים, ומי יתן: והיה הכותב
 ההוא ושאר השפלים עמו משניחים על עצמן ועל אחרים הגדולים שבחם, להזהר
 מגול ועושק ומלהיר, ומלעשות מחלוקת בישראל, ומלבעוט בגדולים מהם. ואפס
 רק כזה אעתיד את דברי' אחת היא ע"כ אמרתי בקרב יראה בני הגאון ג"י לשלוח
 א' מהספרים לכבוד רבי' הגאון נ"י ו"א למערתו ואת כולו תראנה וידעתם וראיתם
 שכלכם מבטן מי יצאו הדברים, ומה שיש להשיב ומה שמיין דבר נמצא בו עם
 היות שבודאי ימצאון דברים אשר לא יעלו להלכה למעשה גם בהנהגות שעשה
 בני הגאון נ"י יש דברים אשר אין דעתי כות'י, מבי' תורה היא ואין מקום ללעז
 כי אם אשר לשינום הנית והצום, ומרוב שיהי וקוצר החי לא אוכל להארך עוד,
 ומוכטחני בכבוד מהותני בע"ד הגאון המפורסם נ"י אשר אני דורש שלומו כזה כי
 לא ישלה ידו לריב ולמצה ולפרוע ולשמצה, אשר המה ואבותיהם מעולם בעזות'
 נודדי פרצה ומעולם לא השבו מחשבת הוצה, והישים יודע כמה נאלמתי דומי לבלתי
 הודע מעשי איש ופקודתו מפני הלול השם, לבלתי היות המון העם פה פוצה, וד'
 יתעלה יקבין עדרו הנפוצה ויטהר מחשבות אלו והסוד הקנאה והישנאה מלבנו, וכאב
 את בן ירצה כנפשי דודו המוטרד מכל צד הוקן ולא מחכמה מצפה תשועת ה'
 יעברו באמת מתוך הרחבת עוד כל ימי חייו וזרעו אחריו בשמהה ודיצה בל'
 צוהה ופרצה.

דברי דורש שלומו ושלום כל אשר לו ושלום מהו' ב"ד הגאון נ"י ובטובתם
 לבי עלצה, הכותב בנהיצה.

(המכתב הזה לא נודע למי ערוך) הק' צבי הירש

הוא אבי הרב ר' שאול בעהמ"ח ס' מצפה יקותיאל.

המדפיסים את הספר מצפה יקותיאל להגאונים הרבנים מק"ק בערלין, אמשטרדם, פראג, פ"פ המאין, הנובר, ברעסלוי, גלאגוי, ליססא, פאזען, מגינצא, הייצפעלד, פ"פ דאדר וגם להגאון מווילנא ולבעל הריב עצמו הגאון מו"ה רפאל הכהן (לפי השערתי אני, עמד המחבר ספר מצפה יקותיאל תחת השפעת זה האיש דוד פריעדלענדר אשר היה הראש וראשון מתלמידי רמ"ד אשר הפצו היה לקעקע את כל היהדות ואשר לסוף

פנה

ג.

כיה פה אלטונא יום א' כ"ב סיון תקנ"א.

על שדי יתענג אהובי החימי ידידי וידיה " שאדי הרב הגאון הגדול המפורסם בכל אפסי ארץ, הודש משפט ומהיר צדק החסיד השגוב נ"י פיה עיה מופת דורנו אביד ורימ נ"י כקשית מוה"ר משולם נ"י לנצה וכל המסתופפים בצלו ומסתעפים ממקורו יהי לבבם לעד וברוכים יהי מאת ד' סלה.

הנה כתבתי זה ימים לא כבירים מק' הנובר את אשר מצאתי טוב לפניו ואם מד' יצא הדבר עולמי עד יפרסם עלינו תשואות הן על מפעלנו וגם העצה היעוצה מלפני כדבר אשר שאלתי באודו' הרבני ואקוה שהגיע לידו מכתבי וידה ריה ניהוה, וכדבר המדובר מקדם נכבדות הוא, ודברתי על לבו ומה מאד יהי לו לנהת באם יבוא הדבר מכה אל הפועל, אכן הודיע כזאת לבתו הרבנית הנבירה הנכבדת המהוללת ת"י אם תהפזין היא ובתה לבוא אל הארץ ההוא יע"א ואת אשר ישומו בפני אותו אדבר איה"ש בלבבי הנאמן לפניו.

עתה באתי על כי הרשים מקרוב באו לא שערום אבותנו היות כי בדרך נחמי ד' הלום לעשות אפריון לבני ידיה מו"ה ליוז נ"י עם בת מחו' הרב הגאון הגדול החיה מו"ה רפאל הכהן נ"י אביד ורימ דג' ק' אהיו יע"א ונהתונה היתה למול טוב בישעה ברכה והצלחה בשמחה וטוב לבב בריה סיון העבר וזכרנו עם כל משפחתו הרמה יש"נ על כוס של ברכה).

והנה כאן מצאתי ראיתי דבר אשר נעלה נפשי ותמאס ונמס לבכי בקרבי ותאהונה פלצות, וכל לבב אנוש נמס כמוני היום, על זאת ילילו ויספרו הה ליום צרה והשכה אשר מעולם לא נהיתה עת צרה ליעקב וממנה יושע, זה ימי שנה קם הובר חבר אחד מחוברי היבור לטומאה הוא הפיק פליליה, נתן מבשלה לבני ישראל והיו לאבן נגף ולצור מכשול לכל בית יהודה, הוא הרפים ספר אחד ופיצים בישראל בשמו, בשמים ראשי עם הגה, כסא דהרסנא, כאלו בא לידו סדר כתוב משם הרא"ש וצ"ל אשר מימן אנו שותים ומפיו אנו חיים, והוא הוסף טומאה משלו

פנה עורה לעמו. ויצא מדת אבותיה, וכאן מצא לגבות את חובו מאת הגאון מו"ה רפאל הכהן שלחם בכל עון נגדם. והוא היה רוח החיה להפיץ את ס' מצפה יקותיאל ולבנות איש ריבם הגאון מו"ה רפאל הכהן זצ"ל והגמ' רפאל כשראה את הספר של מתנגדו, ישחק מזה ברוב חסידותו

משלה והם הגחות כסא דהרסנא. והנה כל הנותן עיניו בכוס זה כל עבירות בולן דומין עליו במישרה, כי הוא קוצין בנטיעות ומעקיר שרישי דתנא עד אשר לא השאר ממש שום עבירה אשר לא התיר ולמצות ולצדקה החשוב להעושה אותה וכל המצוה ננה החשב. והאריך בטעמים לפנים ורובן בשם הראיש ואוכיז איזה מהנה ומתם יקיש על השאר - בכאן מנה והושב י"ג דברים שמתיר מה שהכמים אסרה ועוד כמה וכמה מינות ואפיקורסות רבו מספור, ושם אב הטומאה הגיל הוא המפורסם לרשעתה ולמנהגו ד' שואל בן הרב אביד מברלין ובודאי כבר נודע לשער בה דבום, כי כבר שואל שלא כהוגן כהרפסת ס' מצפה יקותיאל נגד ספר תורת יקותיאל ממח' הרב הגאון אביד דנ' ק"ק אה"ו יצ"א, והנה עתה אין עת להרוש, כי עוד מעט יתעו כל בית ישראל אחרו ח"ו ויאמרו כי כבר תורה זקן היו ומי ימרה פיו נגדו ומצא התורה נשתכה מישראל ח"ו, ויהפכו דברו אלהים חיים היו כי הפך הקערה על פ' ממש בכל אויה, והטיל אדם הנושך כל הנוף בכל עקרו דתנו ר"ל כאשר עינו יראו בשלחי אליו בפאסט המוקדם ספר מידום הגיל, למען למראה עינו ישפוט, ולבבו יבין נודל צרת בני עמנו, אשר כל השומע תצילנה אוניו וכל ידים הסתפקנה על ידך, כי הפיר יראה ונרע שיחה לפני א'. על כן נשאלה נא לימים הראשונים, ההיתה צרה כזאת אנשי מעשה וזקנים שבאותו דור כמלחמת הנופה נלחמו עם כל מי שרוצה לפרוץ פרוץ בב"י, ואף אם יעלה עד שמים שיאו אין הולקין כבוד לרב, עתה בעוה"ז פסו אנשי מעשה וטורדי גדר אין לגדוד ולעמוד בפרוץ זה, כי מימות עולם לא הוחל שם כבודו יתביש כבודו הזה, על כן קראתי למאהבי בני הרב הגאון הגיה נ"י יתור כבודו הלציו וישנם מתניו לחוק ידים הרפות וברכים כושלות יאמין, לעשות ככל אשר לאל ידו לעשות לקנא קנאת ה' צבאות ולהפיר עצת עוזמים בהחרמות גדרוים וכנהנה, ולאשר ידעו רבים כי שם ד' נקרא עליו ואינם יודעים שמו נס יתעוררה איזה נאוני אשכנז נ"י כאשר בטחתי בצדקתם וגם לאיזה מהם מיודעי המפורסמים נ"י כתבתו ומובטחני כי יעשו רושם, וממנו ילמדו וכן יעשו כל רבנים נאוני ארץ נ"י ויצאו אחריו כל בית ישראל, ולא יה' עוד נקף בישראל, ולא מצאתיה מן הצורך להתעורר לבבו יותר ולעצמה מה לעשות כי יראתו התמימה היא תעוררהו היא תאמצנה אהי החכמה והמדע בין יבין את אשר

הסידותו וענותנותו. אבל דייני דמתא אלטונא והמבורג שקראו את דברי הספר ויגדל הקצף ורבה המשטמה. והדיינים ראו חובה לעצמם. לנקום נממת רבם להצדיקו בעיני העם שכל דבריו בספר תורת יקותיאל באמת וצדק נאמרים ומסכימים עם חוקי ומשפטי התורה. לכן הסכימו יחד להחרים

את

אשר לפניו. אותה הקנאה בעבור ה' ותורתו התמימה, אשר כאיש הכער בקרבו גם בו חוקך והוא תיעצהו לעשות מעשה לשם ד' ותורהו, ולמען עם סגלתו אשר לא ישו אחרי ההבל ויהבלו חיו. ד' יתן הטוב ואמת מארץ תצמה, וצדק משמים נשקף וכל המינים והפוקדים בחקי ד' ומשפטים יבשו ויבהלו עדי עד וידעו כי ד' לבדו עליון על כל הארץ, וכי יש לאלהים שופטים בארץ, עיד לא יפסו ולא יתמו אמונים ושומרי תורה סלה.

עכ"פ אבקשהו נא להשיבני נא מהרה כי השם יודע כי השקט לא אוכל, עד כי ישקף ד' ויערה ממרום קדשו להפך עצתו לכל יפיק זממה ובפרט כפי אשר הבטיח בהקדמתו לספר הזה, כי אין זה רק טפל על העיקר אשר יחבר עוד. דברי מינות ואפיקורסות כאלו חיו. ע"כ ישיבני נא מהרה לבאן על אדעסי הנאמרה פה, ואת אשר דברתי ויעצתי כתבתי למען שמו הגדול לקדשו ברבים, לכל לישא פני איש, ובזאת יהי לבו נכון ובטוח, כי לכבי נאמן לפניו, כי את הטוב יעצתי, ואקוה כי יתן מקום לדברי אלה והוא החליף משקורתו עשרת מונים לשבד מתלעי עול וכותב ישתים, דברי מהו (?) נצה

הק' יעקב לבית קאצינאלנבוגן הרב ק' איטינגען והמדינה יע"א
ולע"ע פה ק' אלטינא יע"א.

גם אני נוטה כנהר שלומי לאמץ ש"ב הגאון הגדול החסיד המפורסם רשכבה"ג מ"ה משולם נ"י עם בנו משמה מולדתו הרבני החרוף המפורסם מ"ה איציק נ"י והנני פורס להם מול טוב וברכה כה יוסף ד' להפליא עמנו ויצליח משפחתנו להיות לתפארת, אמן.

הנני עבדו ותלמידו ושי"ב הק' ליזר לקא"ב (ונודע בשם ד' ליזר ריססער הוא אביו ד' גבריאל ריססער הנודע, וכתב תולדות הותנו הגי"מ הפאל כספרו זכר צדיק, גם הביא שתי דרשות ראשונות שדרש וההספרים שעשה לה, וגם חיבר בלשון אישכנו ס' זענדשרייבען אן מיניע גלויבענסגענעאססען אין האמבורג אָדער איינע אב"ה האנדלונג איבער דען איוואעליטישען קולטוס, ד' אלטונא תרע"ט), אי"מ הרבנית ת"י דריש ושלוש זוגות הרבנית המיוחסת והמהוללה ת"י טרודה מאד מלכתוב בעצמה, גם אאמ"ר הרב נ"י טרוד מאד ודורש בשלום בנו החרוף המפורסם נ"י.

את המתבר ס' מצפה יקותיאל, וגם הרבה רבנים רבו את ריב הג'מ ר' רפאל הכהן בעל תורת יקותיאל כמו הרב ר' אלעזר לאזי ברלין שהיה אח"כ אבדק"ק המבורג, והגמ' מרדכי בנעט אבדס"ה ניקאלסבורג לבשו בגדי נקם נגד מחבר ס' מצפה יקותיאל, ואם כי שם המתבר היה פלאי וכינה את עצמו בפסדנים עובדיה בר' ברוך אילס שמו האמתי היה הרב ר' שאול

ד.

ב"ה אלטונא יום ב' ט"ב תמוז תקנ"א לפ"ק.

לקרוש ר' מכובד הינ אמיו שארי הרב האי נאץ הגדול המפורסם ככל אפשר ארץ, רב רבנן נאון הנאונים, צדיק יסוד עולם, נ"ו ע"ה פ"ה אביד ורימ בקשית מוהרר משולם נ"י.

הנה זה ימים לא כבירים הפני אאמוד הרב הנאון הגדול מו"ה יעקב נ"י את לבנו המלאה קנאת ר' בדבר מהותת פועל און ועמל מרמה וכוב, הובר חבר שואל אוב וידעוני כספר בשמים ראש אשר מקרוב בא לבית הדפוס בעו"ה ולא באתי לא להוסף ולא לגרוע דבר, אכן באשר בנתים נסעו מפה אבותי הישישים השיי (ובעוד ימים מועטים יהיו בבתם נ"ק איה"ש) וככה צוה עלי אאמוד הרב הנאון נ"י טרם הפרדו מעלי לשלוח לידו הרמה מהרה ספר מרום הנ"ל, למען למראה עיניו ישפוט אשר הודדנו פלאים ושחה לעפר נפשנו הורד משמים ארץ, גם צוה עלי לכתוב לו בפקודתי לזהו על ככה, כי אנהנו פה יודעים נידל התועלת אשר יסתעף מזה, אם מהרה יבצע מעשהי טרם יפרצו פרץ ונפשנו בוטחת בצדקתו אשר רבים וכן שלמים יודעים כי שם ר' נקרא עליו כי יעשה מעשה רב להכריז כרוזים להחרימו ולהאבדו לשרוף את הספרים הנ"ל על האה אשר לפני האש לשלח כתבים כאלו ביעקב ולהפיצם בישראל, הכל כאשר כתב אליו אאמו הנאון נ"י.

אך את זאת ראיתי לשלוח אליו העתיק מכתב הרב הנאון הגדול המפורסם החסיד במוהרר מרדכי בנעט (שאריו נבד מהנאון מו"ה נפתלי כ"ץ) אבדוק ניקאל-שפורג והמדינה, שפתו ברור מללו, ומה נמצים אמריו, תפארת הוראה תחת לישנו שפתותיו נוטפות מור עיבר, דברים היוצאים מן הלב אשר מלא בקנאת ר' וכאש תבער בקרבו, והנה אם שני גדולי הדור כמותם יבנו דיק וישפכו סוללה, כדי בטהנו לא תמוט בית ישראל, יצאו אהרזהם כל בית ישראל, ויעקרוהו ויאזדוהו וישרשוהו כל יקום בארץ גועו, מי יכלכל מהלת לבב אמיו מו"ה הנאון נ"י על שבר בת עמינו.

ר' שאול בן הגאון מו"ה צבי הירש אבדק"ק ברלין ויערוך הגאון מו"ה מרדכי בנעט להג"מ הירש אבד"ק ברלין אבי המחבר ש' מצפה יקותיאל מכתב בשצף קצף ובחימה יפוכה. ואח"כ בשבבר הובער האש והבערה ללהב יצאה בזה שיצא נגד הג"מ רפאל הכהן. הוסיף ר' שאול הנ"ל עוד שמן על האש בהדפיסו ש' בשמים ראש * מאת רבנו הרא"ש זצ"ל עם הגהות ממנו בשם כסא דהרסנא. אישר אנשי ריבו לא האמינו כי מאת ידי רבנו הרא"ש יצאו הדברים כי היו נגד רוחם והעריכו מלחמה בנגדו. כאשר אנהנו רואים בהמכתבים שהעריכו לרבנו משולם מצד הג' ר' רפאל הכהן

כסא מהנ"ל בפומי. אלו כל הנהרות דיו כו' אין זה די עולה לבאר די באור נודל צרת בני עמנו. ואם שרים יעצרו הילין היו. גם ההרדים על דבר די אחריו ילכו באמרם אחרי אשר לא יצא עליו ערערו. כודאי באמת מכטן הראי"ש ויל יצאו דברים אלו היו והיה כל ראי"ש להלי וכל לבב דיו. על בן אנהנו מצפים על תשובתו עם מעשה רב להעלות ארוכה למחק מכתמו. ולכאן ישיבנו תחת אהרעס הנאמרה למטה אני אטלה כלם לא"א כוור הרב הגאון נ"י ותהי רוח יעקב אבי כאשר יראה כי עיד לדי ישראלים ויהודים בארץ. למען בצדק יעמוד ארץ. ועל זאת היה לבב אהמ"ו הגאון הנהנה מוהר"ד רפאל כהן נ"י אב"ד ור"מ בני קוק אה"ו יציא. על אשר לא מצאה כבוד ידו לצאת במלחמה נגדו בתחיכה. ואשר כבר פקד אותו הרשע ואבד זכרו. גם נגדו (כאשר יראו עיניו בתכרוו הרצוף פה) ועתה סופו מוכיח על תחילתו. כי לב היתל הטוה לעשות זאת למען שם מחסום לפיהו. כי יודע נפש אהמ"ו כי הוא איש היל גבור אמיץ. עומד בפרץ גם מפעם גם מפעמים לא שב אפו עד אשר יסבר מטה רשעי. התיר אנדת מוטה מעולם אך עתה ידיו אסורות בראשונה. ואין שונין להכס כמותו.

והנה נא להשיבנו מהרה לכאן עם מלוא דברתי כי לא יאומן כי יסופר. כי שעה ורגע אחת אם יוקדם הרבה תועלתו רב מהשיגי וכן הדבר בהיפוכו היו. כאשר עיניו יראו ולבבו יבין מתוך ספר מירוס הנ"ל עד היכן עומק הדבר סופה ושב והיתה לבער. למשלח שור ולמרמס שה. לעקר ולשרש אהריו כדון עיו. ועל ידע נא בעיניו רוב דברי אלו והכי מן הצורך לעוררו. אכן אנכי הרואה תאניה ואניה מן אהמ"ו הנהחיה נ"י. ואאמ"ו הרב הניה נ"י ועל זאת ידו כל הדוים על בן מדוב שיחי וכעסי דברתי וכה צוה עלי' אאמ"ו הניה נ"י טרם הפרדו מפה וככה אמר. כי יבצע מעשנו היתה הצדקה הואת לי לצידה ולדרך אשר לפני כי ישלח די' מלאכו לפנינו ודומי נפשנו להשיג תשובתו במלא דבר במהרה ואני הנני תלמידו השואף והתואב

הכהן הרב הגאון מו"ה יעקב לבית קצינאלינבוגן אבד"ק איטינגין מא*
 ובנו הג' מו"ה ליוזר ק"ב. ושאריו גאונים והג"מ מרדכי בנעט כנ"ל ומצד
 המהבר ס' מצפה יקותיאל עמדו הרב הגאון מו"ה יצחק הלוי אבדק"ק
 קראקא והגאון מו"ה מנדל מסטנוב והג' אבדק"ק זלקווא. ורצו משני
 הצדדים שגם רבנו משולם ילכו אתם למלחמה אולם כנראה עמד רבנו
 מנגד ולא התערב בזה מאומה.

פרק ו.

מאוד מאוד אהב רבנו משולם את התורה ולומדיה. ובראותו אחד
 שגדל והצליח בלימודו קרבהו כמו נגיד ובין נדיבים הושיבהו. וכאשר
 בשנת תק"מ היה לרגל נסיעתו בעיר נדבורנא. ובין הבאים לקבל פניו
 עת ישבו על מרכבתו בא גם עלם יפה עינים ושמו אברהם דוד (הוא
 היה

לשתות מכארו באר מים חיים ונולדים זמן הלבנון עד איום אפוסים בן דודתו הכבוש
 תחת רצונו לכל אשר יחפץ ישנו.

הק' ליוזר בן הרב הגאון מו"ה יעקב ניי לבית קצינאלינבוגן אביד מדינת
 איטינגען התן הגאון הגההיה מו"ה רפאל כהן ניי אביד ורימ בנקיק אהיו יע"א.
 בן חכם ישמח אב היג בנו שכל רהומי הרבני המפורסם החריק והשנון כמזיה
 יצחק ניי נא תיקר נפשי בעיניו ויטה את ידו אלי במכתב אם בהדושי תורה אשר
 הגנו די ומי יודע כי אוכל להיות לעבודתו עבודה תמה בלב ונפש תמים שארו המיל
 היק הגיל.

מא* הגאון מו"ה יעקב לבית קצינאלינבוגן היה דוד רבנו משולם. וכנראה היה
 רבי יעקב התן הגאון מו"ה פישל זצ"ל אבד"ק קאלאמעא וניסו של רבי שמשון אבי
 רבנו. ובן הרב הגאון מו"ה פנחס ק"ב אבד"ק ליפניק בהגאון מו"ה משה ז"ל אבד"ק
 אנשכאך בהגאון מו"ה שאול אבד"ק העלמא בהגאון מו"ה מאיר וואהל אבד"ק ברוסק
 בהגאון אשר מו"ה שאול וואהל. ובשית רבנו משולם הלך יוד סימן ביה מוכא
 תשובה אחת לבן דודתו של רבנו הרב הגאון מו"ה פנחס בהרב הגאון מו"ה יעקב
 הגיל. וכותב שמה וויל. נידן השאלה הגה מה שמעכתיה כתב ומפלפל בדין אם
 עמד הווד והיא איבעיא בשים (בבא בתרא דף קמ"ח ע"ב) הגה פלפל בהכמה והראה
 בקיאותו כי יש לו יד בשים ופוסקים ונהגתי. ואמרתי ברוך די אשר לא השבית נוהל
 מודע יעקב. ובין שהגיה האי צדיק בן כמותו לא נאמר שכיבה. וקא אהני ליה
 וביתא

* גם נחם כי תשובה על ס' מצפה יקותיאל מכתב לא יודע גם אבי הוי שאול הרב חיי צנו מדינת
 י"ד אבד"ק בערלין הו"ב תשובה נ"ד הרהם על ס' מצפה יקותיאל בערלין תקמ"ט.

היה אח"כ הגאון הצדיק הנודע מ"ה אברהם דוד זצ"ל מבוטשאטש) והוישיט ידו לתת שלום לרבנו. וישם רגלו על אופן העגלה. ויהי בראותו רבנו משולם הכיר כי ברכה בהילד הזה. ווישיט לו ידו ויקחהו אל תוך המרכבה. והתחיל לדבר עמו בעניני למודים שונים. ויהי עוד טרם כילה לשאול הגיד לו העלם מקור השאלה. וכאשר ראה רבנו כי התלמוד עם כל המפורשים והפרפולים חרותים על לוח לבו. וכל דבר קטן וגדול לא נעלם ממנו (מ) ויפתח את פיו להללו בסגנון מליצת הרב בעל העקידה בהקדמתו למגילת שיר השירים — "כל באי בכרית עמו יקה כל אחד חלקו הראוי והנכון לו. כי שפתיו ישמרו דעת. ולבבו פתוח כפתחו של אולם והיכל קדוש. ובו כל הספרים נפתחים. החכם ימצא חכמתו. התורני תורתו. המפלפל פלפולו. והמעייין הבקי עיונו העמוקים כהפיץ לבבו ונפשו. הוא יחדש עוד חדשות ונצורות ברזי התלמוד. עד כי יתפלא עליו כל בני דורו. ויהי מופת לכל רבני הדור".

רבנו משולם נהג נשיאתו בעיר טיכמניץ ביד רמה. פני העיר חלקו לו כבוד כיאות לרב אישרם וגדול כמוהו. ע"כ היתה ישיבת העיר

הזאת

וכתא יקרא דאביו הגאון החסיד המפורסם שידוע לישא וליתן ולפלפל בדבר חכמה וע"ז נאמר בן חכם ישמה אב. ותהי זאת נהמתי על אביו הגאון הצדיק. כי מר לי מאוד ונעצב אני מאוד עליו. כי דבוק לי מאוד היה ונצמד בקירות לבו. וביותר צר לי מאוד. צרות אמו הצנועה והחסידה היא דודתי. אך בקראי אגרת מאמו הצנועה והחסידה וראיתי שקיבלה באהבה מהש"ת אמרתי עליה כמאמר הלל. (ברכות דף ס' ע"א) כששמע כו' מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועהכ"א משמועה כו' בטוח בדי ועליה נאמר ותקם בעוד לילה ונזמר אשה יראת ד' היא תהלל. ונכדו הרב בהגהה כותב וז"ל. על הכתוב משמועה רעה לא ירא וכו' נ"ל כונתו הקדושה לכך היה מובטח שאין ציחה זו מכיתו. שהוא מכיר צדקתם שגם אם יאונה להם רעה ח"ו מקבלין באהבה. ועל הכתוב אשה יראת ד' היא תהלל. אומר י"ל כונתו הק' בזאת תהלל אשה יראת ד' כשרוהה ונפשה המה קוממוות בעוד יחשבו כוכביה. לילה כיום יאיר לה. עכ"ל.

(מב) וכאשר היה רבנו משולם בעיר מולדתו בוטשאטש לבקר בני משפחתו ביום השבת דרש בביהכ"נ דרש דרשה כיד ד' הטובה עליו ויתאספו כל חכמי העיר וגדולי' וכל באי שעריה למקטן ועד גדול לשמוע לקח מפיו. ודרכו של הגאון היה בהעירו איזה קושיא התיר אותה ברוח שכלו הכביר על אופנים שונים. עד כי נלאו

הזאת הכיבה עליו מאיד ושמש שם ברבנות יותר מעשרים וחמש שנים. ואם איזה מהלה ערכה בקשתה לקבל אצלה כתר הרבנות לא רצה שמוע לה. אולם פעם אחת פנו איזה ראשי העיר כתף סוררת לדבריו אשר הוכיח אותם ולא רצו שמוע בקולו. וכפי הגדה היתה הסיבה את אשר הניע את רבנו לעזוב את העיר טיסמניץ. באשר בעת התחילה הממשלה במדינת אוסטריא לקחת מהיהודים אנשי חיל לצבא. עשו אז ראשי הקהל בעיר טיסמניץ כך: העמידו איזה בחורים נחיתי דרגא, תחת הבחורים בני תורה או בני עשירים, וכאשר שמע זאת רבנו משולם שלה לקרוא את אלה ראשי העיר ואמר להם שזה אסור עפ"י התורה וביקש מהם לעזוב דרכם זה. ונשבע בכל קודשי. כאשר בנו הקטן יגדל ויהי לאיש. אם כי הוא רק ויחיד לו לא יברית אותו, וישלח אותו לעבוד בצבא אם יהי ראוי לכך. אולם הם לא שמעו לדבריו. וכאשר אז חק לקיחת יהודים לצבא לא היה במדינת אונגארן וכאשר בקשו אותו בני עדת עיר פרעשבורג להיות להם לרב בחר לשבת במדינה זו וקיבל עליו את עול כסא הרבנות בעיר פרעשבורג. — (מ)

אחר פטירת הגאון מו"ה מאיר ברבי זצ"ל (הוא הגאון המפורסם בעהמ"ח ס' מהר"ם ברבי תלמיד הגאונים הגדולים מו"ה צבי הירש הלברשטאדט ומו"ה יעקב הכהן זצ"ל אבד"ק פרנקפורט על נהר מאין בעהמ"ח ס' שב יעקב) שהיה אבד"ק פרעשבורג. שמו אנשי העיר את עיניהם על הגאון מו"ה יצחק חריף זצ"ל אבד"ק סאמבור לאיתכבי ברישא ולשום

כל העומדים מלהבין דבריו ההרפיים והעמוקים. גם בפעם הזאת, כאשר הניע לפרק הקשיות אשר הקשה בשעת דרשתו באופנים שונים כרדכו בקודש הציץ בעין פקוחה על כל שמעיו. ויהפש אנה ואנה אם יש עוד מי שיבין דבריו וירא כי אין לו עוד דק אחר. אז אמר הביטו וראו. מכלכם יש אך אחד האברך הזה אשר עומד שם והוא יבין דבריו זה היה הרב הגאון הצדיק מו"ה אברהם דוד מבוטשאטש זצ"ל.

(מ) הגדה אחרת תספר מדוע עזב רבנו משולם עיר טיסמניץ בעת הזאת אם כי עיר טיסמניץ היתה מאלה העירות אשר ההסודות לא מצאה קן לה בה. בכל זאת התחילה קרן ההסודות ודרך הבעש"ט זצ"ל לזרוח גם מעט בעיר הזאת. והרב הצדיק מו"ה פיבש"ל זבוינער (הוא הרב הגדול איש אלקים, הסידא קדישא תלמוד מובהק של הרב הקדוש מו"ה יהואל מיכל זצ"ל מולאטשוב. ועמיתו והברו של הגאון הצדיק בעל באר מים חיים). בא פעם בפעם גם לעיר טיסמניץ לשבות שמה

לשום כתר הרבנות על ראשו ושלחו אליו אגרת הרבנות ובאשר לא ידעו היטב את הכותבת שלו. ע"כ כתבו אל ראש הקהל דשם ובקשו ממנו למסור את האגרת ליד רבם האב"ד הגאון מו"ה יצחק הריף. אולם ראש הקהל דשם שמו ר' יונה היה אוהב נאמן להרב אב"ד וירע הדבר בעיניו. כי לא רצה אשר הרב הנזכר יעזוב את העיר סאמבור, כי היה מאוד דבוק בו. ע"כ לא מסר את האגרת ליד הרב אב"ד. כאשר עברו שבועות מספר. ואנשי עיר פרעשבורג לא קיבלו עוד איזה מענה ממנו. שלחו עוד הפעם אגרת הרבנות לראש הקהל. אולם גם המכתב השני טמן הר' יונה בצלחת ולא מסרו ליד הרב. ובאשר ראו אנשי עיר פרעשבורג כי תשובתו נשאר מעל. הבינו כי אין ברצון הגאון רבי יצחק הריף לקבל עליו את כתר הרבנות. וע"כ שלחו אגרת הרבנות להגאון רבנו משולם טייסמניץ. וכתבו במכתביהם, כאשר שכבר כתבו להגאון מו"ה יצחק הריף אב"ד ק סאמבור שתי פעמים אודות הרבנות. ולא קבלו מענה. ע"כ פנו אליו כי הוא יאחז פני כסא הרבנות בעירם בפרעשבורג. הגאון רבנו משולם נתרצה לקבל עליו הרבנות בעיר הג' לבי רצה לעזוב את העיר טייסמניץ מטעמים האמורים לעיל. אך בראותו במכתב הנזכר כי רצו מתחלה לתת כתר הרבנות על ראש הגאון מו"ה יצחק הריף נסע במכיון לעיר סאמבור לשאול את פיו אם גם הוא יסכים שהוא רבנו משולם יקבל התמנותו לרב בעיר פרעשבורג. ובאשר נודע בעיר כי בא הכס הוא הגאון רבנו משולם התאספו כל אנשי העיר אל בית הרב הנזכר. לקבל את פני אורחו ובתוכם היה גם ראש הקהל הה"ר

יונה

איזה שנת. והיה לו מספר אנשים שנהו אהריו. ובכל עת שבא הצדיק ר' פינשל עיר טייסמניץ. התפלל בבית הכנסה הגדול אשר ישם הזפלל רבנו משולם. והרבי פינשל הלך לו הכבוד היאות לרב אב"ד ובפרט לאיש גדול חסיד וקדוש כמוהו. והמתין עליו עד שגמר תפילת ש"ע. פ"א התפלל הרב הצדיק הג"ל כמנהגו לפני התיבה. ומפני איזה סיבה או טעות לא המתין על רבנו משולם עד בלותו השמיע. וזאת הצית אש הקנאה אצל האשכנזים המתפללים בכהיני. וכנגדם יצאו החסידים. אשר גם המה לא שמו יד לפיהם. והמי מרובה עלה על כל גדותי רבנו משולם. אשר היה איש אוהב שלום. ואת המהלוקת שנא תכלית שנאה. פנה עורף אל כל העיר טייסמניץ. ואחד אשר הרחיב כנפשו עז לתרוז נגד רבנו שקל למטרפסי וגחלה: על רגליו ושכב למעצבה כל ימי חייו.

יזנה הנזכר והגאון מו"ה יצחק חריף עשה סעודה גדולה לכבוד האזרח הגדול הזה ובתוך הסעודה סיפר לו רבנו משולם את סיבת כזאז אליו ושאל אותו אם באמת ותמים אינו רוצה להיות רב אביד בעיר פרעשבורג ואמר לו הגאון מו"ה יצחק שלא קיבל שום מכתב משם. הראש הקהל ר' זנה אשר ישב ג"כ בעת הזאת, נתבהל מאוד, ותיכף לקח את שני המכתבים מצלחתו, והניחם על השלחן. ואמר רבנו משולם ע"כ איפוא אין אני רוצה ליסע שמה, כי הרבנות מעיר פרעשבורג שלכם הוא. ואמר לו הג"מ יצחק לא בן כסא הרבנות בעיר פרעשבורג שלכם היא, ומן השמים נסתבב הרבר, דהנה אמרו חז"ל (בתענית דף כ"א) אילפא ור"י הוה גרסי באורייתא. דחוקא להו מילתא טובה אמרו ניקם וניול ונעביד עיסקא וכו' אותבי תותי גודא רעועא וכו' אתו תרו מלאכי השרת שמעית רבי יוחנן דאמר חד לחברוי נשדוי עלייהו הא גידא וניקטלינהו וכו' א"ל אידך שבסינהו דאיבא בהוא חה דקיימא ליה שעתא וכו' שמע וכו' אמר מדשמעו אנא ואילפא לא שמע ש"מ לדידי קימא לי שעתא וכו' וברעיון הזה ישן לבאר הכתוב וישמע ראובן ויצלהו מידם דידוע מה שאמרו חז"ל במדרש ברוה"ק אמר ונראה מה יהי' תלומותיו והוכיח מזה ראובן שבע"כ שמע כדי שהוא יצלהו מידם וו"ש וישמע ראובן שהוא שמע הבת קול ולבן ויצלהו מידם. וכמו בן אצלנו שכבוד תורתו קיבל את אגרת הרבנות ואנכי לא קבלתי. נראה איפוא שמן השמים מסכימים כי כבודו יאחו פני כסא הרבנות בפרעשבורג ולו משפט המלוכה ועתה לך לישלום עלה והצלה על גפי מרומי קרת ויברכהו ויצא ממנו לישלום.

לרגל נסיעת רבנו עירה פרעשבורג עבר דרך עיר ראדימנא הסמוכה לעיר ירוסלאב (מד) ובעת היותו שמה סגר בעדו הדלת לבל יבוא אליו שום איש להפריעהו מלימודו והקול יצא בכל סביבת עיר

ראדימנא

(מד) כספר אוהל נפתלי מוכא הסיפור הזה בשם נכד רבנו הרב מו"ה ליבש שפער נ"י כי בעת אשר הגאון רבנו משולם נסע לפרעשבורג שמע שהגה"ק מו"ה אליעזר רוקה ז"ל אבד"ק אמשטרדם נסע בנליציה לברך את בני משפחתו טרם נסעו לארה"ק ורבנו משולם הפין להתראות עם הגה"ק הנ"ל וכל התראה זאת ישחק כי הרי נודע לכל בר בני רב כי הרי'א מאמשטרדם נפטר שנת תק"ד ואו לא היה עוד רבנו משולם עד פני תבל כי הוא נולד בשנת תקי"ב. אמנם רבנו משולם היה בעיר ראדימנא לרגל נסיעתו פרשבורגה אולם לא להתראות עם הגאון הנ"ל.

ראדימנא שהגאון רבנו משולם יושב בעת לרגל נסיעתו ימים מספר בעיר הנ"ל ואז גר בירוסלאב הגאון מו"ה יעקב ארנשטיין ז"ל בעל ישועות יעקב בהיותו עוד סמוך על שלחן הותנו ע"כ מיהר לנסוע ראדימנא לקבל פני הגאון רבנו משולם ובבואו שמה מצא הדלת סגורה על המסגר. והוא הביט דרך חור המנעול לראות עכ"פ את פני הגאון ואופן למודו וראה שהי' מונחים על השלחן ספרים מספרים שונים ורבנו משולם הולך הנה והנה ומביט ומעיין ולומד ויבקש בעל ישועות יעקב את בעל הבית אשר רבנו משולם התאכסן אצלו שבעת יהי' עת אכילה ורבנו ילך לאכול אריחתו. גיד לו שבן הרב מלבוש בא הנה וחפצו לפלפל עמו בדברי תורה. ועשה כן הבעה"ב וכשמוע רבנו משולם שבן הגאון מלבוש בא לפלפל עמו בד"ת. צוה להביאו לפניו. ובפתחו הדלת שאלו "אמור נא מה הפנך אברך?" ונבהל הגאון בעל ישועות יעקב והשיב "לא אהפין מאומה כי אם באתי לשמוע מפי רבנו דברי תורה" ואמר לו רבנו משולם "א"כ הט אונך ושמע מה שסדרתי לדרוש בעיר פרעשבורג" והתחיל לאמור לו פלפול חריף ועמוק מאוד בסדר קדשים (הגאון בעל ישועות יעקב היה אז עוד עול ימים) בעל ישועות יעקב לא הבין דברי רבנו על בורים, וכראותו כי לא הבין דבריו ניחם בעל ישועות יעקב על ביאתו עירה ראדימנא. וכתום הפלפול שאלהו רבנו אם הבין דבריו וענהו לא. ואז אמר לו הדושי תורה בסוגיא "דתרי ותרו" שהוא ענין יותר רגיל ללומדים. וכוה ותהי רוח יעקב. כי הוא בעצמו חידש הרבה בסוגיא זו וד' היה אתו שמצא איזה ראי' להביא לדברי רבנו משולם ושמה ע"ז רבנו משולם מאוד ואמר "ברוך המקום שנתן בן כמותו להגרמ"ז מלבוש. (כן סיפר הגאון מו"ה צבי הירש ארנשטיין זצ"ל אבר"ק לבוב ששמע מפי זקנו בעל ישועות יעקב. והגיד עוד שבעל ישועות יעקב אמר לו כי הפלפול של רבנו משולם היה עמוק כל כך שלא היה באפשרות השכל להשיגו).

פרק ז.

הללו עצבין והללו שמחין אנשי עיר טיסמניץ אשר רבם הקדוש היה אהוב להם מאוד ואשר האציל מהודו עליהם רוצה לעזוב אותם. עגמה נפשם מאוד וכלם רצו לבית רבם, וחלו את פניו כל לעזוב אותם

אם אחדים הטאו, ועל כל! העדה יקצוף. אבל הוא באחד ומי ישובנו הוא כבר גמר בדעתו לעזוב את העיר טיסמנין, לא ישיב מדרכו עדה, ובלכות נשברים קבלו את ברכת הפרידה מרבם הגאון והקדוש, וכלם הלכו ללותו ובעינים מלאות דמעה הביטו אחר העגלה אשר נשאה את רבם ואת משפחתו עד הרחיקה ללכת ונעלמה מעיניהם. אולם אנשי עיר פרעשבורג שמחין לקבל עליהם לראש ולפטרון איש גדול בתורה ויראה וחסידות מאין כמוהו, ויעשו הכנות גדולות לקבל פני רבם החדש וגדולי העיר נסעו עם מרכבות כבודות איזה פרסאות הרחק מהעיר לקבל את פני רבם החדש' מה) וברב פאר והדר הביאוהו להעיר.

בשנת תמנ"ד בתהילת החורף בא רבנו משולם לישב על כסא כבוד הרבנות בעיר פרעשבורג, וכאשר אך בא שמה בקשו ממנו ראשי העדה והת"ח שבה להגיד להם באיזה סוגיא ידרוש ביטבת הראשון וענה להם כי ידרוש סוגיא "מתוך" (המה סברו שידרוש בסוגיא מתוך שהותרה לצורך) וכלם הבינו א"ע שיוכלו לישא ולתן עמו בדבריו הלכה זו, ולמדו סוגיא זו עם כלל המפורשים ראשונים ואחרונים, ועמדו כלם מזוינים ללחום עם רבם ולנצח עמו בהלכה, אולם איך התפלאו כי רבם דורש

בסוגיא

מה) ומספרים כאשר באו התיה וגדולי גבירי העיר פרעשבורג לכפר אחד רחוק איזה פרסאות מעירם בעת שנסעו לקבל פני רבם נכנסו לאכסניא להנפש מעט מתהדק, ובמשך העת ששבנו שמה היתה כל שיחתם אך מרבם החדש שעומד ובא, אלו אמרו דברי תורה משמחי לב מרבם, ואלו ספרו משיחות חולין שלו, וגם יין ומנדנות לקחו אתם, ואכלו ושתו ושמהו את לבם, והוחילו על בוא רבם הנאון ומשפחתו, ובאכסניה זו ישבו בזוית אחת אצל השלחן איש אחד עם אשתו ואכלו סעודה קטנה, ולא שעו אל דברי היושבים שמה, ואל כל המונס אשר ייחלו בעל מלקושו, ומצפים על כיות רבם, אלא היו רבנו משולם עם אשתו הרבנית אשר נסעו פרשבורגה, וגם המה סרו אל האכסני' ואת להנפש מרבם, והמה התחבאו במחבאי הענוה, ולא רצו להנות מכל הכבוד הזה, אולם בני עיר פרעשבורג התקרכו לדבר עם האיש הזה אשר ישב בירכתי הבית תיכף הכירו בו כי הוא הוא האיש אשר בוא יבוא ליטבת על כסא הרבנות בעירם, ואשר נסעו לקבל פניו, והוא בהכרה הודה להם מי הוא, וקבלו את רבם על המרכבה הכבודה, אשר הבינו עבודו ונסעו פרשבורגה, וכל העם כבר עמדו על שער העיר, והמתינו על בוא רבם ובקול ששון ושמהה הובילו את רבם החדש העירה.

בסוגיא "קבלה ארבעים מתוך שמונים" וע"י עמקות רעיונית והתפלגות החד עמדו כלם כאלמים ובהרשים וכלם התפלגו על גבורת איש מופת הלזה במסתרי התלמוד, ותעצומות עוז ברוי התורה, בדרשה הלזו הראה את כח גבורתו ועוצם תבונתו ברבר ד' זו הלכה וחדושי דאורייתא פלאי פלאות, וגם בדבריו אגדה ירו הדהי הכביר מילין בדעת ובתבונה ואמרי שפר מפיו כידודי איש התמלטה וכל העם פערו פיהם למלמוש אמריו כלם נטו און קשבת לנצורות ונשגבות אשר הטיפו שפתותיו ואש דת הצית בקרבם, איש אהבת התורה ויראת שמים אשר לא במהרה נכבה.

ראשית מפעלי רבנו היה לשכלל את הישיבה הגדולה שהיתה גם מקדם מלאה בחורי חמד תלמידי הגאון מו"ה מאיר ברבי זצ"ל לחוקה ולהרבות גבולה בתלמידים ואמנם נהרו רבים מכני ארץ אונגריה להקשיב לקח מהגאון הגדול הזה. הכוכב החדש אשר החל להופיע בשמי ארץ אונגריא והתאספו עדרים עדרים צאן קדשים, לשנות מימי הדעת והתבונה מראש הישובה החדש, והוא נהלם בלחם לחמו של תורה (א) משולב ביראת ד' טהורה והעמיד תלמידים רבים לתהלה ולתפארת וגם איון ותיקן גדרים וסיגים לתורה ולעבודה (א) ואחת מהן בעניני נשואין בימי הספירה הלא היא כתובה על ספר תקנות הישן בעיר פרעשבורג — וזה פתשגן הכתב שמה — ב"ה זכרון דברים למשמרת אחרי שכבר נתפשט המנהג בקהילתנו, לעשות נשואין כל חודש ניסן עד ר"ח אייר, וגם ל"ג בעומר מעתה ראוי ונכון לנהוג חומרא שלא לישא מר"ח סיון עד לאחר

הג

מו) התמדת רבנו משולם בלימוד היה בלי קצב ושיעור. בעת וזחה שמשו הטהורה פה עירנו כבר רד היום מאוד בערב יום הקדוש מצאוהו יושב ולומד בעומק העיון פלפול היות קתא דמגלי ושאלוהו על טעמו בזה אמר כי ע"ז באים לדבקות לעורר החמים (מובא בס' מעילי צדק בדרוש לשבת שובה להג"מ מענדל ויל אבד"ק דעע"ש).

מו) סיפר לי זקן אחד בפרעשבורג ששמע מאביו ששמע מפ"ק של מרנא שבבל ליל שישי שלמד תורה וגפית ראה בעינו כל השמות המוזכרים בנפ"ת, ועמד מלא סומתו בכל פעם להזכיר שם תנא או אמורא, כי ראה אותם בעינו (ממכתב אחד שכתב אלי ירדו הרב ההוי"ש מו"ה יקותיאל יהודה גיינוואלד מסיניט הי"ו) גם שמענו מזקני שער אשר ספרו נראותיו וכן סיפר הה"ג ר' יודא פראנקפורטער מפה

פרעשבורג

הג השבועות. כי הוכח דלא לאהוי בתרי מולא דסתרי' עפ"י הסכמת הפוסקים, וכדי שלא תתגודדו או לתפוש מנהג בני עיר או קהלה אחרת בענין זה לכתוב דברים הללו בפנקס הלז בפקודת הרב מרא דאתרין הגאון הגדול מו"ה משולם איגרא נ"י וכי"ד הצדה להוסיף ולא יעבור ורפרסומא מילתא נכרו בכתי בניסיון בנוכר לעיל מה) ודרכו בקודש הו' להקפיד מאוד על מנהג ישראל תורה, ועין בספר זכרון יהודה הנהגת הגאון בעל אמרי א"ש וצ"ל שבעל האמרי האש החמיר מאוד בתענית ערב ראש השנה, וסיפר שבבית הגאון רבנו משולם צוה להתענות עד הלילה. גם להמשרתים בביתו ולהשלים התענית.

והגאון בעל התם סופר וצ"ל כתב בספרו התם סופר הלך אהע"ו חלה שני סימן י"א וזה לשונו. ובהדי שותא אספרה כמו בשנת תקנ"ה בנסעי מק' דרעוניטין על כסא הרבנות בק' מאטערסדארף קבלתי פני הגאון מו"ה משולם טיסמנין פה"ק. ובאותו פרק הביא לפניו ספרא דדיינא הרשאה לשלוח גט שנשלח מכאן ודקדק הגאון על קוצו של יוד ואמרתיו לו הלא כל הני דקדוקים בהרשאה היא מטעם שכתב ריב"ש ישיש לחוש כיון שלא דקדקו המסדרים בהרשאה, שמא גם בגט לא דקדקו בכמה דברים. וזה לא שייך גבי רבנו הרב גובריהומי יהרהר והשיב לי זה היה בדורות הראשונים שהיו השלוחים בחזקת צדיקים והיו מהימן שבפניהם נכתב ובפי"נ. והרשאה היא רק ליתר שאת ואין לדקדק כל כך. אבל בזמננו אלו בעוה"ר אין חזקת שלוחים בשרים.

ועיקר

פרעשבורג שיטמע מדורו שפ"א במוצאי יום הקדוש התקדו שמים בעינים. וכל צבאות ישראל דפתיק נצטערו מאוד על שלא יוכלו לקדש הלבנה. ועמד רבנו משולם וצ"ל ואמר רבישע בנך צמו וענו עצמם כתענית כל היום. ועתה למה יבצר מהם נחת הנה זה לקבל פני השכינה. הדבר יצא מפי רבנו וצ"ל נתקיים בו ותנזור אימר וקם לך ועל דברך ננה אור. ומיד זרחה הלבנה וקידשוה כרב עם ושמהח עצומה (אבני בית היוצרת).

מה) וזה לשון הכרוז: "בהיות הרב הגאון אביד דקהילתנו נרו לזוט מכרוז ומודיע זיין דאס זאונאָהל כריה אייר אלס אויך בני ימי הנבלה התונה צו מאַכען, ויעלכעם אָבער תרתי דסתרי אויט, ולמגדד מילתא ולעשות משמרת לדורות ווייד היעמיט בעקאנט נעמאַכט, דאס מכאן ולהבא וגם כריה אייר ניכט אָבער בני ימי הנבלה התונה צו מאַכען ערלויבט זיין זאָללע בה קהילתנו, ע"כ לשון הכרוז.

בעיר

ועימך הקיום היא הרשאה. אלו דבריו זצ"ל ומזקנים אתבונן אם בשנת תקנ"ה כך מה נאמר בשנת תקצ"ט אשר בעוה"ר ירד הדת אלפים מעלות אהורנית שיש לדקדק יותר ויותר עב"ל הח"ס. ונכדו הרב הגאון מו"ה שלמה סופר נ"י אבד"ק בערגסאס כותב הלאה בספרו חוט המשולש כי זקנו החת"ס השתשע עם הגאון רבנו משולם שקל וטרי בפלפול, ובאשר הלך מאתו הגאון בעל התם סופר לדרכו ליהוה הגאון מיציע העליון עד שער החצר. הרואים ראו וכן תמהו על רוב הכבוד שעשה עמו כי לא היה רגיל לעשות כן לרב אשר אף כגובה ארזים גובהו ויושב בקהלה גדולה ונכבדה. אחד הרחיב בנפשו עזו לשאלו על יותרת הכבוד אשר עשה להרב ממטרסדארף, והשיב רבנו משולם יען הוא צדיק ות"ה גדול אשר תורהו ומעיינותיו ישלח חוצה מפה פרעשבורג והפליג מאוד בשבחו וזקנו הגאון רבי משה סופר זצ"ל היה מספר בשבחיו דהגאון מעומק שכלו, ורוחב בינתו וגודל חריפתו וסיפר שהציע לפניו הלוקא דרבנן בפלפול עצום, ואמר לולי שהוא ג"כ חידש החילק הזה, וכבר היה יודע אותו לא היה באפשרו להבין דבריו מרוב עמקותו ופילפולו הרב, ועל קושיא אחת השיב כמה תירוצים מניה וביה.

בשנת תקנ"ה באשר היה הרעיש עבור סיטרא חורני"א שיהיה באראד מט' להתיר דגים האסורים טוק ושטירל ובעל מקל נועם הרב הגאון מו"ה יצחק גריסהאבער זצ"ל אבד"ק פאקש פנה עצמו אל רבנו משולם וקיבל תשובה זו (ועיין באות ג' בספר מסל נועם) וז"ל פרעשבורג כי כסליו שנת תקנ"ה לפ"ק, האמת חלילה למר להשוב בלבו שאינו יקר בעיני אדמו"ר

מט' בעיר אראד היה בזמן הזה רב אחד ובשמו אהרן הארינער והוא היה הראשון שקיצין בנטיעות הדת, והתיר הרבה דברים שראשונים ואחרונים אשר מפיחם אנו היים אסרו אותם כמו הדג שטירל וטיק (עיין בשו"ת נודע ביהודה תניינא ועיין בספר מקל נועם) וגם התיר העופות שנקראים פערל היהנער אשר מהזיקים לאסור וגם הוא היה בתומכי הרעפארמער החדשים מקרוב באי בערי אישכנו כמו המבורג ובערלין שיצאו להרוס הדת עד היסוד בה, ועשו מעשים אשר העלו חמת כל רבני הדור ההוא (עיין אגרות סופרים ושו"ת התם סופר הלך שישי סי' פ"ט וצ"ד) והרבנים כנהו בשם אחר ר"ל "אהרן" הארינער "ראבבינער" ואיל אחר נאחו בסבך המינות ויצא לתרבות רעה, ולא נשאר לו נין ונכד אשר בשם ישראל יכונה כי נאבדו ונבדלו כלם מתוך קהל עם ד'.
ובתולדות

אדומ"ר הגאון ההסיד להשיבו או משום רמות רוחא דאית ביה, הלילה לחשוד לגברא רבה וחסיד כמוהו, אך כי גדר גדר בעדו מיום בואו למדינה זו שלא להשיב לשום אדם, והנה כאשר החל לקרוא במכתביו בענין מר הזה מהיתר דג שטירל וטיק, הכעים תמרורים, צעק ואמר אוי ואבוי מעלבוננו של תורה, שועלים קטנים מחבלים כרמים, ארץ ניתנה ביד רשעי, חטא והחטיא את הרבים, ועוד יותר הרופים וגדופים אשר אינו רוצה לכותבן, וצוה עלי לכתוב למעלתו דברים האלה וכו' ודעת הגאון החסיד לאסור, הק' אברהם בן הנגיד הק' כ"ה שמשון פ"ש, הכותב בפקודת הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה משולם נרו ט' ובאות ט"ו שם כותב בזה"ל עוררני כבוד אמ"ו הגאון בעצמו לכתוב לו שנית בשמו לגלות לו דעתו שהדגים שטירל וטיק טמאים הם ואסורין עפ"י דין ותה"ק ובודאי שקר העידו! לפני רב המתיר שאוכלין אותם בטירקיי ותלו עצמן באי"ן גדול הגאון בפראג וצ"ל, ודברי הכל יעודו בעצמן שדברים האלו

לא

ט' ובתולדות הגאון הצדיק מרה דניאל פרוסטיץ וצ"ל יליד עיר פראסטיץ במורביה, אחד מבי דינא רבא מרבנו משולם מובא באבני בית היוצר וז"ל, ויען עוד בימי חורפו של המ"מ דניאל פרוסטיץ אהב לעסוק ברוי התורה, ונכסף נכסף ללמוד דבר גדול הוא חכמה הנעלמה חכמת בעל הן, ברוב קדושה והתבודדות סיגופים ותעניתים היה עין רונל בה, בפרט בש"ק קרא לשבת עונג להתענג על ד' לעיין בפרק כל כתבי הקודש ולברור אוכל משלהן נבוה, וגלל כן בהודע לו שם הגדול של שר בית הזוהר הג' מרנא ורבנו מו"ה משולם איגרא וצ"ל ור"מ דפה, מיהר עצמו להעתיק אהלו ממקום תהנותו עיר פראג ובא הנה ותקע אהלו אפדנו פה, בכדי לישב בצל היכל הקודש בני עמודי היכא דהוא גרים בימי עלומיו, בכדי לקבל ככשים ללבושיו שנים בעידן ועידנים דברום שהן כבשונו של עולם, וימצא הן בעיני שר בית הזוהר ויפקדהו לשבת בין ב"ד גדול ודן ידן עמו ויורה גם הוא יורה לכל סביבו היה מורה, ויתן גם את כל העצורים בידו.

בימים ההם כבר יצא כבדק שמשו מפה פרעשבורקא, וכאשר החריד יצחק הרדה גדולה הי"ג הגאון הגדול רבי יצחק גריסהאבר וצ"ל האבד"ק פאקיש יע"א, בספרו מקל גועם לתבול את הסטרא חורינ"א אחר אשר ספרו מינות נשרו מתוך היקן, והתיר אסורים, דגים טמאים טיק ושטירל, פנה אליו כאשר רשום בכתב אמת אשר דפסיה האי נברא רבה בספרו הג' ומביא תשובה זו ממנו וז"ל, פ"ב כ"א אדר תקנ"ה לפ"ק, תמ"י נשגבה בעיני הלא אמ"ו הגאון הגדול האמתי שר התורה אב

לחכמה

לא יצאו מפיו הקדוש. ולזאת יחרד לבי ויתר ממקומו ושמים ישימו על זאת על הילול ד' בין המונים, וכו' לא שכחתי הגים המותרים עד שהוכרח להתר הגים, המחזקים לטמאים, ותלה בוקי סרוקי בהגאון דפראג וצ"ל ועכ"פ איך שיהי' אין לנו אלא לאסור עפ"י ד"ת ואקוה שדי בודה, וכל נפש יחרה, ישמע לחכמי דרא, אשר מפיחם יצא תורה, והלכה בתורה ואם לא ישמעו לאסור אשר לא אקוה, אי לזאת אמור' הגאון לא יחשה, כי אם קנאת ד' צבאות תעשה זאת למשוה מגן לעזרת ד' בגבורים ובחרף יצא לקראתו עד כי זרם מכשול זה מכ"ע ולהחזיק בגדר שגדרו אבותינו לזהויוק איסור בדגים הנ"ל. הכותב בפקודת אמור' הגאון המפורסם מו"ה משולם אב"ד ור"מ פה — הק' אברהם בהנגיד שמעון פ"ש ש"י ע"ב.

בשנת תקנ"ט היתה ספר תורה שרזי בצער בו נחלה רבנו משולם בחולי עצומה ואז נתברך בט"ס משה (א) ובפנקס הישן דחברה ש"ס בעיר פרעשבורג נמצא כתוב שנתנו אז עבור פדיון נפש רבנו עשרה זהובים ולמד פרוטות. — גם בשנה זאת היה רבנו על הברור לרבנות דש"ש קהלות אה"י, ואז נבחר הרה"ג מו"ה נח חיים צבי ברל"ן בעהמ"ה ס' עצי אלמוגים עצי ארזים ומעין החכמה לאבד בש"ש קהילות הנוכחות ובשנת תקס"ב כאשר הלה רבנו משולם את חלויו אשר מת בה, שכב בשני ימים וזיה אך מרחש בשפתיו הקדושים, ופעם אמר מי יזכור את הפלפול במקום פלוני, ויציגו לפניו כל התלמידים ולא הוכירוהו, אז דיבר בקדשו אם היה פה מרדכלי שלז והוא בטח יזכור (כונתו היה על תלמידו הגאון הקדוש רבי מרדכי בנעט ז"ל זאת כותבים אלה כותבי הדורות שהשכו רבי מרדכי בנעט לתלמיד רבנו, ובעל ספר אבני בית

היוצר

לחכמה ואם לבניה החסיד והעניו אשר שמו בכל קצוי ארץ הוא ניהו אביד ור"מ דפה צוה על עמיתו ודעו החכם ד' אברהם פ"ש להשיבו לאיסר משמו, יעין בסימן ד', ומה שישאל רופ"מ על מנהג לוגאש, בעת הזוית שם היו נוהגים בק' ט"ו לאכול שטירל וכו' אבל מנהגי הרב דט"ו לעצמו לא ידעת, ומטותא מיני' דמר בעת שלחו חציו למרחוק אל יזכר שמי בנידון זה, כי רואה אנכי בעין שכלי שהסיא כבר נשל חלק בראש והצית איש המהלוקת בין ת"ח וש"ש מתהלל וכו' הק' דניאל פרוסטיין, (א) ובמצבת רבנו נחמק גם שם זה כמוהרר משה משולם אולם במקום אחר לא ראינו שנקרא שמו בשם משה אך פ"א בתשובה אחת בס' אינדא רמא.

היזר מביא סיפר זה. ואמר שזה שבא והזכיר לו הפלפול היה ת"ח אחד מאנשי פולין פתאום הזדמן כי הגאון רבי מרדכי בנעט שהיה אז כבר אב"ד בעיר ניקאלסבורג היה אז בווען לדרוש ברופאים. ושמע שמורו ורבו רבי משולם הנהו הולך. ומיהר לנסוע פרעשבורגה. וכבואו שמה שמהו כלם לקראתו. וכששאלו אותו הפלפול אשר רבו בקש. וזכר תיבך כל הפלפול אח"ז נתבקש בישיבה של מעלה. משום שאמרו הו"ל עפ"י לא ירעיב ד' נפש צדיק שבעת סלוקו מזבירין לו כל תלמודו. והוא היה מהזיר על תלמודו קודם פטירתו. והיה חסר לו עוד איזה הרושי תורה ע"י במדרש תנחומא פ' בא. אמר ריב"ל בשלישה מקומות שמענו שאדם משמיע תלמודו סמוך למיתתו ורבו הכין לו דרשתו שידרוש במתיבתא דרקיע ויהי אשרי מי שבא לבאן ותלמודו בידו. ולא יהי כבלל הישוכה דבר אחד ממשנתו. (עין בהקדמת ס' שירי משביל מהה"צ ר' הלל ל"ש ז"ל אבד"ק קאלאמעא): בעיר פרעשבורג לא ארכו לו הימים. אך שמנה שנים כיהן פאר בכתר הרבנות שמה. הרבה תקנות תיקן. והרביץ תורה לאלפי תלמידים. וחכמים הממשיכים לקולו. וכל העם ראה את גדל קדושתו והסידותו. מפני שמו נחת היה. כן הלך מהיל אל היל עד עברו עליו חמשים שנה או נלקה למתיבתא דרקיע (ב) וכשנת תקס"ב יום ב' דחוד"מ סכות גוע ונאסף אל עמיו. אבל ומספר גדול ליהודים. אנו ואכלו שערי ציון המצוינים בהלכה. חיל והומת ישיבתו אוכללה ארזי לבנון עליו עופפו. תלמידיו אשר שתו לרויה ממעיני הכמתו. יזולו דמעה כמטר. כי נפלה עטרת ראשם. אבד חסיד אשר חסו תחת כנפי קדושתו. נתעו כשה איבד כי הלך מהם רועם. רועה אבן ישראל. ראש גולת אריאל אשר נפשו ונשמתו. רוחו וגויתו היה כספר הכתוב בו כל התורה בלה. וספרי הראשונים והאחרונים איש על

(ג) נכד רבנו משולם. הרב הגדול מו"ה משולם מנדלסבורג ז"ל מספר ששמע מאמו הצדקית מרת שרה'לי בת רבנו משולם שיטאלו אותה מה היא יודעת מאכיה. והשיבה כי שמעה מאתי לפני פטירתו שאמר כמה פעמים בא אליו מרן הבית וסף. וביקש ממנו שילמד את ספרו ב"י והוא אמנם הפין ללמדו. אולם מפני זה לא יכל ללמדו מפני שהיה נראה אצלו לאיבד זמן כי היה בזכוננו כל המקורים לשים ופוסקים. שמהם שאב רבנו ב"י ספרו. ומאוד יתהרש על שלא התאמין איע לעשית רצון הבית וסף ז"ל ללמדו כי אז היתה לו לסנילה לאריכת ימים.

על דגלו היו חונים. אך עין חכמתו לא כהתה עוד, ודבריו חיים וקיימים בפיות למודי ד', ושמעתתו מתבדרין בעלמא בין הגאונים והלומדים החריפים והשננים (ג) ונתקיים בו אגורה באוהליך עולמים ושפתותיו דובכות בקבר. תהי נשמתו עדן, רבנו הגאון זצ"ל משה סופר זצ"ל אבד"ק פרעשבורג ואשר היה אז עוד אבד"ק מאטערסדארף ספד עליו מספד תמרורים ובלב נשבר ונדכה קונן עליו (בהספד שנדפס בסו"ס ש"ות רבנו משולם ובס' איגרא רמה) בער מאטערסדארף וז"ל. הן אנו עתה בעוה"ר חשכו עינינו הרואות במיתת גאון יעקב. אלוף התורה. הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר משולם איגרא זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ בק' פרעשבורג יע"א שהיו שני זרעותיו כשני ספרי תורה עין ראתה ותעידה. אשר ממש אי אפשר לשער גודל הבקיאות ומהירות ההריפות אשר חיברו יחדיו. לא יאומן כי יסופר ווי להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא. ונורד כנחל דמעה מאין הפוגות כי בודאי קשה לומר שימצא אחר במקומו בחכמה. בו נתקיים מקרא מלא דבר הכתוב, ושנתם לבניך שיהיו דברי תורה משוננים בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם. — ועוד כותב שם. — הדור אתם ראו וכתנו דבריכם אם לא כאשר אמרתי כן הוא זה הצדיק הנאמן רבנו משולם זצ"ל היה מושלם בעובדיה ממש בכל אופן הנ"ל. ועתה בסילוקו מאתנו בעוה"ר נחרב ביהמ"ק מרכבא דשכינתא קדישא. ע"כ פלגי מים תרד עיני. (נד)

וכאשר

(ג) הגאון רבנו משולם מובא בספרים הללו: בשו"ת בית שלמה הח"מ סימן ע"א. השיב משה הח"מ סי' נ"ג אוהל דוד שבועות דף נ"ו. התם סופר האו"ה סי' צ"א והור"ד סי' פ"ו וסי' כ"ט. חמדת שלמה חלק אה"ע סי' פ"ה. מנחת יהודה מפ"ת סי' ל"ג מאמר מרדכי סי' צ"ט קרבן ראשית לר"ה סי"ב. מהרי מינין זוטא סי' א' ראם החדשות אה"ע סי' י"ב טו. עמק תבכא להנ' מו"ה יהואל מטורנא והנ"מ יהושע באב"ד בספרו יהושע ובס' ברכת אברהם כתי' למס' כתובות להגאון מו"ה אברהם אביש ז"ל אבד"ק ליסא זקני של ידידי הגאון מו"ה יוסף לעווינשטיין נ"י אבד"ק סעראצק. ובס' נפלאות חדשות דף נ"ג. סי' שפתי צדיקים דף ל"ה. שו"ת כתב סופר החו"מ וכתשובת שבסוף סי' יושר דברי אמת דף נ"ב שו"ת מגדל השן סי' פ"ה סי' בכורי שלמה אה"ע סי' א' ובס' לבושי מכלול דף ל"א ובהשמטות לשו"ת ברכת יוסף לסי' י"ב. ובשו"ת בשמים ראש החדשות שחיבר הרב הגאון מו"ה שאול הלוי איש הורוויץ זצ"ל אבד"ק טיסמיניץ נכד רבנו. ועוד בספרים רבים.

(נד) בעיר לאדו יש כתי"ק מאת הגה"ק מו"ה משה אהרן זצ"ל אבד"ק ולאטשוב

בעהמ"ח

וכאשר רבנו ניבא על הגאון חתם סופר בעת היה אצל והלך ללותו אמר אז "יען הוא צדיק ות"ה גדול אשר תורתו ומעיינותיו ישלה חוצה מפה פרשבורג" בן נתקיימה. כאשר בשנת תקס"ב נאסף הצדיק רבנו משולם זצ"ל ויפקד עי"ז מקום הרבנות בפרעשבורג המעטירה. עד סוף שנת תקס"ו ואז נתועדו יחדיו בני הקהלה קדישא לאנחה נתנה ראש ונבחר נשיא אלוקים בתוכנו. ועיני העדה נתנו עיניהם בשלישה מטיבי צעד גאוני ישראל. ה"ה קדוש הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק מרקיש-פריעדלנד. הרב הגאון רבי ברוך פרענקיל זצ"ל אבד"ק לייפניק והרב הגאון רבי שלום אוללמאנן זצ"ל אבד"ק לאקענבאך ואז בק' פרויענקירכען באונגארן. ויהי בהתאסף ראשי העם יחד לישא ולתן בדבר גדול הזה. ועל ראש מי ישומו צניף מלובה, ולעטרו בנזר ועטרת הרבנות. אז פיו פתח בחכמה אחד מנכבדי העיר ודיבר אל העם: רבותי! אני מכיר את הרב רבי משה סוגר אבד"ק מטרסדארף. ושמעו הטוב שמענו כלנו. גודל חכמתו בתורה, ורוב צדקותו, ומדותיו היקרות הלא הוא יהי המוכשר ביותר שאת ויתר עז, להשיבו על מושב יחידים. ועל גפי מרומי קריה עליזה. ולמה נניח את הקרוב ונבקש את הרחוק.

דברי האיש אשר בצדק נאמרו. מצאו הן במדבר ושכל טוב באוני

השומעים

בעהמ"ה ס' אהל משה שנדפס בסו"ס רנת דודים על שה"ש (די לאדו תרע"ז) על דרשות והסדרים. ויש שם הספר גם על הגאון רבנו משולם איגרא זצ"ל מפרעשבורג והוא בכ"י מן דף קפ"ה עד קצ"ה כתב שם בהז"ל "והנה שמענו שמועה לא טובה כי נר המערבי כבה. וכבר נפטר באהבה רבה. היה הגאון החסיד האמיתי. החריף המפורסם בכל קצו ארץ אור מנין לעולם, המאיר לארץ ולדרים באפלות הגלות אשר הוא רבן של כ"ב הגולה הרב מ"ה משולם אבי"ד ור"מ בק' פרעשבורג חנ"ש צירורה בצרור החיים וכו' וכו' ראוי לנו להתאונן מי יתן לנו תמורה עבור הגאון מ"ה משולם ז"ל אשר גודל הריפותו ובקיאותו וצדקתו מפורסמת ממש בכל הארץ ועליו ראוי לומר יגע זה במועט שניו יותר מוולתו במאה שנים ועליו נאמר מתיקה שנת העובר אם מעט וא"ה יאכל פרי מגדיו כי כמה גדלו מעשה ידיו והנה הוא בודאי השלים מעשיו. ושמו הקדוש נאה לו כי משולם הוא. וכדאי שיטול שבו משולם. אבל אוי לדור הסר שנחסד גברא רבא ושלם כמוהו ימשישנו "שבת" ונחפך "לאבל מהוללנו וכו' (ממכתב שכתב לי ירדני הרב הגאון זקן הביבלוגרפוס מ"ה צבי יחזקאל מיכלזאהן אבד"ק פלונסק במחוז ווארשא).

השומעים. וכאשר נשאו ונתנו בהדבר נזכרו איזה אנשים ג"כ את אשר
 מרוש אחד דיבר לפני תשעה שנים. היה רבם הגאון הקדוש רבי משולם
 איגרא זצ"ל. עת אשר עבר הרב ר' משה סופר מעיר דרעזניץ
 למטרסדארף, ואשר נשא הן רב בעיניו, וברוח קדשו דיבר שהרב רבי
 משה סופר שמו ותורתו יזיפיעו לפני הגולה מפה פרעשבורג. ועד עתה
 כבר היה נשכח הדבר. ועתה מאת ד' היתה זאת להזכיר את שמו הטוב
 ועל ידי זה נזכרו בזה רבים ע"כ רוב מנין והוב כנין נתנו דעתם עליו
 אמנם כבר נקבו בשמות שלשה גאונים האחרים הנזכרים ויהי לפחותות
 כבודם הרב שלא יהיו גם המה בהסתירה כי גם המה היו ראויים ביותר
 שאת לאותו אצטלא ע"כ הסכימו ביניהם שהגורל יציהו. וידוע ד' את
 אשר לו זאת הכבוד ויקרב אליו. ואת אשר יעלה עליו הגורל יעמוד הי
 לפני ד' והעדה לישא משרת הרבנות על שכמו. ועלה הגורל על הגאון
 רבי משה סופר אבד"ק מטרסדארף ושמתו מאוה, כי ראו כי קול המון
 קול ישרי. וכאשר אמר מראש רבנו הגאון מ"ה משולם איגרא זצ"ל.

נוסח מצבת רבנו רבי משולם איגרא זצ"ל.

אבן לגלוי.

מהוללניו שופטינו לראשינו מצנפת. בחג האסף נאסף הצדיק
 החסיד בחר מבחר גבורנו. גאון עיונינו מתוך עינינו. נקי בפיו ובר לבב
 כפתחו של אולם כמחר"ד משה משולם אב"ד וריש מתכתא דקהילתנו
 זה שבתו פה שמנה שנים. וראינוהו פנים אל פנים דומה למלאך ה'
 צבאית. פרוש מכה מינו הנאות. לבו בהלכות מסתפק. ועל הודו מתרפק
 תורה ותפילה היתה אומנתו. עין רגתה כבה. תלין בעמק הכבא אנשים
 ונשים במועד מקוננות ובזכות ב' החוה"מ תקס"ב לפ"ק.

מעבר השני.

משננו הארץ הוקמה האבן. אבן שתיה לשתות דמעה פנהל. על
 מיתת גבור בארו בן שחל. על מות לבן מלכן ומכרר כל המירא. זרה
 הרוח ומפרר מרא דאתרא קברניטא דספינה. כרב באיסר. ובשמואל
 בדניא. ידן יורה. כקו בהררי תורה. פלא יזיען מנין על הודו בעין
 משלם בעיבודין. הבל על האבדון:

אבן הראשה לראש צדיק כביר גמיר וסביר חרוף וכקו יך ונקו
 אבד חסיר שאינו מאכד כבוד סוד. נודע בשערים סיני ועוקר הרום. מאם

בתענוגים. מבשר ודגים אבל רק לשביעה משבתא לשבתא. שינה
עבר מעינויו תנומה מעל פניו. ויקם בעוד ליל. לילך מחיל אל חיל.
גם מתנייתא עד זכילה בתריותא וי להאי שופרא דבלע בעפרא.

מהעבר האחר.

מועד שמהתנו לבכי מספר נהפך. בזוג האסיף נאסף הצדיק החסיד
ונעדר כל לילה פרו עין הרה. בנטילת לולב נוטל צדיק כתמר בענף
עין אבות וערבי נחל. וכמו האבות ובנים יורידו דמעות כנחל. עת ניסוך
המים והיון תול דמע כל עין. תחת החלל החליל ילדו לילי וימותו על
חומת איגר שם ישבנו גם בכינו על מות רזענו אבינו מכבה נר מעלב.
הכס עדיף שמו נודע בשערים סיני ועוקר הרים כבוד הגאון מירנו הרב
משה משולם איגרא.

על הארון.

משלם במעלות ומידות מוכתר בתורה ובהסידות לו יד ושם
בחיובות ובקראות לו עשר ידות. כל מחמדו ותענוגו תכל שגא. ואחב
את הכדיהות. לא נהנה מסעודת הרשות ולא אבל להם המודות קדושתו
על חינות. העיר מדבר כך נפכדות.

אלה הם ספרו רבנו משולם איגרא וצ"ל אשר הנית אחריו ברכה
אלו בדפוס ואלו עוד בכתב יד קדשו.

א. ס' איגרא רמזה הלך ראשון כולל הדושים על כמה מסכתות
מסדר מועד וסדר נשים. גם כמה שאלות ותשובות נדפס בשנת תרל"ג
בלביב ע"י נכדו הרב הג' הצדיק מו"ה אברהם יוסף שליט"א מקרשאנוב
ומשנהו הרי ר' שלמה אליעזר פישלער מבארשטשוב (ה).

ב. שו"ת רבנו משולם איגרא שו"ת לעומק הלכות בסגנות
הש"ס יצא לאור ע"י נכדו הרב הגדול מו"ה משולם מענדלסבורג ז"ל
מזוארשא עם הגהות מנכדו הזה נדפסו בזוארשא בשנת תרמ"ה.

ג. ס' איגרא רמזה הלכ שני הדושים על רוב מסכתות מסדר
נויקן וקדשים וגם כמה דברים יקרים ונפלאים בהדושי אגדות ועוד
לקוטים (כתב יד).

חיבר

(ה) הרב הגאון הצדיק מו"ה חיים הלכרשטם וצ"ל אבדיק צאנו התפאר איצ
כי הוא יוכל להשיג עמקת דברי הס' איגרא רמזה כבר עד הציו הספר (סיפר לו
ידג הרב הג' מו"ה משה בערגער היו מסטאניסלאב נכד רבנו וצ"ל).

ידרו

ד. היבר גדול על הרמב"ם שהיה תחת יד נכדו הר"ר משולם מענדלסבורג וזרשיו מכרו אותם להרב הצדיק מו"ה אברהם זוסף שליט"א מקרשאנז' (נ).

ה. ש"ת רבינו משולם איגרא שלשה תשובות נדפסו בטשער-נאוויין.

פרק ה.

תולדות צאצאי רבנו הקדוש זצ"ל.

רבנו השאיר אחריו בן יחיד ובת אחת בנו זה בשם ר' יצחק אליהו נולד בעיר מיסמניץ בשנת תקמ"ד בנו הקטן הזה בוצין בוצין מקטפו ידוע וכבר התראה מאת אשר אך החל ללמוד דעת בעורו בן שלש וארבע פי ברא כרעא דאבותו הוא. והראה אתותיו אותות כי כאב בן בנו לגדולות וזצר, וכי יש לו רב הילא לאודייתא וכבר יש ושבע כבר ידע לסלסל ולפלפל בפולפלא הריפתא של מטעמי התורה. וכל דבר גדול וקשה לסקל ולשרד. והרים וגבעות על שדה התלמוד לעשות כמישור ולעשות מטעמים בדברי אגדה כאשר אביו אהב. וכעת הזאת (נ) כבר יצא שמו לתהלה ולתפארת. וכי לבו לב הארי ושכלו כבר היה מוזקק שבעתים להבין ולהשכיל בעמקי ים התלמוד ובפוסקים כאחד הגדולים אשר בארץ המה.

הנאון

(נ) יודין הרד"ג מר מיכאל הלוי איש הורוויץ בן הנאון רחל זיל אבדקיק קדאקא כתב לי. אנכי אוכל להעד כי ראיתי ביד נכדו הרב ר' משולם מענדלסבורג זיל שני ארנוים גדולים מלאים כתבי יד קודש על סנילת הימים והרמב"ם ומע"כ הביא בספרו חוקר נרם המעלות בסתם שהניח אחריו חיבור גדול, אבל באמת הניח אחריו ברב מרובה וגדושה בכ"י קדשו כמה אלפים בוגין נייר בכתיבה תמה ונהדרה עד להפליא. והרבה מהם הניח הר"ר משולם הנזכר ביד אאמיר הנאון אבדפיק זצ"ל. וכעת הם ביד אחי נ"י.

(נ) ראה למעלה בהערה ל"ט. בשולי מכתבי נ"י וד' מאת הנאון דוד רבנו הרב רבי יעקב קאצנאילנבוגן אבדקיק איטיניץ בפריסת שלום מכנו לכן רבנו רבי יצחק אליהו זצ"ל: הנני נוטה כנהר שלום לאמיר ש"ב וכ"י וכ"י מו"ה משולם נ"י עם בנו מיטמה מולדתו הרבנו ההר"ק המפורסם מו"ה איציק נ"י נא תיקר נפשי בעיניו ויטה את ידו אלי במכתב בהדושי תורה אשר חננו ד', ואז ה"י שנותיו שבע שנים.

היא

הגאון רבי יצחק אליהו איגרא זצ"ל לקח את העלמה המשלמת בכל הבמה ומדע ביראת ד' ובדן צדקתה עומדת לעד (ה) מדת החל ע"ה בתו היחידה של הגאון מ"ה ישכר בעריש ז"ל אבד"ק הנובר. וכאשר אביו הגאון נסע עמו על הנשואין שהיתה באם הדרך בעיר דרעווען עברו דרך עיר פראג ונכנסו חכמי פראג אליו. ובקשו לשמוע ממנו הדושי תורה. והוא הישב להם. הצינו לפני איזה גמרא. ועליה אבנה את הדושי תורתנו. וכאשר בן עישו אמר על הגמרא הזאת פלפולא הריפתא בערך חצי שעה ועלה הרים בבקיות נפלא. אזלם המה לא הבינו דבריו ויצאו ממנו כפחו נפש. כי רבנו משולם מלבד עומק דבריו היה גם מהיר בלישונו ועיניו לא יכלו להבין דבריו ובמשו ממנו שהוא ילאט להם. כי דברו חכמים בנחת נשמעים. והשיב להם כי אי אפשר לו לדבר בנחת ובמתנינות. וגם קשה לפניו להגיד דבר אחד שני פעמים כי בכל פעם נתחדש לפניו דרכים אחרים. וקשיות ותירוצים שונים.

אך

(ה) הוא בת הרב הגאון מ"ה ישכר בעריש זצ"ל אבד"ק הנובר בעהמ"ה ס' הדרת חכמים (כתב יד מונה בלמנו) לקשר כל ההדון עלך וכי על חוב השיש כו'. ויש בעיר האגא אצל הגאון מ"ה בעריש אב"ד בשם בהגאון מ"ה שמואל אבד"ק אמשטדאם בן הגאון מ"ה ישכר בעריש הנ"ל. הגאון ר' ישכר בעריש הנ"ל היה נינו של רבנו משולם (עין הערה כ) ובן הגאון מ"ה ארי' לוי זצ"ל אבד"ק סקהל וק' הנובר בעהמ"ה ס' פני ארי' בן הגאון מ"ה יעקב יהושע מקראקא אבד"ק פרינקבורט שיצא שמו בכל העולם בספרו פני יהושע ארבעה חלקים על השיש. ואחר פטירת הגאון ר' יצחק אליהו היתה אשתו הרבנית מ' החל לאשה להרב הגאון מ"ה זנוויל אינר אבד"ק בהונשווייג בעהמ"ה ס' עשרת פו וס' דימן פדין בהגאון מ"ה בנימין וואלף אינר האבד"ק לייפטיק בן האון ר' עקיבא אינר זצ"ל הראשון אבד"ק פריעשבורג ממכתב שכתב ל' יודי הרב הגאון מ"ה יוסף לעווענשטיין נ"ו אבד"ק סעראצק נכד הגאון מ"ה ישכר בעריש הנ"ל הר"ל והנני לחביא כאן הנוסה מהמצבה של הגאון רבי ישכר בעריש הנ"ל ה"ל.

האדם הגדול נוד החכמה הכולל כל מדע דעת ותכונה פני הגאון המפורסם העניו והחסיד בקו בכל הדרי תורה הרב המובהק כבוד מ"ה יששכר בעריש זצ"ל היה אינר שמשו בקודש והאיד שמשו פה ק"ק הנובר זה ארבע עשרה שנה. יום ולילה לא שבת לא מש מתוך האהל ואסף בהכמה ובדעת במועצות ודעת לחזרות לבני ישראל. יד לאמה בוקע ועולה בין פתיחן ליה בן הגאון האמתי הדרוף ובק' המפורסם

אך צוה לבנו ההתן ר' יצחק אליהו שהוא יגיד להם את אשר אמר לפניהם. והוא החזיר על דבריו אביו הגאון כהויתן פרב דעת ושכל והאנשים השתוממו מאוד לגודל החריפות והכמוזות ואז היה אחר מות הגאון בעל נודע ביהודה. ויבקשו בני עיר פראג את רבנו משולם שהוא ימבל את משרת הרבנות. והוא ישב על הכסא אחר בעל נודע ביהודה ואמר להם רבנו משולם. אין את נפשו לעזוב את העיר פרעשבורג. אולם אם יאבו שמוע לעצתו יקבלו את בנו ההתן לרב אביד עליהם כי לו יש מזה גדול והריף יותר ממנו (מרבנו משולם) והוא גאון עצום אולם המה התבוזשו לקחת עליהם לרב איש עזל ימים כמוהו.

החתונה היתה כאשר כבר אמרנו בעיר דרעזרען ונכבדי העיר הזאת הלכו לקראת המהותנים הגדולים אשר התאספו שמה לקחת הבל פהחתונה הזו. ושמחו לקראתם על אשר זכו שאנשים רמי המעלה גדולים בתורה ובחסידות כמוהם יתאכסנו אצלם. והגדה מספרת כי בעיר דרעזרען היה בעת ההוא הרב ר' וואלף (ש) בן הגאון רבנו יונתן

איבענשיין

המפורסם בכל הארץ אד"י שבחבורה מוהר"ד אד"י לוי זצ"ל בעהמיה ס' פני אד"י אשר אור תורתו וזה לפנינו בישראל במקום הזה. והוא זכה לימי השיבה בשנת ע"ה ללידתו גוע. אבל אשמים אנהנו כי בא השמש וכבה אור הורה שלא בעונתה היה דוב בעריש זצ"ל. הן אראלים צעקו הוציח כל אשר יעבור במקום הזה יהיה לב ויבכה במר נפשו הוי גוע צדיק יסוד עולם בשנת נ"ו ללידתו בשנת תק"ל ב"ו להודיש אב ונפטר ה' א' ד"ה כסליו שנת תקס"ג יהי מליין יושר בעדנו לפני מלך בורא ארץ ושמים תהי' נשמתו צרורה בצרור החיים.

מעבר השני

יש ישבר לפעולתה ישבר שכיר חלף עבודתו. ישומע אמרו אל הגות לבו תבונות בחכמתו. וכבוד אומר כלו דורש טוב לעדתו. ראשון למקראי העדה ביקר תפארת גדולתו בכל דרכיו משכיל למצוא אורחות חיים וזה תאותו. עוד נשמה באפו עד כי גוע לא סר תומתו. רוח ד' דבר בקרבו עד כלותו. יודע דעת עליון הנה ברוחו לדעת תורתו. שמר מצותיו והתהלך אתו מביאו ועד צאתו. שפך נמים לב כל איש בלכתו אל ארץ החיים. מים ירדו מעפעפי עינים ודמעות על לחיים. ויועקו זעקה גדולה ומרה בהוצות כל ברכים תלכנה מים. אבינו עזבנו במחשבים קול יללה נשמע הימים.

(ש) הגאון רבנו רבי יונתן איבענשיין זצ"ל אבדיק ג' קהילות אהיו. היה לו

אייבענשיין זייל אשר בימי עלומיו הלך בדרך עקלקלת אולם לעת
 זקנתו חרט על מעשיו והור למוטב. ועשה תשובה. והרי וואלף הנוכר
 ביקש מאת המהותנים הרבנים לכבדהו לבוא לסעוד אצלו. ועשה לפניהם
 ברה גדולה. אולם לא רצו למלא משאלתו. וזוה הכלימו אותו ועייזו
 כסתה כלימה פניו. אכן אחר זה התישב בדבר וניהמו על מעשיהם זו.
 וכברי שלא לרהות אותו בשתי ידים כי הלא נודע להם כי הרי וואלף
 בעל תשובה הוא נתרצו לזה שהלכו לביתו. אולם לא נהנו מסעודתם
 מאומה. כי אם יתנו אצלו איזה כוסות טהע והוא הרגיש בזה עלבון יתרה.
 ואחר הדברים האלה והאולקים נסה את המשפחה הזאת. רבנו משולם
 גוע וימת שנה אחר המאורע ולא ארכו הימים גם מהותן של רבנו הגאון
 רבנו ישכר בעדיש זצ"ל אבד"ק הנוכר הותן הגאון ר' יצחק אלי" נפטר
 ביום ה' א' דר"ה כסלו שנת תקס"ג. ואחר זה בן רבנו הוא הגאון מו"ה
 יצחק אלי" אך יתני שנים אחר התונתו ביום שב"ק ר' השון שנת תקס"ד
 בן מתו זה אחר זה וכפי הגדת המון הוא כי בחטאם מתו ע"י זה אשר
 השיבו אחר בקשת ה"ר וואלף אייבענשיין לסעוד אצלו והלבינו את
 פניו. ובאמת נניצא על מצבת קבורתו של הג"מ יצחק אליהו הלך
 לעולמו בשנת והוא ר"ח"ו"ם י"ב"פ"ר" (כתב לי הרב הג' מו"ה יצחק ועליג
 ד"ר גראנעמאן נ"י אבד"ק הנוכר והמדינה).

בן רבנו הוזה אשר בימי חי אביו הגאון היה כאבן נזר תפארה בין

תלמידיו

בן אחר ר' וואלף שמו. ודאנה גדולה היה לו ממנו. כי בא עיי חברים רעים על
 דרך לא טוב והיה נאלץ לנוס מעירו לחיות בפלישה. והניח באלטונא חובת גדולות.
 ואביו הגאון ריחם עליו. ברחם אב על בנו. והרפיש חבורו כרתי ופלתו בשנת תקכ"ז.
 ושולם כל החובות שעשה בנו. בנו ר' וואלף הוזה שבתחילה לא הלך בדרכי ר'
 ועשה חובות רבות. אשר מזה ענמה נפש אותו צדיק אביו הגאון והיה מוכרה לשלם
 עבורו החובות ואח"כ הלך בנו ר' וואלף דעיר ווינן ושם מצא הן בעיני שר נכבד
 ואשר הלך בשליחת מלכות אוסטריה לעיר דרעודען. והשר לקח את הרי וואלף עמו
 ושם נשאו חמלך למעלות פרייהערד (בארץ) ובנה לעצמו פלטרין ונטע גנים. אבל
 כאשר הניען שנותיו לשנת השישים לימי חייו. הרבה רעות וצרות עברו על ראשו
 או התהרט על מעשיו הרעים. ועשה תשובה וסר מדרכו הרע. ועפוי עצת הרב
 אביד מדרעודען נשא אשה וראת ד'. גם בנה מהויש ביהכני אשר יסד אחיו. ומת
 בתשובה נמורה והניח קרן קימת לדברים טובים בשנת תקס"ז. (אויח למושב).

תלמידיו הגאונים ובימי עלומיו הלך בגדולות ונפלאות לנצה בהלכה עם אביו הגאון (א) ועלה על כל בני גילו בהבשר ודעת ולבבו היה פתוח בפתחו של אולם וב' היכל הודש משופץ פאכני פינת יקרת ש"ם ופוסקים ואשר שמו יצא בארץ לשם ולתפארת. ותקות אביו הגאון הקדוש אשר התעוררה כי מפרה הזה יפרח זית רענן וישב על כסא אביו לשפוט את העם נשארה מעל (א) ואך שתי שנים אחר מות אביו בשנת העשרים ליומי חיו נגדע פתיל חיתו וכתמם הלך ואיננו כי לקח אותו אלוקים יהי נשמתו צרורה בצרור החיים אמן.

נוסה מצבת הגאון ר' יצחק אליהו איגרא זצ"ל (א)

פ"ג "ישר לב נאמן וזה הלך בתומו

"צד ציד ויעש מטעמים לאביו שבשמים במשכבו וקומו

"היים שאל ומצא היים וזה עוד בו ריהו וטעמו

ק"ן

(א) מוכא ממנו בשו"ת רבנו משולם איגרא תשובה אחת בתלק אבן העזר סימן כ"ט. והרב ר' משולם המביא לביהד"פ כותב שמה קודם התשובה וזה לשונו: לזכר עולם יהי צדיק השו"ת דלקמן העתקתי מכ"ק ולשון אחי אמי הצדיקות ז"ל הגאון מו"ה יצחק אליהו ז"ל בן רבנו הקדוש חתן הגאון מו"ה ישכר בערש ז"ל אבד"ק הגובר ושם שבק לן היים כבר עשרים בלי זשי"ק יום ו' מרהשון כשנה השני לפטירת רבנו ז"ל בשנת תקס"ד.

(א) הרב הקדוש המפורסם מוהר"ר מרדכי אפרים המכונה רבי פישל סופר זצ"ל מפרעשבורג שהיה אומן מופלא באומנתו מפליא לעשות בוונים למלאכת שמים בסוד ר' ליראיו אשר כוננו מהשבותיו בעת עסקו בכתיבת אותיות הקדושים. ובידיו ידי אמונה הכין ופעל הס"ת שקרא מתוכו רבנו הקדוש בעל התם סופר ז"ל. גם הסד של אמת טפס האי טהור גברא הנית אחריו ברכה ממנו ועשה קרן קימת לומר קדיש וללמוד ביום היארצייט לעילוי נשמת מרנא הגאון האמתי רבנו הקדוש רבי משולם ז"ל באשר לא הנית בן זכר ויספר זאת להור מהאותיות החרותים על הלוח זכרון ליום אחרון אשר עומד בהיכל ד' לזכרון בביהמ"ד הגדול של חברת ש"ס בעיר פרעשבורג (אבני בית היוצר). *

(ב) רב תודה לכבוד הרג הג' כליל המדעים מו"ה יצחק זעליג דר' גראנעמאן

נ"י אבד"ק הגובר והמדינה שכבדנו בספרו Studien über die alten jüdischen Familien Hannovers

אשר ממנו העתקתי נוסח מצבה הזאת.

פעם

(* כפי שכתב לי הרב הגה"צ מו"ה יוסף לייב כהני מהרא"ו סיפר זע"ל אבד"ק פאקש לא זקנו הרב ר' מרדכי אפרים המכונה רבי פישל סופר הנית קרן קימת הרב כי אם זקנו הרב הקדוש מו"ה זוסמן ופי' זע"ל אביו ר' פישל סופר. וכתב לי נפלאות בענין זה, וכן היות על הלוח בביהמ"ד הגדול בפרעשבורג הרב ר' זוסמן ולא ר' פישל.

"קבין על יד וירבה לאסוף בו הכמה ודעת שכנו בחיק אמו
 "א"ל ההרים נשא עינו לקנות הכמה. גם תבונה דלה לילו ויומו
 "ירו שכל לדעת את ד' עד כי גדול שמו.

"היא יבורך כפי כל שבואו אל הקודש בשלום על מקומו.

ה"ה הרבני המופלג המושלם החריף ושנון החכם השלם אב בחכמה
 ורך בשנים מוהר"ר יצחק אל"י זצ"ל בן לרב הגאון האמתי המבורסם
 רשכבה"ג מ"ה משולם זצ"ל. אשר יגע ומצא ותלמדו עלה בידו והצלחה
 ועשה פרי עין חיים ובא השמש שלא פעונתה. לראות באור החיים
 ובאור בוקר וזרה לו השמש כי יבוא וימו לתת לו שכרו חלק עבודתו
 הציטו וראו כל עוברי דרך. כי חלק הלב לו עודו פאכו כפן עשרים
 שנה ביום ש"ק ו' השון שנת והוא ר"ח"ים י"כ"פ"ר לפ"ה תנצב"ה.

פרק ט.

בתו של רבנו היתה האשה המושכלת הצדומית מרת שרה'לע.
 הוואליש : אשת הרב הגביר המפורסם נדיב ועושה הסד מו"ה צבי
 הירש מענדלסבורג בן הרב הגביר הצדיק נשגב שר ומפסר העשיר
 הגדול בכל מדינת פולן מו"ה יוזפא מענדלסבורג בעיר קאזמירז במדינת
 פולין פלך לובלין שהיה נקרא בפיו כל דער גרויסער ר' יוזפא (ה) בן הנניד
 ויקבין

כ) פעם אחת אמר המנוד הקדוש מקאזנין זצ"ל לחותנה הגביר רבי יוזף
 מענדלסבורג כבר יש לך ר' זלמלי להתן (הוא הגאון האמתי מופת הדוד מו"ה זלמן
 אשכנזי זצ"ל בן הגאון הקדוש מו"ה משולם זלמן אשכנזי ז"ל אבדיק פמארין אשר
 נקטף בעודנו באבו בהיותו עול ימים והניח אשתו מעובדה. וכמעט שקעה שמשו
 של אביו ודחה שמשו של בנו אשר האירה ארין אחיב מכבודו. ואת פדשת גדולתו
 ראה בספר בית משולם בטאמר כבוד הבית מאת נכדו הרב הגאון מו"ה צבי יהוקאל
 מיכלווארין נ"י אבדיק פלונסק). ולבנך יתוך הר' תורש לקחת לאשה את האשה
 הצנועה המושכלת מרת שרה'לע בת הגאון הקדוש רבי משולם איגרא זצ"ל אבדיק
 פד' שבורג. עיב מהראוי שלא תסחור עוד. רק לבלות ימך בתורה ועבודה. על זה
 השיבו רבי יוזפא כן. מאין ימצא פדנסת אלף נפשות מאחביו הם נשוחם ובניהם
 אשר עסקי הרבים המה מקור לחמס. או אמר המנוד מקאזנין זצ"ל איך לך בדרך
 זה. וסחור סחור אומרים לנווד ד' כי עמך ישראל צריכין פדנסה.

ס) הרב הגביר ר' יוזף מהותני של רבנו משולם היה כבתורתו עליו מופלג

והקצין מו"ה מנחם מענדל שהיה נקרא ר' מעני פרנס. ומנהיג בק' אפטא וע"ש אביו נקרא מענדלסבורג ושמו הטוב נודע בכל ארץ פולין עד היום הזה.

להצמד הזה דרב הגביר ר' הירש מענדלסבורג ורעיותו הצדקית מרת יט'ה'לע נולד דור ישרים יבורך בן אחד וארבע בנות (א) האשה

מרת

ויקחהו להתן נכיר אחד רבי הירש שמו שדר סמוך לעיר ריטשעוואהל במדינת פולין. והתווק ישם רחיים. ונתן לו נדוניא שלוש מאות אדומים. אשר בעת ההוא היה סך הזה סכום גדול. ר' יוזף אחר התנתו יצק מים על יד הנאון הקדוש הרבי ה' שמעלקא הלוי איש הרהויין אשר כיהן פאר ישם בימים ההם בתור אביר. ולמד ר' יוזף אצל הרב ר' שמעלקא כיהד עם המנור הקדוש מקאזניץ. אחריו אשר ירד ר' הירש הותנו של ר' יוזף מנכסיו. פסק מלתת לו ארוחה על שלחנו. והוכרה ר' יוזף נ'שלוה במסחר ירו. רבו ר' שמעלקא הציע לפניו שהפצו לעשות עמו שתפותו וגם להשקיע במסחר סך שלוש מאות אדומים ויצוהו לקנות יעד אצל העיר ריטשעוואהל. ר' יוזף היה הסוחר הראשון במדינת פולין ששלח רפסודות וסחורה על פני המים לעיר דנציג. ויסחרו שני השותפים הרבי ותלמודו לעיר דנציג ימים רבים. עד אשר כל אחד ואחד מהשותפים הרזיחו י"ב מאות אדומים. לבו של הרבי ר' שמעלקא לא הלך עוד להרויח יותר ולהשתקע את עצמו בעניי מסחר. ויסתפק בזה אשר עזרתו הישית עד כה ולהרויח סך מסוים כזה. ויהדל לסחור עוד בשתפות עם תלמודו ר' יוזף. רק אליו צוה שיוסף עוד לעשות מסחר בארץ כבתחילה. ויצליח בכל אשר יפנה. ויעלה מעלה. כי מולו זורה במרום כשמש בצהדים. ור' יוזף שמע לעצתו של רבי הקדוש אשר מדבריו לא נפל צרור ארצה.

מחמת הרדיפות שהיה ר' שמעלקא בעירו היה נאלץ לעזוב את העיר ריטשעוואהל. אם כי היתה ישם כתר רבנות גדולה. כי ריפ' יושבים היו שייכים לעיר ריטשעוואהל. והגליל היה עד עיר ווארשא. בעזבו את העיר שמררו את חיו כל כך קלל את העיר שתהרב. ואמנם בן היה כי נהר הווייכסעל עלה על גדותיו. והציק חלק גדול מהעיר. הרבי ר' שמעלקא העתיק את מושבו לעיר ניקאלסבורג. בתחילה צוה לתלמודו ר' יוזף שגם הוא יעתיק מושבו מעיר הזאת לעיר יוזפוף על יד נהר הווייכסעל ובהיותו פעם אחת אחר ימים רבים אצל רבו ר' שמעלקא בעיר ניקארס' בורג נצטוה ממנו שיעתיק את דירתו מעיר יוזפוף לעיר קאזימיר. ישם נתעלה מאוד עד כי כחמש מאות אנשים עבדו במסחריו ועסקיו הרבים. וחמש עשרה מאות נפשות מאהביו אכלו מלחמו. וגם היה ביתו פתוח לרוחה בצדקה ונמיה. הוא בנה

מרת לאה אשת הרב הנכיר מו"ה אברהם שלמה שפער מה' משברשין
 (ב) הרבנית הצנועה המשכלת מ' פריינדל אשת הרב הגאון המפורסם
 מו"ה ליבש וצ"ל (ג) אבד"ק גרצא טורבין ועיר זאלישטישיק תלמיד
 הגאון הקרוי ר"ה ה"ש אבד"ק צאנו (ג) הר' הגדול ההר"ף מו"ה משולם
 מענדלסבורג (ד) המביא לבית הדפוס ספרי זקנו שו"ת רבנו משולם
 איגרא (ד) אשת הרב זכ' מו"ה שלמה האלבערשטאדט מעיר אדעססא
 (ה) הרבנית הצנועה המשכלת מ' ריזל אשת הרב הגאון מו"ה משולם
 ישישבר הלוי איש הורוויץ וצ"ל אבד"ק סטאניסלאב. ובאשר הרב הגאון
 הזה היה המובהר מלוקחי בנותיהם. ע"כ הנני לעשות לו מהור בפני
 עצמו לספר מעט מתולדות ימי היו מקונטרס רועי ישראל הנדפס
 בתולת שו"ת בר לואי מהדורה תנינא חלק או"ה ויו"ד עם הוספות
 רבות משלי.

פרק י.

רבי משולם ישישבר נולד לאביו הרב הגאון מו"ה ארי' ליבש הלוי
 איש הורוויץ אבד"ק זלוזיץ. טיסמניץ וסטניסלאב. בן הגאון מו"ה אלעזר
 אבד"ק

ביהמ"ד בעיר קאזמיר וזירת הרב. והנות שה"י מהם הכנסה לעדת ישראל והמגפולן
 של מלה החזיק אצל המשלה בכל מדינת פולן (בסוף ימיו מסר העסק הזה להנביר
 ר' בערקא בערקואתן מעיר ווארשא) וגם הבתים מכר שהיו לו בעיר ווארשא טרם
 מותו כאמרו כי ירא פן יתישבו בנו בעיר גדולה כווארשא וישו היו מדרך התורה
 (בס' בית משולם במאמר כבוד הכית מאת הרב הגאון מו"ה צבי יהוקאל מיכלזאהן
 נ"י אבד"ק פלונסק).

(סה) הרב ר' אברהם שלמה שפער הוא אבי הרב הנכיר הנגיד מו"ה מנחם
 מענדל אבי הרב הג' מו"ה ליבש שפער משוערוויניץ.

(סז) הרב הגאון מו"ה ליבש ז"ל הנ"ל מוכא בשו"ת שואל ומשיב מהד"ק היא
 ס"י רפ"ב. הוא אבי הרב הצדיק המפורסם מו"ה אברהם יוסף איגרא שליט"א תלמיד
 דודו הגאון מו"ה משולם ישישבר הלוי ז"ל אבד"ק סטאניסלאב. ובזיווג ראשון היה
 התן הרב הצדיק מו"ה מרדכלי מנדווארנא. ובזיווג שני הוא התן הרב הצדיק מ"ה
 יצחק קטן זצ"ל מטיסמניץ. והוכא בספר דבר הלכה. הלכה ליד ותוא הביא לביהמ"ד
 ס' איגרא רמח בשנת תרל"ג: אחי הרב ר' יעקב התן הרב ר' היים מרדכי מקאזמיר
 ואחי הרב ר' פסח דוד פעלדפונגל בקי רייזיק.

אבד"ק ולאויזן גיסו של רבנו משולם (עין הערה ט) ולאמו פת הגאון ז"ל אבד"ק יאריטשוב בשנת תקס"ה. בימי עלומיו לא אבה הלוך בדרכי אביו הגאון ואכות אבותיו הקדושים נ"ע לשקוד בהתמדה על דלתי התורה כיאות למטעי קודש כמוהו למרות היותו עלוי וחרוף (סג) ולא אהד הניד ראשו עליו כי כלי מפוארה כמוהו עוזב ימי עלומיו מבלי להרכות בהם קנין תורה ולעלות במעלות אשר ברכות הימים וכל להיות גדול ונערין נשיא בישראל ככה הלפני ימים והיה בכל הזמן נערי בני ישראל.

אך בהגיע לו שנת השמונה עשרה וכאשר נקרא לו מועד לבנים תחת על החופה. והותנו הגביר אהר כבוד לקהילה באשר הוא בר אבהן בר פהתי ועלול להיות עלוי גדול. והנות עיניו הגידו לו על הרהר אשר במרכו רוח חכמה ודעת ואם כי למד אך מעט מועיר. אמנם עם הארשו את האשה אשר לקה ארשו לו גם את התורה באמונה ואז אהר הנשיאין החל רזה ד' לפעמו לשקוד על דלתי התורה מאין הפוגה. ומשך שנה הראשונה שהיה על שלהן הותנו התבודד והיה פגור ומסוגר בחדרו ולמד בטקודה רבה. ועברו שבועות וירחים אשר לא ראה פני היץ (סז) השלים מס' כתובות עם כל סגיות הש"ס המסתעפים ממנה בכל התלמוד ותוספת במשך שמונה ירחים. והיו מונחים כמוהו במאן דמונה כקופסא ויהי

סח הרב ד' משולם העתיק את כ"י משוית רבנו משולם מזקנו והביא לביהדיפ והוסף מדיליה הנהות יקרות ומראה מקומות וספרות ישרות להכנת דבריו וקנו הגאון וגם עשה הקדמה יקרה לשוית הנ"ל ובנו הוא הגביר מויה נפתלי מענדלסבורג נ"י.

סח בעת שהשיא הנימ אר"י לויש אבי ד' משולם יששכר את בתו עם התנו מ' מיכאל יוסף מווארשא. בנסעו הרה מווארשא דרך קארוב. ישמע אשר דורתו הצדקת מ' רבקה אסתר אשת הגאון רבנו משולם איגרא וצ"ל הנה אצל בתה הגבירה מ' שרה'לי בעיר קאזמיר. נסע במכוון לעיר קאזמיר להתראות אתה. ובשמעה מהנשואין הוכיחה אותו למה עשה שידוך בשביל ממון. ואמר הנד"ל דל עתה יש לי בן מתשעה שנים הוא הגאון רבי משולם יששכר ועלול הוא להיות כהרב ד' ינתן. עמו לא אעשה עוד בדעות ד' שידוך ליתן עין בממון. ואמרה לו לבתי שרה'לי ובעלה ד' הודש מענדלסבורג יש בת נשתדך בינינו. והשיב הגאון ד' לויש אתישב בדבר. ומשם נסע הנד"ל לעיר לובלין והתראה אצ"ע עם אהבו הגאון הצדיק הנניד ד' געציל היילפערן וסיפר לפניו את דבריו דורתו הרבנית מפרעשבורג ועוררו הגאון ד' געציל

ויהי בתום השנה ההיא שב אל בית אביו הגאון עירה סטאניסלאב, ובאשר ראה הריפותו ובקיאותו. ויתפלא עליו הפלא ופלא. איך בשנה אחת צבי עדין לגאון שם ויקרא אריה על המצפה — אשר עליו היה צופה שימלא מקומו בהכמה ויראה — עתה הפעם כרי ובר נדרי. הרוחני עונג. ובהיותי בשנות היך לא הגעתי לפלגות למודך, ומן העת ההוא והלאה לא הרף מעשות חיל ונקבצו אליו תלמידים הרבה לשיבה שלו בביהמ"ד הישן בעיר סטאניסלאב הרביץ תורה ונטע תלמידים רבנים גדולים. ככה שקד שלש שנים כשני שכיר בשקידה רבה מאוד וכמעט לא יאומן כי יסופר שש עשרה שעות במעת לעת היה נשמע קולו בביהמ"ד הזה. ואזן והקר לדלול הריפותו ובקיאות מים התלמוד אשר צלל בו עד אשר כל קישיא קשה באבן נמוחה. מרוב הריפותו וכל הספקות נדעכו במקומם בהמו. וד' ברכו בפרי בטן והעץ עשה פרי ע"כ היה בביתו חוסר לחם. כי כסף הגדן אשר הותנו נתן לו נאבד בעטן רע. והי' הוא וביתו בלחץ ועוני כי השלשה שקלים (רייניש שיין) אשר האציל לו אביו הגאון מכסף משכורתו ונתן לו בכל שבוע לא הספיקו די מהיתו וטרף ביתו. ורבנו ר' משולם יששכר לא נתן לבו על כל אלה ולא השגיח באשר סביבו. ואך בתורה שם מעינו ולא רצה להטות שכמו לעול רבנות. ככה עברו שלש שנים ועוד לא היה לו כשום פנים למחית ביתו. בעת ההיא יעיץ אותו רב גדול אחד כי יקח משרת רבנות על שכמו למען לא יגוע ברעב הוא וביתו והיתה תשובתו האחת כי עד אשר לא יהי' ש"ע ותוס' שמורים וערוכים על שפתיו לא יפנה אל שום דבר ולא יסור מאוהל של תורה. אבל אחר שאביו הגאון זצ"ל כבר סמך את ידיו עליו שראוי והגון הוא לשמש בכתר הרבנות, ולהיות מורה בכל מושבות בני ישראל בעיר קטנה או גדולה, נסע אביו בלי ידיעת בנו ר' משולם יששכר לעיר זלוויץ והביא לו כתב רבנות (קאנסוס) מבני העיר ההוא. ובאשר ראה רבנו כי אין דרך להסתר עוד מפני רצון אביו הגאון זצ"ל נעתר לו לקחת משא ההוא עליו וישמור שלשה ירחים עד יגמור וישנה שני חלקו ויהי כי ימלאו ימי למדו אותם שלשה חדשים.

בהות

ר' נעציל שיעשה השיוך הזה ונסע הגדיל הזה לעיר קאומר ועשה השיוך. הגביר ר' הירש מענדלסבורג התחייב אי' איוה אלפים אדומים. והיה יחוס ומסן תורה וגדולה במסד אהר.

התמדתו

בהיות רבנו משולם יששכר בן כ"ב שנה לערך בשנת תק"ץ נסע עירא ולאזיין. ובשבת הראשון רד"ש ברבים בקיבוץ כל בני העיר מקצה. ויתמהו האנשים על גדול הריפותו ותהי הדרשה לנס. שם שימש בכתר הרבנית כשנים עשרה שנה. ובשנת תר"ב בעת שנסע אביו הגאון עירא טיסמנין נסע עמו שמה. ולאחר פטירת אביו הגאון זצ"ל היה הוא ממלא מקום אביו בטיסמנין רק בשנה ומחצה – למרות התנאי שהתנו עמו אקרו"ט דק' טיסמנין ועם אביו הגאון שמוכרה להיות בעיר טיסמנין עשר שנים (ט) כי טובי העיר מסטאניסלאב כאשר רצו לבחור להם רב, מצאו כתוב בכתב יד קדשו של הגאון ארי' רבי עילאה ז"ל על כסאו לא ישב זר ע"כ נסעו פרנסי ומנהיגי העיר סטאניסלאב עירא טיסמנין ולקחו את רבם שם בחוקה והרכבותו עליהם אלוף לראשם. כשמן הטוב הורק שם רבנו בכל הארץ ומכל פאתי מדינתנו ומהיין לארץ פנו אליו רבנים ויושבים על מדין בשאלותיהם ובהרצותיהם. (ט) הגאון ר' משולם יששכר הרביץ תורה ברבים וקיים בבוקר זרע ורעף התלמוד והפוסקים ובערב אל תנה ירך והעמיד תלמידים רבנים גאונים וישיבי על מדין (ט) וגם נטע המשה ארזים בנום זרע בירך ד' אשר ראה מהם

(ט) התמדתו בלימוד נשאר לו עד זקנה ושיבה כשני או שלש שעות אחר הצות לילה בין בקיין ובין בחורף כבר היה נשמע למודו קול להבית אש. ולא פסק פומי מנודא כל היום עד אשמורה בלילה לא הניח אף רגע אחת לכטלה וגם בעת עסקו עם בני אדם בהיות העולם והי' נדמה שמדבר שיהא בטילה. ובעודו מדבר שיחתו קרא לאחד התלמידים ואמר לו מה שיהודש הדית בעת שיחתו. (אלון ככות לבנו הנימ יוסף ז"ל אבדיק איסצ'יא.)

(ט) הוטב הרח להם לאנשי עיר טיסמנין על עזבו אותם רבם אשר התנו אהו כל יעזוב אותם ובל יקה משרת רבנות אחרת משך עשרה שנים. ושמרו את הכתב והמכתב הזה הרבה שנים. עד אשר בא הגאון ר' משולם יששכר ז"ל לעיר טיסמנין בשנת תרמ"ד. וכיקש מהם לתת משרת הרבנות עיר טיסמנין על שכם בנו הגאון מ"ה שאול הלוי איש הודוויץ ז"ל אבדיק איסצ'יא. או נתפייסו אנשי עיר טיסמנין וקרעו את הכתב הזה לגורים. וברב כבוד ויקר קבלו פניו. וגאותו לו וימלאו משאלתו וקבלו את בנו הגאון הזה לרב ואכיד עליהם והיה שם עד יום מותו ב"ה בחודש תשרי תרע"ג.

(ט) גם הגאון רשכבה"ג מ"ה שלמה קלוגר ז"ל מכרדאי פנה אליו בניין

מהם דור ישרים יבֹרַךְ בלם רבנים גאונים מופלגים בתורה ה"א. הבכור הגאון המפורסם חסיד ועניו מו"ה אלעזר זצ"ל אבד"ק ראהאטין בעהמ"ה ספר דבר הלכה. וס' עטרת זמנים ע"ב הבי' הרב הגאון המפורסם מו"ה יצחק ז"ל אבד"ק זוראוונא ואח"כ ממלא מקום אביו הגאון ז"ל בעיר סטאניסלאב בעהמ"ה שו"ת תולדות יצחק ושו"ת מאה שערים ע"ב והג' הרב הגאון זקן בית הלכה מו"ה שאול הלוי ז"ל אבד"ק אוסיצא ועלאנע ועיר טיסמנין ואשר בשתייהן שימש יתה מהמשים שנה בעטרת הרבנות בעהמ"ה ס' בשמים ראש החדשות ע"ד והד' הרב הגאון מו"ה יעקב יוקל שליט"א שהיו אבד"ק דעלאטין בעה"ה שו"ת הריב"ם או"ה זיו"ד וס' אבני שוהם

מקוה שפסלוה וקמו עליו מעדרים וביקש מאת הגימ משולם יששכר לחות דעתו. עין שו"ת בר לואי מה"ק חלק יו"ד. ואז היו עוד אב"ד בק' טיסמנין.

תלמידיו המצוינים המה הגאון מו"ה יעקב וויידענפעלד ז"ל אבד"ק הרימילאב הגאון מו"ה אלכסנדר שמואל היילפרין ז"ל אבד"ק גאליגורא ואח"כ מגיד בעיר לובו בתו"ה והגאון מו"ה בנימן ארי' הכהן ווייס ז"ל אבד"ק טשערנאוויץ, והרב הג' הצדיק מו"ה אב"הם יוסף איגרא ז"ל מקרשאנוב.

ע"ב בני הגאון מו"ה אלעזר הנ"ל המה הא"י. הרב הגאון המפורסם מו"ה דוד שליט"א אבד"ק קאולוב ועתה הוא ממלא מקום אבותיו בעיר סטאניסלאב (בניו המה א' הרב הג' מו"ה משה נ"י אבד"ק מדיאמפל אח"כ מילא מקום אביו בעיר קאולוב וכעת הוא בעיר וינה. ב' הרב הג' האב"ד מו"ה נחמן נ"י אבד"ק ליסעין). הי"ב הרב הגאון מו"ה אלטר ז"ל אבד"ק טוסטא. בעהמ"ה שו"ת בכ"י. והג' הרב הגאון מו"ה פישל זצ"ל אבד"ק מדיאמפל. והתנו הרב הג' מו"ה יהושע העשיל תאומים פרענקל אבד"ק נדאיוב ואח"כ בק' ליביטשוב ושם מג"כ.

ע"ג בני הגאון מו"ה יצחק הנ"ל המה בני יחידו הוא הרב הגאון פאר המעלות מו"ה ארי' ליבש ז"ל אבד"ק סטריא ואח"כ בק' סטאניסלאב בעהמ"ה שו"ת הרי בשמים (בניו הרב הג' החסיד מו"ה שאול נ"י מקאמארנא ואחיו הרב הגביר מו"ה פנחס נ"י מביסטריץ) התנו הרב הגאון מו"ה פנחס הלוי איש הודוויץ נ"י אבד"ק זוראוונא והרה"ג מו"ה שלום מאירואהן ז"ל מדובנא.

ע"ד בני הגאון מו"ה שואל הנ"ל המה הרב הגאון כליל המדעים מו"ה חיים ליבש זצ"ל אבד"ק קראקא בעהמ"ה ח"י ארי' שו"ת ודרושים ותיקין עירובין ועוד (בניו המה הרבנים הגדולים המושלמים מו"ה מיכאל, מו"ה אלעזר משה ומו"ה צבי דע"י בעיר קראקא) ואחיו הרב הגאון מו"ה פנחס אב"ד ורי"מ בעיר בראדשיץ. על"ה אל אלוקים בשנת תר"פ בעיר קראקא.

שז'הם על סגנות ה'ט"ם עה) וה"ה הרב הגאון מו"ה יוסף הלוי אבדק"ק
 אוסציא בעהמ"ה ס' אלון בכות הספד על אביו הגאון זצ"ל ע) וחתנו
 לזקחי בנותיו הגאון מו"ה יהושע קלוגר ז"ל אבד"ק גריידינג, הרב הגאון
 מו"ה משה תאומים ז"ל אבד"ק האראדענקא ואח"כ היתה אלמנתו לאשה
 להרב הגאון מו"ה פנחס בורשטין ז"ל אבד"ק סערעט. והרב מו"ה אשר
 דיטע נ"י בן הגביר מו"ה שמשון דיטע ז"ל מבראדי שותפו של הגאון
 מו"ה אפרים זלמן מרגליות זצ"ל. הגאון רבי משולם יששכר ז"ל חיבר
 חבורים מהוכמים ונדפסו ממנו שו"ת בר לואי ב' חלקים על ד' הלקי
 ש"ע ס' בלי המדה עה"ת וס' שבהא דמרא על הגדה של פסח ושו"ת בר
 לואי מהד"ת על או"ה יו"ד. ועוד יש בכתובים הרבה שו"ת וחדושים.
 ויהי בשנת תרמ"ח העת אשר שקודת צדיק באה חלה את חליו לאות
 כי בה הוא מתבקש למעלה למקור ממונו נחצב להשתעשע שמה באור
 הגנוז ולעזוב את העמק עבור לא הניח ממשנתו אף טפה אחת. והיה
 בדעת צלולה ושלימה עד רגע האחרונה כבימי הבחורות. ויום אחד לפני
 מותו אמר במעמד כמה אנשים שהתו"ם בכתובות מחלקים בין הלשו
 מזומן לחי' עולם הבא ובין מה שאמרו יש לו חלק לעולם הבא שמוזמן
 לעולם הבא הוא בלא דין ובלא יסורין. ויש לו חלק בעולם הבא הוא
 בדין וביסורין. וביקש מאת השי"ת שיהי' משפטו ג"כ בלא דין ובלא
 יסורין. בן הוי' דברי השי"ס ותוס' בעת ההוא פתיהין לפניו וביום השני
 ב' לירח מרחשון בשנת השמונים לימי חיו נתבמש בישיבה של מעלה
 גאון ישראל וקדושו עת צרה היתה לעיר סטאניסלאב שמונה וארבעים
 שנה כיהן פאר בעדתו והיה נזר לראשם. ועתה נאסף הצדיק מהם נשבה
 ארון הקדוש שכב עם אבותיו כששים שנה מלך על ישראל בעיר זלוזין
 טיסמנין ועיר סטאניסלאב יהי' זכרו ברוך וזכותו יגן עלינו ועכ"י אמן.

עה) בנו של הגאון מו"ה יוקל הנ"ל הוא הרב הגביר מו"ה ליבש הורוויץ נ"י
 מקאלאמעא.

ע) בני הגאון מו"ה יוסף הנ"ל המה הרב הגביר מו"ה ישעי' הורוויץ נ"י
 מקאסוב, והרב הגביר מו"ה צבי הורוויץ מעיר אקופ וחתנו היא ידי' הרב הג' ההר"ף
 ובני מו"ה משה בערנער בן הרח"ג מו"ה ישראל בערנער נ"י אבד"ק בוקאדעשט.
 ונכד הרב הצדיק מו"ה מנחם מענדל האנער זצ"ל מואבלטוב.

מכתב מהרב הגדול יריא פראָפּעסאָר דײַר אברהם בערלינער זײל מורה בבית
ספר רבנים של הרב ר' עזריאל הילרסהיימר זײל בבערלין ראה למעלה צד טײז.

Prof. Dr. A. Berliner

Berlin N., den 13. Nov. 1913.

Geehrter Herr!

Von Ihrem Buche המעלות גרם habe ich bis jetzt die ersten 4 Bogen erhalten, aus denen ich aber bereits die Überzeugung gewonnen habe, daß Sie eine gründliche literarische Arbeit liefern, die nicht allein für die Biographie des berühmten הרב ר' משולם הרב טיכמנין, sondern auch für die Geschichte seiner Zeitgenossen ein lehrreiches Material ergeben.

Besonders war es mir angenehm — ניהא ליה לאניש — daß Sie meine Schrift בתובים והמה benutzt haben, worin ich auch in der deutschen Einleitung auf die Bedeutung Ihrer gelehrten Landsleute aus dem vorigen Jahrhundert hingewiesen habe.

Dagegen muß ich ganz energisch Widerspruch erheben, gegen das, was Sie auf Blatt 15 behaupten, erstens: daß die רבנים aus der Zeit Moses Mendelsohns seine Pentateuch Übersetzung mit dem הרם belegt haben sollen. Es ist dies durchaus historisch unwahr, nur richtig ist es, daß sie dieser Übersetzung opponierten, jeder nach seiner Weise.

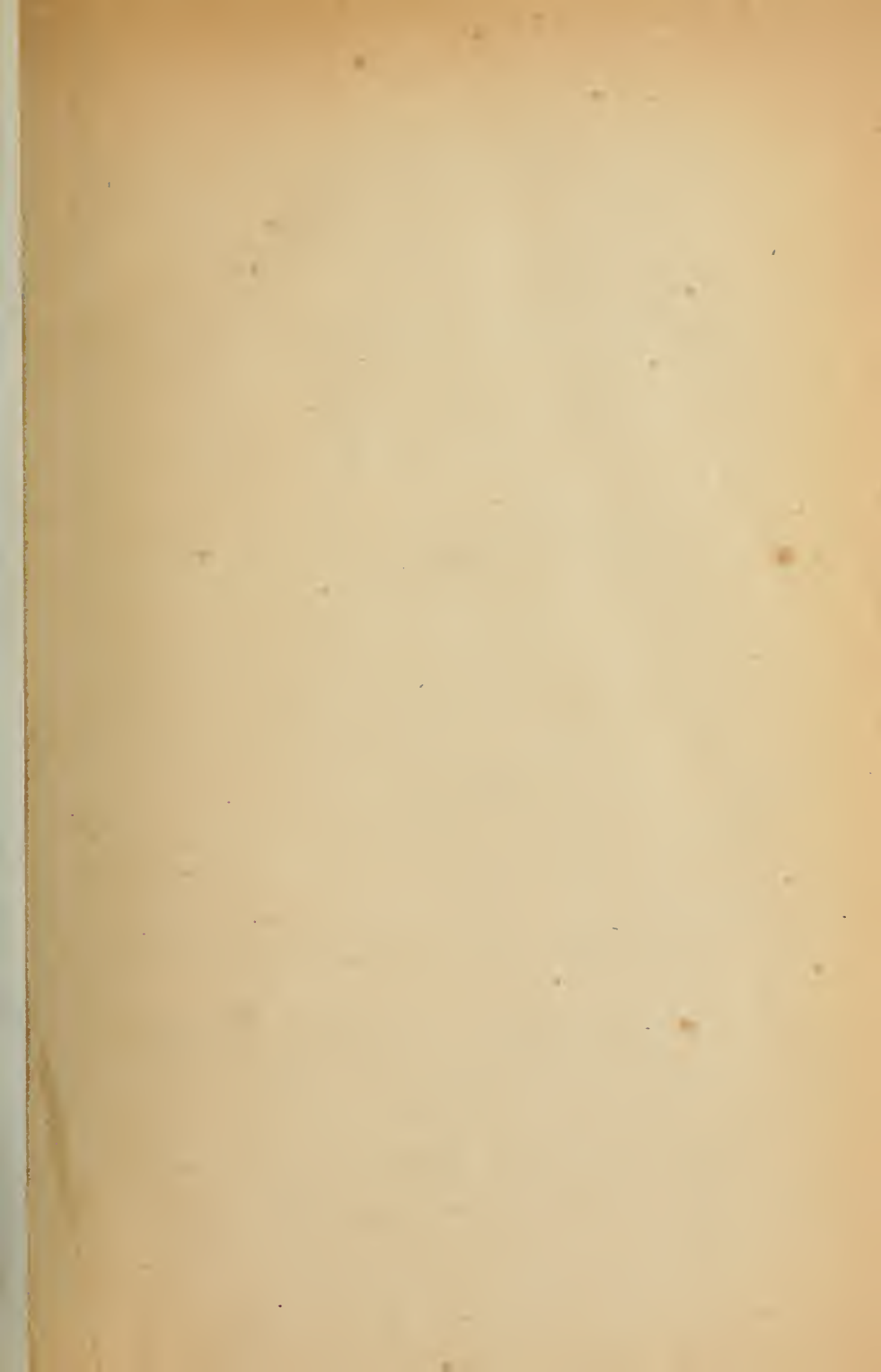
Ferner ist es durchaus geschichtlich unwahr, daß infolge dieser deutschen Übersetzung Tausende unserer Glaubensgenossen vom jüdischem Wege abgewichen sind und die Taufe angenommen haben.

Es liegt dies in ganz anderen Gründen, die hier aber nicht zu erörtern sind.

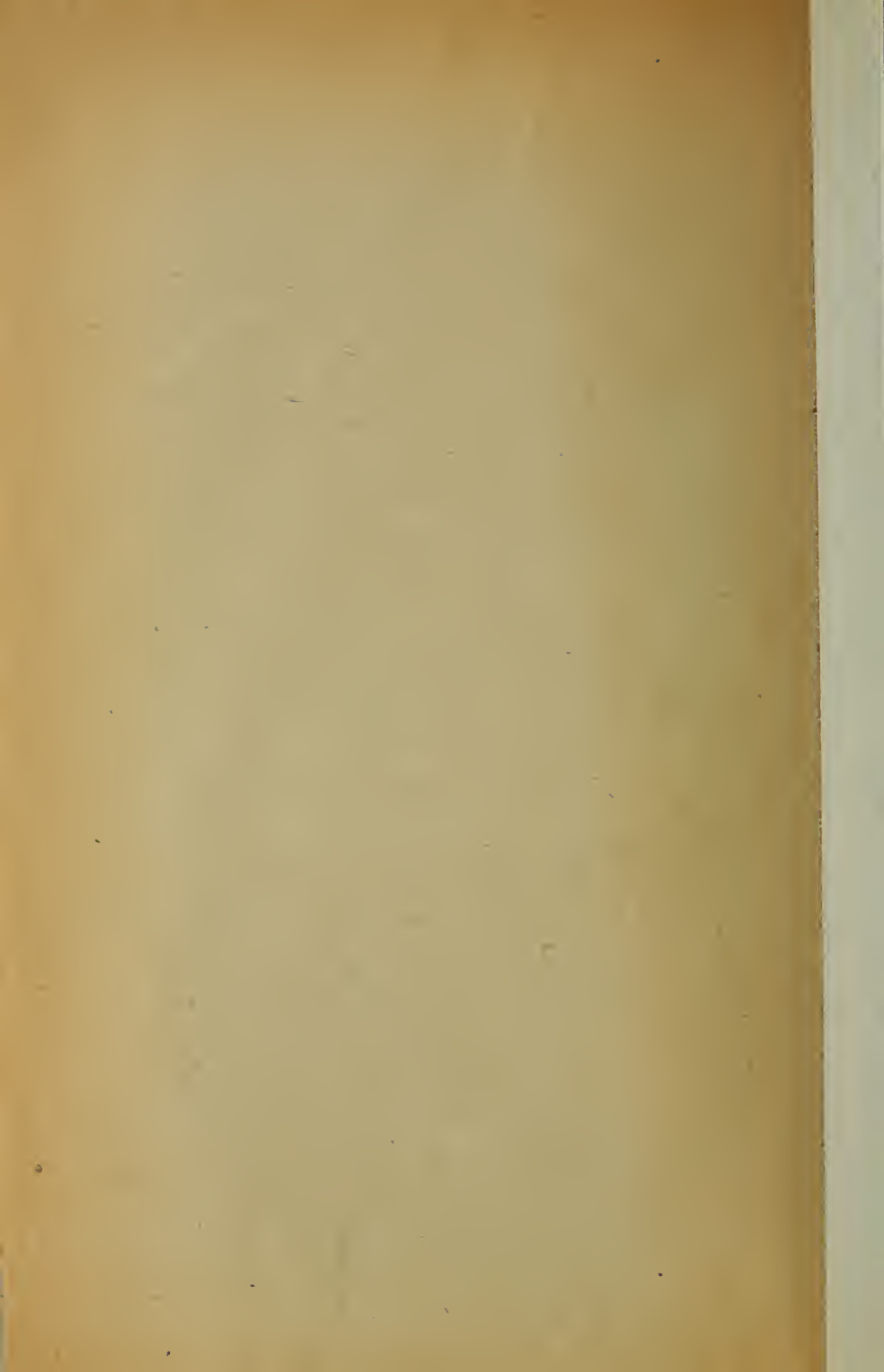
Sie aber, verehrter Herr, sind verpflichtet למען האמת והצדק diese ihre fünf Zeilen auf Blatt 15 auszumerzen, oder aber am Schlusse einen Widerruf auszudrücken und habe ich nichts dagegen, wenn Sie dies infolge meines Monitums ausdrücklich erklären.

Ich erwarte die weiteren Druckbogen und bin mit Ergebenheit.

Prof. A. Berliner.

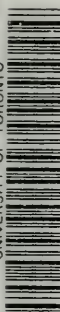

Knöbil, Schewach
Gerem ha-ma'alot

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01567599 4

BM

755 .

E36K5

1921